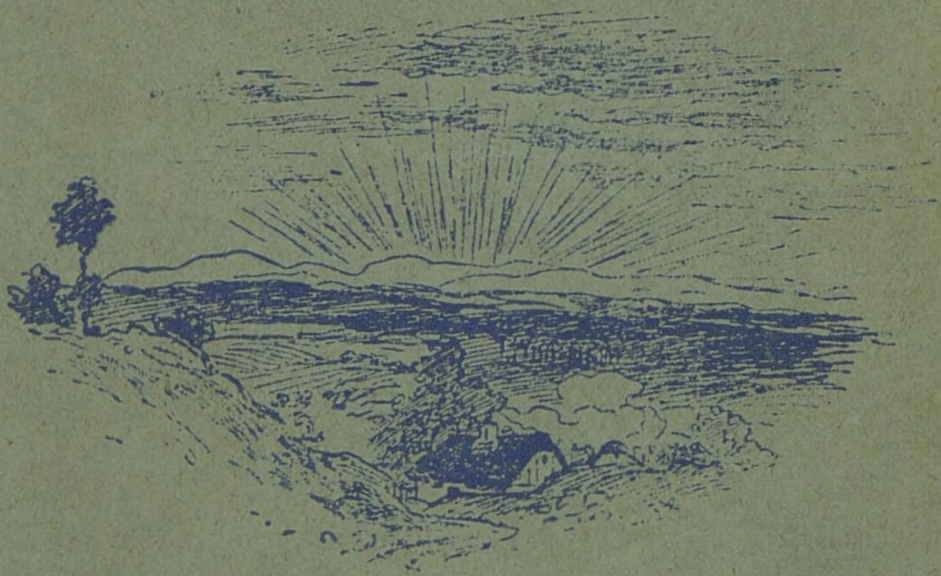


ЗОРЯ.

Читанка для 2. и 3. школьного
рока народных школ.



Составили

Ем. Фотул и Б. Заклинский.

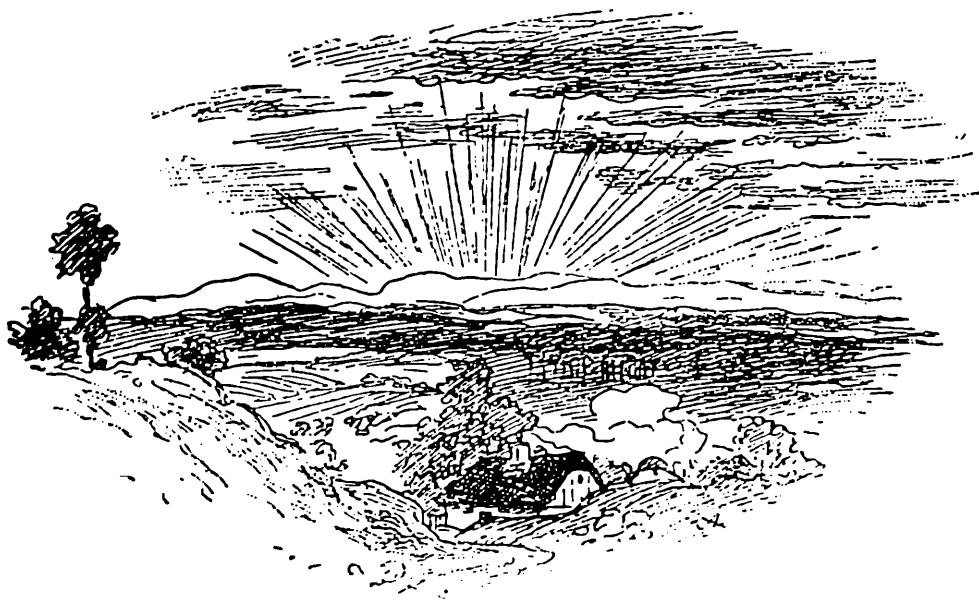
Державне издавництво в Празь.



Т-Г-МАСАРИК,
ПЕРШИЙ ПРЕЗИДЕНТ РЕПУБЛИКИ ЧЕКОСЛОВЕНСКОЪ.

ЗОРЯ.

Читанка для 2. и 3. шкôльного
рока народных шкôл.



Составили

Ем. Фотул и Б. Заклинский.

Принята комисією из членôв: инсп. Ив. Поливка, инсп. С. Бочек
и уч. А. Маркуш.

Друге перероблене виданя.

Одобрена для уживаня в руських народных школах
розпоряженнями министерства школьства и народноѣ просвѣты
з дня 21. III. 1922, ч. 30.863 и 23. II. 1925, ч. 20.637-I.-25.

Цѣна Кѣ 9.—.

Державне видавництво в Празѣ
1925.

Шкôльнѣ книжки, выданѣ Державнымъ издавництвомъ, не
свободно продавати дорожше якъ за цѣну, означену на ихъ
заголовнôмъ листѣ.

Всѣ права застереженѣ.



Минуло лѣто.

Ой вже лѣто минуло,
Зимным вѣтром подуло,
Вже я досить пас волы,
Теперь поїду до школы.

Купѣть, мамко, книжочку
И новую табличку,
Ще й писальце в склепаря,
Щоб спознали школяря.

А за тоє я, мати,
Научуся писати.
И нянькови зажену
Письмо мое в чужину.

Марійка Пôдгôрянка.

Пѣсня школяря.

Як то красно звонок грає,
Як до школы нас скликає!

Пусти мене, моя мати,
З школярями вандровати.

Бо в тѣй школѣ, як у раю,
Сидять дѣти, як цвѣт в маю.

Сидять дѣти рядочками,
Та з новими книжочками.

Числять, пишуть и читають,
Ще й спѣваночки спѣвають.

Дай-же, Боже, добру долю
В руську землю, в нашу школу.

Там поїдемо ся учити,
Бо мы єсмо руськѣ дѣти!

Марійка Пôгôрянка.

Мыш.

Батьку наш, вийшла мыш на салаш,
украли сырянный колач. А где тота мыш?
— Втѣкла до дѣрочки. — А где тота
дѣрочка? — Травицею заросла. — Где
тота травиця? — Коровиця спасла. — Где
тота коровиця? — Червачки роз'ѣли. —

Где тотъ червачки? — Когутики подзьобали. — Где тотъ когутики? — Баба поръзала. — Где тота баба? — Скочила на граба. Граб трѣщить, баба пищить. А дѣдо ся Богу молить, бо ще баба ногу зломить...

Народна смѣховинка.

Рѣчка.

Тече вода з пѣд явора
 Яром на долину.
 Пышаеся над водою
 Червона калина.
 Пышаеся калинонька,
 Явѣр молодѣе.
 А кругом них верболоза
 И лоза¹⁾ зеленѣе.

Тече вода из-за гаю
 Та попѣд горою.
 Хлюпочуться качаточки
 Помеж осокою²⁾.
 А качечка выплыває
 З качуром за ними,
 Ловить ряску³⁾, розмовляє
 Из дѣтьми своїми.

Тарас Шевченко.

¹⁾ Лоза = прутя, корчѣвля над водою, що з него кошѣ плетуть. ²⁾ Осока = швар, шаш. ³⁾ Ряска = зелена баловина на водѣ.

Жовта курочка.

Ходила жовта курочка по дворѣ и вo-дила за собою своѣ курчата. Найшла она пшеничне зерня.

— Кто посадить зернятко? — звѣдала она.

— Не я — сказала гуска.

— Не я — сказала качечка.

— То я єго посаджу — одповѣла курочка и посадила.

Як пшениця пристигла, она звѣдала:

— Кто повезе зерня до млина?

— Не я — сказала гуска.

— Не я — сказала качечка.

— То я повезу — сказала курочка и повезла.

Привезла курочка з млина муку тай звѣдає:

— Кто спече хлѣб з муки?

— Не я — сказала гуска.

— Не я — сказала качечка.

— То я спечу! — сказала [курочка и спекла хлѣб.

Як хлѣб був готовый, знову звѣдала курочка:

— А кто буде сесь хлѣб ѣсти?

— Я! — сказала гуска.

— Я! — сказала качечка.

— Нѣт, бо я вам лѣнивым не дам!
Я сама из'ѣм. — И покликкала своих
дѣтей помагати ѣсти.

Червак и баран.

Червак заложився з рогатым, буйным бараном, що скорше як он зробить дѣру в дубовых дверях. Баран смѣючися приняв червакову ставку, бо сподѣвався, що твердѣ дверь дораз пробѣ.

Розôгнався и сильно своими рогами вдарив у дверь. Та се нѣчого не помагало — и баран дуже розгнѣвався. Знову вдарив з цѣлоѣ силы у дверь, хотячи их нараз пробити, — аж одпали єму роги. З болю вже негоден був дальше вдаряти.

Тогда малый червачок почав вертѣти дверь так тихенько та помаленьки, гейбы нѣчого не робив. Хоть не ишла єму скоро та тяжка работа, однако вертѣти не переставав. Аж наконець повертѣв дѣрку у дверях навскрôзь и так выграв ставку.

Кто дуже наглитъ, легко попариться.

Ластôвочка.

— Ластôвочко, щѣбетушко,
 Де од нас ты, пташко, йдеш?
 Що ты дѣтям из чужиной,
 З теплых краѣв принесеш?

— Принесу вам весну красну,
 Принесу вам рожѣ цвѣт,
 Лиш учѣться, дѣти любѣ,
 Лиш учѣться и учѣть!

Ой учѣться, любѣ дѣти,
 Бо наука — то й горазд.
 Земля не дасть хлѣба завсе,
 А наука всюды дасть.

Ой учѣться, любѣ дѣти,
 Вам подасть науку свѣт.

Що зôжнеться — то минеться,
 Що навчиться — нѣт, ой нѣт!

Вѣночок коломыйок.

1. У моѣ сусѣдоньки
 В коморѣ оконце,
 Маѣ сына школярика,
 Як на небѣ сонце.

2. В Верховинѣ сонце грѣе
 Од самого ранку,
 Ци не час уже до школы,
 Братчику Иванку?

3. Ой книжочко, читаночко,
Якась ми миленька,
Як у лѣтѣ при роботѣ
Вода студененька.
4. Летить пташок попôд дашок
Тай красно спѣває,
А школярик наш маленькій
Єще красше знає.
5. А ци знаєш, школярику,
Коли виходити?
Та — як буде дванацята
Годиночка бити!
6. На школярѣ гунька бѣла,
Шапочка дрôбонька,
У школяря маленького
Мудра головонька.

Кобы до школы.

У Петра Лаголы сидѣли вечером всѣ докола стола. Иванко читав книжку. Отець, мати и пятьлѣтна Настя прислуховалися. Иванко читав оповѣданя. Отець нераз одозвався: От красна книжка!

Настя позирала то на книжку, то на брата. Дуже їй любилося, як красно Иванко читав. Скоро заговорила: — Так

мене кортить читати! — и почала плакати. Мати обняла єѣ и казала:

— Не плач! Ты ще не ходиш до школы, як Иванко.

— А научуся, як буду ходити? — звѣдалася Настя.

— Научишся так красно, як Иванко — казав отець.

— А найде и для мене пан учитель таку книжку з образками?

— Найде — посвѣдчив Иванко, — має тых много.

— И писати в школѣ научуся?

— Також — додала мати. — И читати, рисувати и спѣвати.

— Ой добре, — зрадовалася Настя. Иванко читав далѣ, але Настя лиш про школу думала.

— Там всего научуся, все буду знати, як Иванко.

Аж очка ѣѣ засвѣтилися.

Коли потѣм казала мамѣ „добру нѣч“ — шепотѣла ѣѣ:

— И не думаете, мамко, як радуюся, що буду ходити до школы!

Наша учителька.

Выбѣгла из школы в Перечинѣ громадка дѣтей. За ними спѣшила учителька. Переже чим розойшлися дѣти до дому, обступили на шкôльнôм дворѣ учительку. Коже щось звѣдовалося, щось щебетало до своѣѣхъ любимыхъ панѣхъ.

— А ци добра была днесь моя задача? — звѣдає ясноока Ганька.

— Прошу, панѣ, ци добрѣ говорила я днесь стих Павловича: „Барвѣнок“? Дôстану дуже добре? — щебетала чорненька Марька.

Учителька одповѣдала на звѣданя дѣтей; однимъ потаковала, другимъ перечила, а єѣ очи радо спочивали на свѣжихъ личкахъ єѣ добрыхъ учениць.

Кôлько праць мала она з ними, щобы просвѣтити ихъ малѣ головки! И любила ихъ за то, що єѣ праця не йде на марно, що тѣ дѣти ходять радо до школы, що наука шкôльна интересує ихъ и имъ любиться в школѣ.

Звѣдованямъ дѣтей не было бы кôнця, та вже было полудне, а учителька была змучена наукою в школѣ, тожъ сказала:

— Доста, дорогѣ дѣти! Завтра увидимся зновъ. Дѣти, котрѣ идете в ту сторону куды я, — то идѣмъ!

Громадка подѣлилася на двоє и одна часть пошла з учителькою. Каждый день одпроважовали свою учительку и радовалися, що и на пути можуть з нею говорити. Коли так ишли селом, родичѣ дѣтей видѣли ту приязнь межи учителькою и школярками, радовалися тому и радѣстно здоровили учительку.

Днесь коло сѣльскоѣ хижѣ стояло да-скѣлько газдѣв. Коли учителька переходила коло них, один поважный газда, отець Анны Куртанич, приступив до учительки и сказав :

— Дай Боже добрый день, панѣ учителько!

— Дай Боже и вам! — одповѣла учителька.

— Я мав бы з вами вадитися мало . . .

— А то за що? — звѣдалася здивована учителька.

— Та за то, що моя Анна теперь не хоче нѣ скотину пасти, нѣ хижу доглядати, а все лиш до книжки єѣ тягне и она до школы бѣжить. А тотѣ єѣ товаришки, то такѣ самѣ — додав, указуючи на дѣвочки, котрѣ стояли около учительки.

— Но, коли лиш тѣлько бѣды то все є добре, — одповѣла весело учителька и за-

смѣялася. — Но ваша Анна дуже змагаєся в школѣ. Як бы я была рада, коли бы всѣ дѣти так училися — сказала ласкаво и пошла дальше.



Свидницкѣ школярѣ.

Дѣти бѣднѣ, на-пѣв голѣ,
Лѣзуть бѣднятка до школы.
Рахують, пишуть, читають,
Часто красно заспѣвають.

Як хочете послухати,
Мы будеме вам спѣвати.
Вдячно мы вам заспѣваем,
Бо мы руськѣ пѣснѣ знаєм!

Александр Павлович.

Два браты.

Колись жили два браты, обадва жонатѣ. У молодшого было четверо дѣтей, а у старшого дѣтей не было. Як умер батько, они не дѣлили землѣ. Сѣяли разом, а в осени дѣлилися урожаем, бо жили окреме.

Одного року посѣяли они зерно. Быв великий урожай. Браты скосили все, зvezли и подѣлили межи собою.

Прийшла нѣч. Не спиться старшому братови. Он думає: „Ци добре мы подѣлилися? У брата четверо дѣтей, треба єму много хлѣба. Пѣйду и доложу єму из своего збѣжа так, щобы он и не знав.“

И пѣшов, та зробив так, як думав.

А молодший брат прокинувся в ночи и також почав думати, ци доладу они подѣлилися зерном. Он думає: „Мы обое з жѣнкою молодѣ, здоровѣ. И дѣти рѣстуть на помѣч, є кому робити. А брат сам один из жѣнкою. Старый вже и слабый. Нема в них кому робити. Треба єму докласти збожа из своего.“

Встав у ночи и перенѣс из своеѣ частины в братову мало зерна. Рано дивлятьсѣ браты: обѣдвѣ частины рѣвнѣ. Здивовалися они, но один другому нѣчого не сказали.

Другоѣ ночи они знову то саме зробили и знову не в той самый час. И не стрѣтились. И знову обѣдвѣ частины были рѣвнѣ.

И так много разѣв они один другому докладали снопѣв, аж доки раз не — стрѣтились. Тогда дозналися братья, чому то у них усе рѣвно было зерна.

И так прожили они цѣле свое житя по братскому, один другому помагали в каждом случаю.

Таблиця, крейда и губка.

Одного разу таблиця, крейда и губка вадилися межи собою, кто из них найважнѣйшій. Таблиця позирала гордо и сказала: „Я панѣя, — а вы мои слуги. Вы мене красите, вы мене обмываєте.“ — „Ой, се неправда!“ — обозвалися обѣ нараз. — „Я газдыня,“ сказала крейда. „Я пишу на таблици все, що лиш хочу. Я много мудрѣйша, як та почорнена таблиця. Знаю писати, числити и рисовати.“

„Не перехвалюйся, ты слаба крейдо,“ закричала губка. „Я сильнѣйша од вас обох. Хоть бы и вся таблиця записана была мудростями крейды, я зотру все нараз!“

Звада росла и школярь мусѣв розсудити. Он сказав: „Вы всѣ троє менѣ служите.

Кождый з вас вартый у мене то, що и другий.“ При тѣм взяв губку и змазав таблицю. Написав крейдою так:

„Ой не вадься, але смѣло
Роби кождый свое дѣло!“

Дѣвчатам.

То не квѣтка змерехтѣла
Тай на всѣ сады,
То лиш наша Оленочка
Иде до школы.

Сорочечка як лелія,
Хустина як мак.
Позирайте, дѣвчатонька,
И вы ходѣть так.

Марійка Пѣдгѣрянка.

Цвѣт, листь, овочѣ.

Росте в саду стара яблѣнка. Прийшла ярь, розвився брост (бруньки) и покрылася яблѣнка яснозеленым листѣм. И говорить листѣчко старѣй яблѣнцѣ: — „Мы всему дереву краса!“ Засмѣялася яблѣнка тай каже: „Увидимо, що далѣ буде.“

За якийсь час укрылася яблѣнка запашным квѣтем. Вються пчѣлки коло цвѣточ-

кôв, як бы их цѣлювали. Радѣ тому цвѣту и люде. И мовлять цвѣточки старôй яблôнцѣ: „Мы всему дереву краса!“ Посмѣхнулася яблôнка тай каже: „Та вже увидимо.“

Не довго пышилися цвѣточки. Скоро зôвляли и обпали, а на тôм мѣстѣ явився зеленый завязок. Минуло лѣто, настала осѣнь. На яблôнцѣ серед пожовклого листа красовалися великѣ червонѣ яблочка. „От моя краса!“ — каже яблôнка. „З насѣня, що заховалося в яблoках, виростуть новѣ яблôнки менѣ на змѣну...“

И люде хвалять соковитѣ, солодкѣ яблoка тай дякують старôй яблôнцѣ.

Два яблoка.

Мати дала Павлови та Оленцѣ по яблoку. Были то два краснѣ яблочка, червоне и жовтеньке. Случайно дôстала Оленка бôльше. Павло розсердився за то и хотѣв, щобы замѣняла з ним его яблoко.

Добра сестричка вдячно дала братчикови бôльше яблочко за менше. Та що з того. Як Павло розрѣзав свое яблочко, было оно в серединѣ черваве и недобре для ѣдѣня. Однако Оленка подѣлила з братчиком свое яблочко.

Школа заячикѡв.

На межи сидѣвъ старый заяць. Довкола бавилося пять молодых. Один грыз на межи кочан з капусты, другой вызбировавъ комоничку, троє на поли нюхали, як пахне зелена травичка. Коли старый видѣвъ, що час до науки, дуркнувъ ногою до землѣ. На тѡй знак поприходили молодѣ до школы и посѣдали около отця.

Отець погласкавъ собѣ оба вуса и почав науку: „Коли вас буде пес наганяти, не утѣкайте долу берегом, бо переднѣ ноги маєте коротшѣ, перевернетеса и он вас зловить. Скорше бѣжѣть горѣ на верх, там пес скоро змучитеса. Скажи, Матѣю, як то будеш робити?“

Матѣй був пустый. Дивився, як лѣзе червак по земли. Не уважав и не знавъ, що звѣдавъ отець.

Старый заяць погнѣвався и дав малому поза уха. — „Ік — ік,“ закричав Матѣй и втѣк на поле. Другѣ брата втѣкли також. Потому всѣ зѡйшлися пѡд берегом и гралися в лапанку. Але не могли довго бавитися, бо скоро надбѣгли пси и розѡгнали зайчиков. Коли потому знову зѡбралися до купы, двох молодых уже не было.



Рѣпка.

Быв собѣ дѣд Андрушка, а у него баба Марушка, а у бабы донька Минка, а у доньки собачка Финка, а у собачки товаришка кѣтка Варварка, а у кѣтки годованка мышка Сѣроманка.

Раз весною взяв дѣд рыскаль та мотыку, скопав у загородѣ грядку велику, гноем мало попринадив, грабельками пѣдгромадив, зробив пальцем дѣрку тай посадив рѣпку.

Робив дѣд не марно: зѣйшла рѣпка гарно. Що день ишов дѣд в огород, набравши воды повный рот, свою рѣпку пѣдливав, ѣй до житя охоты додавав.

Росла дѣдова рѣпка, росла. Зразу така была як мышка, потому як кулак, потому як бурак, потому як два, а на кѣнци стала така, як дѣдова голова.

Тѣшиться дѣд, аж не знае де стати. „Час,

каже, нашу рѣпку рвати!“ Прийшов он у огород — гуп, гуп! Узяв рѣпку за зелений чуб. Тягне руками, уперся ногами, добыває сил усѣх, сопить як ковальський мѣх. Мучився потѣм весь день, а рѣпка сидить у земли як пень.

Кличе дѣд бабу Марушку: „Ходи, бабусю, не лежи, менѣ рѣпку вырвати поможи!“ Пѣшли они в огород — гуп, гуп. Взяв дѣд рѣпку за чуб, баба дѣда за плече, аж пѣт тече. Смыкає дѣд рѣпку за чѣвку, смыкає баба дѣда за обшивку, працюють руками, упираються ногами. Промучилися весь день, а рѣпка сидить у земли як пень.

Кличе баба доньку Минку: „Ходи, доню, не лежи, нам рѣпку вырвати поможи!“ Пѣшли они в огород — гуп, гуп. Узяв дѣд рѣпку за чуб, баба дѣда за сорочку, донька бабу за торочку. Тягнуть руками, упираються ногами. Промучилися весь день, а рѣпка сидить у земли як пень.

Кличе донька собачку Финку: „Ходи, Финочко, не лежи, нам рѣпку вырвати поможи!“ Пѣшли они в огород, — гуп, гуп. Узяв дѣд рѣпку за чуб, баба дѣда за сорочку, донька бабу за торочку, собачка доньку за спѣдничку. Промучилися весь день, а рѣпка сидить у земли як пень.

Кличе собачка кѳтку Варварку: „Ходи, Варварко, не лежи, нам рѳпку вырвати поможи!“ Пѳшли они в огород — гуп, гуп. Узав дѳд рѳпку за чуб, баба дѳда за сорочку, донька бабу за торочку, собачка доньку за спѳдничку, кѳтка собачку за нѳжку. Тягнуть руками и зубами, упираються ногами. Промучилися увесь день, а рѳпка сидить у земли як пень.

Кличе кѳтка мышку Сѳроманку: „Ходи, Сѳрочко, не лежи, нам рѳпку вырвати поможи!“ Пѳшли они в огород — гуп, гуп. Узав дѳд рѳпку за чуб, баба дѳда за сорочку, донька бабу за торочку, собачка дочку за спѳдничку, кѳтка собачку за нѳжку, мышка кѳтку за лапку, — як потягли, тай попадали.

Упала рѳпка на дѳда Андрушку, дѳд на бабу Марушку, баба на доньку Минку, донька на собачку Финку, собачка на кѳтку Варварку, а мышка шусть у шпарку!

Иван Франко.



Що то є?

До сонця я подібний
 И сонце я люблю.
 За сонцем повертаю
 Я голову свою.

Стою стрункий, високий
 В зеленôm шатю я.
 И золотом прибрана
 Головонька моя.

На кождой загородъ
 Вы видѣли мене
 И всѣ вы ѣли з мене
 Насѣнячко смачне.

Рольник в осени.

Настала осѣнь. Осѣнне сонце выкли-
 кало рольника на поле и говорить до
 него :

„Ходи, хлѣборобе, на поле и поглянь,
 якѣ скарбы я выплекало для тебе! Зби-
 рай их и радуйся, бо вже не довго буду
 грѣти! Та ори пильно землицю, сѣй в ню
 пшеницю, жито! Я перекажу зимѣ, щобы
 про них щиро дбала, як я вже не зможу
 их добре огрѣвати. Она сцѣпить их замо-
 розком, покрыє снѣгом и тым оборонить
 их од замерзнення.“



Рольник слушає порады сонця, од до-
свѣтку до ночи оре землю и засѣває ози-
миною. И слабѣ лучѣ осѣнного сонця по-
магають молодым ростинкам добыватися
из землѣ вон, ще и огрѣває их. Як щѣтка
вкрыває землю пшениця. Нивы спершу
червонѣють, потому зеленѣють.

А сонце що-раз то подгоняє людей
до работы:

„Гляньте! Ще кукуруза не зѣбрана, ще
картошки не выкопанѣ. А я вже довго
не буду вас грѣти. Ще день — два, ще
тыждень. Потому повѣють вѣтры, навис-
нуть хмары, стане сѣяти дробненький до-
щик. Не оглянетесь, як бѣлый снѣг укрые

вашѣ поля, та пропаде марно вся ваша праця. Пильнуйте, доки ще час!“

Теперь уже не лиш старшѣ, но и дѣти — все, що живе, бѣжить на поле и збирає останки збѣжа, фасолю. Кобы ще картошки vybrати та закопати в яму.

А раз потягнув перший вѣтрик и розсыпав на всѣ стороны искры з огня, в яком дѣти пекли картошки. Он уже не переставав, починав чим раз голоснѣйше выти межи голузями дерев.

А як люди закончали вкривати послѣднѣ ямы з крумпликами, на небѣ появились першѣ снѣжинки.

Та сонце вже не журилося тым. Оно сховалося спокѣйно за хмары. Знало, що люди скончили своѣ осѣннѣ работы и не будутъ голодовати в зимѣ.

Осѣнна прогулька.

Быв теплый, сонечный день. Учитель пѣшов з дѣтьми на прогульку. Мостом перейшли на другу сторону рѣки. Выйшли на найблизшу гору. Видѣли одти цѣле село. Хижѣ стоять над рѣкою. Церков, обсаджена ялиною, та нова школа бѣлѣются здалека. Коло рѣки на толоцѣ пасе худоба, по горах овцѣ и козы.

Газды орють своѣ загороды. Возять дрова з лѣса. Закрываютъ винницѣ, щобы не обмерзли, як приїде мороз.

Из горы видно все красше, як з долины. Из высшоѣ горы видно ширший круг. Ёго краѣ притуляються ид земли.

Сонце скоро походило небом и зайшло за горы. Дѣти показали, де є восхѣд сонця (восток), де захѣд (запад), пѣвнѣч и полудне. В осени, що дальше днем, то днѣ все коротѣють, а ночи довжѣють.

По захѣдѣ сонця дораз постуденѣло. Як стемнѣлося, мраки закрыли все. Добре, що дѣти вже были близько дома.

Конѣ и гуси.

Дотягли конѣ перед пелевню тяжкий вѣз из хлѣбом, де вже можно было им одпочинути. Ухляли конѣ и тяжко оддыховали. А пѣд вѣз пришло много гусей, якѣ гагонѣли та кричали на цѣлый двѣр. — Дивнѣ сотворѣня — покивав на них головою молодший кѣнь: — Крику як воды, а до жадного дѣла не придатнѣ.

А другий покивнув сабѣ тай каже:

— Не дармо ото и говорятъ, що де много бесѣды, там мало работы...

Гусярка.

Коло рѣчки, коло Угу
 Лужок процвѣтає.
 Там Гануся дѣвчинонька
 Гуси доглядає.

Там Гануся дѣвчинонька
 Гуси доглядає,
 И на воду позирає,
 Э тиха промовляє:
 Ой пасѣться гусенята,
 Я не забавлюся,
 Вмыю личко, вмыю бровы,
 Сяду, заплетуся.
 И скупалася Гануся
 У чистенькѣм Угу,
 Заплелася, похожує
 По рѣвному лугу.

Спѣвак.

Ой пасу я бычки, бычки
 Тай попѣд осички.
 Як я собѣ заспѣваю,
 Не треба й музички.
 Як я собѣ заспѣваю
 Двома голосами,
 Один голос пѣйде полем
 А другий лѣсами.

Коза — дереза.

Были собѣ дѣд та баба. Поѣхав дѣд у ярмарок тай купив собѣ козу. Привѣз єѣ до дому, переночовали, а на другой день посылає старшого сына ту козу пасти. Пас, пас хлопецъ козу аж до вечера тай жене до дому. Лиш до ворѣт догоняє, а дѣд став на воротах у червоних чоботах тай звѣдаєся:

— Козонько моя мила, козонько моя люба, ци ты пила, ци ты ѣла?

— Нѣ, дѣдусю, я не пила и не ѣла: Лише бѣгла через мосточок та вхопила кленовый листочок; тѣлько бѣгла через гребельку та вхопила водицѣ крапельку, — тѣлько пила, тѣлько и ѣла.

От дѣд розсердився на сына, що он погано худобу доглядає тай прогнав єго.

На другой день посылає другого сына — меншого. Пас, пас хлопецъ козу аж до вечера тай став гнати до дому. Лише до ворѣт догоняє, а дѣд став на воротах у червоних чоботах тай звѣдує:

— Козонько моя мила, козонько моя люба, ци ты пила, ци ты ѣла?

— Нѣ, дѣдусю, я не пила и не ѣла: тѣлько бѣгла через мосточок та вхопила кленовый листочок; бѣгла через гребельку та вхопила воды крапельку, — тѣлько пила, тѣлько и ѣла.

От дѣд и того сына прогнав.

На третий день посылає вже жону. От она погнала козу, пасла увесь день, а вечером жене до двору. Дѣд уже стоитъ на воротах у червоних чоботах та и звѣдує:

— Козонько моя мила, козонько моя люба, ци ты пила, ци ты ѣла?



— Нѣ, дѣдусю, я не пила и не ъла: бѣгла через мосточок, ухопила кленовый листочок, бѣгла через гребельку, вхопила водицѣ крапельку, — тѣлько пила, тѣлько и ъла.

От той дѣд прогнав и бабу.

На четвертый день погнав он уже сам козу пасти: пас увесь день, а вечером погнав до дому. Тѣлько надогнав на дорогу, а сам навпростоцѣ побѣг та став на воротах у червоных чоботах и звѣдуе:

— Козонько моя мила, козонько моя люба, ци ты пила, ци ты ъла?

— Нѣ, дѣдусю, я не пила и не ъла: бѣгла через мосточок, ухопила кленовый листочок, бѣгла через гребельку, вхопила водицѣ крапельку, тѣлько пила, тѣлько и ъла!

От, тогды дѣд розсердився, пѣшов до коваля, высталив нѣж и почав козу рѣзати. Коза вырвалася тай утѣкла в лѣс.

У лѣсѣ бачить коза зайчикову хатку — она туды вбѣгла тай сховалася на печи.

Та прибѣгае зайчик, коли чуе — щось є в хижи. Зайчик звѣдае:

— А кто, кто в моѣй хижи?

А коза сидить на печи тай каже:

— Я коза-дереза,	Сколю тебе рогами,
За три копы куплена,	Нѣжками затопчу,
Пѣв бока луплена.	Хвостиком замету, —
Тупу-тупу ногами,	Тут тобѣ и смерть!

Та зайчик злякався, выбѣг з хижѣ тай сѣв пѣд дуба. Сидить тай плаче . . . Иде медвѣдь и звѣдае:

— Чого ты, зайчику-побѣгайчику, плачеш?

— Як же менѣ, медвѣдику, не плакати, коли в моѣй хижи звѣрь страшный сидить.

А медвѣдь каже:

— От я єго выжену. — Побѣг до хижѣ:

— А кто, кто в зайчиковѣй хижи?

А коза з печи:

— Я коза-дереза,	Сколю тебе рогами,
За три копы куплена,	Нѣжками затопчу,
Пѣв бока луплена.	Хвостиком замету, —
Тупу-тупу ногами,	Тут тобѣ и смерть!

Медвѣдь злякався тай побѣг з хижѣ.

— Нѣт, каже, зайчику-побѣгайчику, не выжену — боюся!

От и знову пѣшов зайчик та сѣв пѣд дуба тай плаче. Аж иде вовк и звѣдуеся:

— А чого се ты, зайчику-побѣгайчику, плачеш?

— Як же менѣ, вовчику-братчику, не плакати, коли в моѣй хатцѣ страшный звѣрь сидить.

А вовк: — От я єго выжену!

— Де тобѣ єго выгнати! Тут и медвѣдь гнав та не выгнав.

— Отже выжену!

Побѣг вовк до хаты тай звѣдуеся:

— А кто, кто в зайчиковѣй хижѣ?

А коза з печи:

— Я коза-дереза,	Сколю тебе рогами,
За три копы куплена,	Нѣжками затопчу,
Пѣв бока луплена.	Хвостиком замету, —
Тупу-тупу ногами,	Тут тобѣ и смерть!

От вовк злякався тай побѣг з хаты.

— Нѣ, каже, зайчику-побѣгайчику, не выжену — боюся.

Зайчик знову пѣшов, сѣв пѣд дуба тай плаче. Аж бѣжить лисичка, побачила зайчика тай звѣдуеся:

— А чого ты, зайчику-побѣгайчику, плачеш?

— Як же менѣ, лисичко-сестричко, не плакати, коли в моѣй хижѣ страшный звѣрь сидить.

А лисичка: — От я єго выжену.

— Де тобѣ, лисичко, єго выгнати! Тут и медвѣдь гнав — не выгнав, и вовк гнав — не выгнав, а то ты!

— Отже выжену!

Побѣгла лисичка до хижѣ тай звѣдуеся:

— А кто, кто в зайчиковѣй хатцѣ?

А коза з печи:

— Я коза-дереза, Сколю тебе рогами,
За три копы куплена, Нôжками затопчу,
Пôв бока луплена, Хвостиком замету, —
Тупу-тупу ногами, Тут тобъ и смерть!

От и лисичка злякалася тай побъгла з хижъ.

— Нъ, каже, зайчику-побъгайчику, не выжену — боюся.

Пôшов зайчик, сѣв пôд дуба тай знову плаче.
Коли то, лъзе рак-неборак тай звъдуеся:

— Чого ты, зайчику-побъгайчику, плачеш?

— Як же менъ не плакати, коли в моѣй хижи страшный звъръ сидить.

А рак: — От я его выжену!

— Де тобъ его выгнати! Тут медвѣдь гнав — та не выгнав, и вовк гнав — та не выгнав, и лисиця гнала — та не выгнала, а то ты!

— Отже выжену!

И полъз рак у хижу тай звъдуеся:

— А кто, кто в зайчиковôй хижи?

А коза з печи:

— Я коза-дереза, Сколю тебе рогами,
За три копы куплена, Нôжками затопчу,
Пôв бока луплена. Хвостиком замету, —
Тупу-тупу ногами, Тут тобъ и смерть!

А рак усе лъзе та лъзе на печ тай каже:

— А я рак-неборак,

Як ушипну — буде знак!

Та як ушипне козу клѣщами! . . . Коза як замекекае та з печи, та з хижъ — побъгла, лиш мигнуло . . . От, тогды зайчик радый, прийшов у хижу та так уже ракови дякуе . . . Тай став жити в своѣй хатцѣ.

Народна казка.

Осѣнь малярем.

Быв один хлопецъ а назывався Борис. Як умерли его родичѣ, выбрався у свѣт. Иде, куды его ноги несутъ. Так найшовся у глубокѣм лѣсѣ. Заблудив бы быв, якбы не побачив у лѣсѣ маленьку хижку, а в нѣй благого старенького чоловѣка.

Зайшов у хижку. Старенький звѣдався его, кто он и куды иде. И старенький испер Бориса у себе.

Одного вечера говорив старенький: — Борисе! Бѣжи лиш до стайнѣ, осѣдай коника, бо пойдѣмо до природы.

Взяли из собою перце, (пензлики) и фарбы тай пошли. Прийшли ид молодѣй липѣ. Єѣ зелене листья помальовали красно на золото. Дальше обвивалося дике вино на загородный плѣт. Зафарбили его на черлено. И так ишли дерево за деревом, корч за корчем, а всягды наносили фарбу золоту, червону, рудову, гнѣдову, аж усѣ дерева и корчѣ заблищали барвами.

Чудовався Борис тѣй красѣ и звѣдався старенького, чому он все так красно малює.

— Я Осѣнь, Борисе, хочу абы природа заблищала красою всѣх барв, доки положиться до зимушного сна.

На орѣшки.

Пошла моя мати
В лѣс орѣшки рвати.
Та висока лѣщинонька,
Не мож досягати.

Ой кобы ты, лѣщинонько,
Много зародила. —
Я орѣшкѣв не нарвала,
Тай ся заганьбила.

Народне.



Бѣлка.

Вовк лежав пѳд деревом и спав. Бѣлка скакала по деревѣ и упала на вовка. Вовк прокинувся и хотѣв єѣ з'ѣсти. Бѣлка почала просити: — Пусти мене! — Вовк сказав: — Добре, я пушу тебе, лиш ты скажи менѣ, чого вы бѣлки такѣ веселѣ. Менѣ завсе нудьга, а вы всѣ там у горѣ бавитеся та скачете. — Бѣлка одповѣла: — Спершу пусти на дерево, тогды и скажу, а то я тебе боюся. — Вовк був неголодный и пустив. Бѣлка поскакала на дерево и одти сказала: — Тобѣ тому нудьга, що ты злый. Тобѣ злѳсть сердце палить. А мы веселѣ тому, що нам нѣколи не хочеся злого робити.



Комарь.

Дуб на дуба похилився.	А деж тебе поховати,
Упав комарь тай забився.	Твоѣ кости поскладати?
Вылетѣла мушка з хаты.	— Поховайте мене в лѣсѣ
Комарика ратовати.	При зеленому орѣсѣ,
Летить лѣки куповати.	И насѣйте зѣля — руты.
Головоньку смаровати.	Щоб комаря не забути.
Пчолы з поля прилѣтають.	Будуть люде зѣля рвати,
Плястры меду прикладають,	Комарика споминати:
Та нѣчо не помагає:	Десь тут лежить комарище,
Бѣдний комарь пропадає . . .	Нашоѣ крови пиячище.
— Ой комарю, любый брате.	

Народне.

Кривенька качечка.

Быв собѣ дѣд та баба, та не было у них дѣтей.
От они сумують; а далѣ дѣд и каже бабѣ:

— Ходѣм, бабо, в лѣс на грибы.

От пѣшли. Бере баба грибы, коли дивиться: у корчѣвлѣ гнѣздочко, а в гнѣздочку качечка сидить. От каже она дѣдови:

— Дивися, дѣду, яка красна качечка!

А дѣд каже: Возьмемо еѣ до дому, най она в нас живе.

Стали еѣ брати, а коли дивляться, то у неѣ нѣжка переломлена. Они взяли еѣ тихенько, принесли до дому, зробили ѣй гнѣздочко, обложили его пѣрячком и посадили туды качечку, а самѣ знову пѣшли на грибы.

Вертаються та дивляться, що у них так прибрано, хлѣб напеченый. борщик звареный. От они до сусѣдѣв:

— Кто то? Кто то? — Нѣкто нѣчого не знае.

Другого дня знову пошли дѣд и баба на грибы. Приходятъ до дому та у них пироги зваренѣ стоятъ на оконцѣ. Они знову до сусѣдѣв:

— Ци не видѣли дакого? —

— Видѣли якусь дѣвчину, з кирницѣ водицю несла. Така, кажуть, гарна, тѣлько мало кривенька.

От дѣд и баба думали-думали:

— Кто-б то був? — нѣяк не выгадують. А далѣ баба каже дѣдови:

— Знаеш що, дѣду? Зробимо так: скажемо, що идемо на грибы, а самѣ сховаємося тай будемо выглядати, кто до нас понесе воды.

Так и зробили.

Стоять они за коморою, коли дивляться, то из их хаты выходитъ дѣвчина з коромислом: така гарна, така красна, тѣлько що кривенька маленько. Пошла она до кирницѣ, а дѣд и баба тогды в хату; дивляться, та у гнѣздочку нема качечки, лиш повно пѣрлячка. Они тогды взяли гнѣздочко тай вергли в печ; оно там и згорѣло.

Коли-ж иде дѣвчина з водою. Прийшла в хату, утямила дѣда й бабу та зараз до гнѣздочка — а гнѣздочка нема. Она тогды горько заплаче. Дѣд и баба до неѣ кажуть:

— Не плач, дѣвочко, ты будеш у нас за доньку; мы будемо тебе любити и честовати, як рѣдну дѣтину.

А дѣвчина каже:

— Я до вѣку жила бы у вас, як бы вы не спалили мого гнѣздочка та не поглядали за мною; а теперъ, — каже, — не хочу. Зробѣть менѣ дѣду кудельочку и веретенце, я пойдю од вас.

Дѣд и баба плачуть, просятъ еѣ остатися: она не хотѣла.

От, тогда зробив ѣй дѣд кудельочку и веретенце; она взяла, сѣла на дворѣ и пряде. Коли-ж летить, громада качок, побачили ѣ и спѣвають:

Анде наша дѣва.	Кудельочка шумить.
Анде наша Юла.	Веретенце дзвенить,
На метенѣм двѣрци.	Скинѣмо по пѣрячку,
На тесанѣм стовпци.	Нехай летить з нами!

Дѣвчинка им одказуе:

Не полечу з вами.	Выломила нѣжку.
Як была я в лѣжку,	А вы полетѣли,
Мене покинули.	

От они ѣй скинули по пѣрячку. а самѣ полетѣли далѣ. Коли летить друга громада, и они кличуть:

Анде наша дѣва.	Кудельочка шумить.
Анде наша Юла,	Веретенце дзвенить,
На метенѣм двѣрци.	Скинѣмо по пѣрячку,
На тесанѣм стовпци.	Нехай летить з нами!

А дѣвчина одказуе:

Не полечу з вами.	Выломила нѣжку.
Як была я в лѣжку,	А вы полетѣли.
Мене покинули.	

Колиж летить третя громада, увидѣли дѣвчину и зараз:

Анде наша дѣва.	Кудельочка шумить.
Анде наша Юла,	Веретенце дзвенить,
На метенѣм двѣрци,	Скинѣмо по пѣрячку.
На тесанѣм стовпци.	Нехай летить з нами!

А дѣвчина им одказує:

Не полечу з вами. Выломила нѣжку,
Як была я в лѣжку, А вы полетѣли.
Мене покинули.

Скинули їй по пѣрячку, дѣвчина увертѣлася в пѣ-
рячко, зробилась качечкою и полетѣла за качатами.
А дѣд и баба остались самѣ.

Народна казка.

Свято свободы.

Дня 28. октября 1919. року радовалися всѣ Ру-
сины. Люде выходили из своих хиж и казали: — По
тысячу роках неволѣ и нам засвѣтило сонце свободы!

В церквах спѣвали подяку Господеви за вызво-
леня. А в школах слухали промовы за нынѣшне свято.

Така велика радѣсть была из того, що закончи-
лася свѣтова вѣйна. Прийшов день свободы для ру-
ського народа. Мадярска и австрійска держава роз-
палася, а угнетенѣ народы освободилися.

Пѣдкарпатска Русь по своѣй волѣ прилучилася
як автономна (самоуправна) краина до Ческослова-
цкоѣ республики. Теперь уже не маємо чужого короля,
але президента, выбраного народом и своего губерна-
тора в Ужгородѣ.

Най живе наша свободна краина!

Як освободилася Пѣдкарпатска Русь?

— Чому то, няньку, так много людей збираєся на
2-го децембра до Ужгорода? — звѣдав малый Нико-
лайчик своего отця, котрый кожного вечера читав но-
винку и оповѣдав своим дѣтям, що в краю и в свѣтѣ
лѣєся. Было то в новембрѣ р. 1920.

Старый Федор зняв з очей окуляръ, подивився весело на дѣтей и сказав: — Там мають одкрыти »Звѣн Свободы«.

— Що-ж то за звѣн свободы? — зазвѣдав Никола.

— Той звѣн — оповѣдав старый Федор, нянько Николайка — дня 26. октября 1918. голосив в Америцѣ в городѣ Филадельфїи своим голосом десятком народам Европы, а також пѣкарпатским Русинам, що они свободнѣ.

— Як то — сказав цѣкавый Николайко — та мы до теперь не были свободнѣ?

Старый Федор зѣхнув тяжко, задумався а по хвили сказав: — Так, мѡй сыну, мы до теперь жили у ярмѣ, мы не были свободными жителями своѣй краины.

Малый Николайко мало прослезився од нянькового жалю. Он сам видѣв своими власными очима, як перед войною та пѣдчас войны часто жандарѣ заходили до хижѣ, глядали всюды в скринях и поза образами руськѣ книжки и новинки. Нянько и мамка все дуже скрывали кожду книжочку, яку купили на одпустѣ в Гошовѣ за Бескидами або новинку, котра приходила з Ужгорода, а коли их читали, то позирали, абы жандарѣ не видѣли. — По хвили обернувся Никола знов до нянька, взяв его за руку и став просити:

— Скажѣть нам, няньку, як то сталося, що мы теперь свободнѣ?

Федор одложив новинку на бѣк и став так розказовати:

— Ще перед тысячу лѣтами нашѣ предки зѡйшли з карпатских гѡр на ту сторону и стали заживати свободы. Выпасали скоты по всѣх горах и полонинах, орали на долах землю и сѣяли, ставили церкви и слу-

хали слова Божого из казательницъ у своѣй рѣднѣй бесѣдѣ. На нашихъ земляхъ царивъ spokѣй и благодать. Но за якийсь часъ — а минуло вже тому тысяча лѣтъ — прийшли Мадяре. Они з початку училися од насъ много, бо не знали ще, якъ оброблювати землю. Но коли вже научилися, почали нашихъ Русинѣвъ выганяти изъ родючихъ долинъ назадъ въ горы. Потому накидовали свою вѣру, а дальше силовали на насъ своѣй языкъ. Мы тому одпирали якъ могли. Вы самѣ чули, що по нашихъ церквахъ не голосили слова Божого по руськи, а в школахъ такожъ измагалися на то, абы нашѣ дѣти училися лишъ по мадярски.

Мы самѣ были за слабѣ, абы проти тому оборонитися. Народъ нашъ бѣднѣй и зависимѣй од богатшихъ, а богатѣ были чужѣ. Просвѣчена интеллигенція лишъ в малѣй части осталася при насъ, а всѣ иншѣ пошлѣ служити Мадярамъ.

— И не было скорше способу насъ выратовати изъ того нещастя? — перебивъ Николайко.

— На жаль — говоривъ дальше старый Федоръ — не могли мы. За то памятали на насъ нашѣ братья американскѣ, якѣ пошлѣ тамъ глядати лѣшного хлѣба. Найшовши тамъ свободу для себе, не забыли и за насъ.

— А якъ то было? — зазвѣдавъ Николайко и притягъ еще ближе до нянька своихъ братѣвъ и сестеръ, абы послухали интересну исторію.

Отець зачавъ приказовати:

— В Америцѣ в роцѣ 1918 появився теперѣшний президентъ нашѣй республики Тома Масарикъ и почавъ наклонювати европейскихъ эмигрантѣвъ, котрѣ в старѣмъ краю не мали свободы, абы они завязали союзъ и разомъ працювали для освобожденя своихъ братѣвъ. До того союза приступили такожъ Чехословаки, Украинцѣ,

Поляки, Югославяне. Литвины, и підкарпатскѣ Русины. Найдѣяльнѣйшим членом из подкарпатских Русинѣв став Др. Григорій Жаткович, молодой адвокат.



Др. Гр. Жаткович, перший губернатор Пѣдкарп. Руси.

котрого выслала до того союза американска Народна Рада Русинѣв. Американскѣ Русины рѣшили старатися, абы мы не остали дальне пѣд чужим ярмом и абы мы стали свободными. И сталося то дня 26-го октября в городѣ Филадельфи. Члены «Середно-Европейскоѣ Унїѣ» проголосили в тѣм часѣ, що народы середноѣ Европы, заступленѣ в тѣй Унїи, стануть независимѣ — свободнѣ.

Велика радѣсть обняла всѣх присутных членѣв. а ще бѣльша радѣсть была, коли президент Масарик прочитав то рѣшеня великому числу народа, якнїй ждав перед домом на то рѣшеня.

Нашъ американскъ Русины а з ними Др. Григорій Жаткович не перестали дальше працювати. Они старалися, абы тоту свободу обезпечити. Тому звѣдали: най народ скаже сам, до котроѣ державы хоче прилучитися, абы тота свобода была поправдѣ обезпечена. Краина наша маленька, ворогѣв много, тому сама не може удержатися. Дня 12-го новембра 1918. року голосовали всѣ американскъ Русины, з котрою державою хочуть жити разом. Бѣльшѣсть голосѣв рѣшило, що пѣдкарпатскъ Русины желаютъ жити разом з Ческословацкою републикою як одна окрема краина. То рѣшеня потвердила мирова конференція в Парижи. Першим губернатором нашим став неструдимый наш Григорій Жаткович, котрому всѣ Русины нынѣ дякують. Он то постарався, абы тот звѣн, котрый пѣдчас проголошеня независимости середно-европейских народѣв возвѣщав ту радѣсть по цѣлѣм городѣ Филадельфїи дня 26-го октобра, прийшов и до нас. На день 2-го децембра будутъ его одкрывати и ним звонити и зато так много народа иде на то свято.

Дѣравый мѣст.

Над потоком коло рѣки Уга був мѣст. Возили люде дерево з лѣса и выбили дѣру в мостѣ. Дѣра была сперва маленька, але за кождым переѣздом ширяла чим раз бѣльше. Що то вадило одному або другому стати, зняти з воза кусень дерева и забити дѣру. Та нѣт! — Що я буду поправляти. — подумав собѣ Юра. — Най Микола поправляе! — А Микола знову каже: — Що я буду собѣ час тратити? — Най Юра поправитъ, он також ѣздитъ! — Так сказав один на другого и кождый тѣшився, як сам перейшов.

Раз ось надôйшов Микола величезным возом з дровами. Конѣ сильнѣ тай не шкодовав их. Выйшов на мôст. Хотѣв обôйти дѣру тай завернув на бôк. Аж тут пырхнула зпôд моста качка. Конѣ сполошилися, скочили в бôк и один застряг в саму дѣру. На щастя лиш звихнув собѣ ногу, але дальше вже ити не мôг.

— Так треба Миколѣ! — говорили дуде, — прощо мôст не поправив! —

Микола знав, що люде говорили правду тай нич не казав. Збѣглися добрѣ люде, пôдняли, выпрягли коня и перетягли вôз на дорогу. Але пôд тягаром, що довго стояв на мостѣ, мôст завалився.

— Кудыж теперь переѣдемо? — йойкали другѣ, що стояли з дровами.

— Так вам треба! — сказав Микола. — Было мôст поправити.

Так терпѣв один за всѣх, а всѣ за одного...

Дарунок отцеви.

Иде раз торговец з Украины у Крим на сôль и звѣдує отця: — Який вам, няню, дарунок з дороги принести? — Ты — каже, — сыну, збирай недоѣдки та крышки, що остаються по ѣдженю, та посуши! Ото менѣ и буде дарунок.

От як выѣхали, то спершу у кожного богато было хлѣба. Ђдятъ, не шкодуютъ. Он усе то, що остаєся, збирає в тайстру. Побратимы смѣються и звѣдуютъ, на що се он робить. — То, — каже, — отцю дарунок.

От и впало им десь ѣхати через таке мѣсто, що село од села далеко, а волами з тягаром треба и три днѣ ѣхати. Весь хлѣб поѣли, а купити не є де.

Тогды згадали про тайстру з недоѣдками. И з тым выживлялися за тотѣ три днѣ.

Прийшов тот чумака до дому, а отецъ звѣдуе: — А що, сыну, ци принѣс тот дарунок, що я тобѣ казав? — Ой нѣт, каже, тату. Я всю дорогу збираю. Та як верталися мы, то нам таке й таке случилось, що мы й поѣли. — Ну, дарьмо, се я тобѣ й за то казав, що може в дорозѣ з вами дащо случиться, так щоб вы не остали голоднѣ.

Не рушай чужое!

Михайло дѣстав од стрыка богато красных рѣчей: перо, церузу и радирку. Принѣс до школы, чтобы похвалиться своим побратимам. Хлопцѣ позирали и хвалили.

Михайлѣв сусѣд Юрко ще нѣколи не мав радирки, а дуже хотѣв бы мати. Пѣдчас науки лежала радирка на лавици, а Юрко лиш позирав на ню. — Ох, кобы то я достав еѣ, — думав, що и наука не любила ся днеська ему.

Коли потому школярѣ складали свои рѣчи, абы ити дому, Михайло не збачив, що его радирка остала на лавици. Дораз уже была в Юрковѣй кешени.

Путем из школы хлопцѣ розмовляли, жартовали тай смѣялися. Лиш один Юрко мовчав. Быв радый тому, що вже мае радирку, якоѣ так желав. Але все таки быв якось не свѣй. Коли дакотрый школяр заговорив до него. Юрко позирав боязливо и ледвы одповѣдав. Даколи здавалося ему, що мае днеська тяжку кешеню, як ще нѣколи. Обзираюся, ци дакто не видитъ, що он мае Михайлову радирку.

И дома був Юрко мовчливый, аж его мамка звѣдала: — Що тобѣ, хлопче? Ци не погнѣвався на тебе пан учитель? — Юрко одповѣв, що нич ему не є, анѣ в школѣ не був напаминаний. Почав бавитися з братами, але гра его не тѣшила. Все думав: — Маю радирку. нову, красну радирку. — Дораз ему пригадалося: — Взяв ты єѣ, не є твоя! . . .

Рад бы похвалитися нею братьям, але тѣ звѣдовали бы ся, де єѣ взяв. Коли отець вечер по роботѣ сидѣв з дѣтьми довкола стола, Юрко не обзывався. Ганьбився на думку: — Коли бы нянько знав, що я зробив! —

В ночи мав неспоко́йный сон. Снилось ему, що дакто догоняє го, а он не може сховатися. Молився, що направить все, чим провинився.

Рано спѣшив до школы. Прийшов найперший. Вытягнув радирку та пѣдверг на Михайлове мѣсто. Як бы камѣнь упав ему з сердца.

Коли Михайло прийшов и увидѣв радирку, сказав: — Я дома так єѣ глядав, а я туй забыв єѣ!

Юрко мало не заплакав на сесе. Певно зарѣкся, що нѣколи не захоче чужое.

Яблочко.

Мати обѣцяла дѣтям, що они пѣйдуть до бабы на другий конець села. Никола радовався, що лѣстане там меду, або орѣхов. А Юла звѣдовалася: — Що понесемо бабцѣ? — Мало овочѣв, — сказала мати. И принесла жовтѣ яблочка, а одно черлене. Потому пѣшла до коморы, щобы прибратися в гостину. Коло стола остався Микола и Юла. Одно з дѣтей позирало на яблочка и подумало собѣ: Возьму собѣ одно по-

таємно. Пес на мене не скаже, а мама не спознає. За часок прийшла мама з комори и звѣдуєся: де дѣлося черлене яблочко? Кто его взяв, останеся дома!

— Я нѣт, — сказав Микола и почерленѣв.

Я також нѣт — говорила Юла и додала: — Скажи, Бурый, кто з'ѣв бабине яблочко?

Але Микола загрозив пса: — Бурый, не кажи! И Бурый не сказав. Та мати однако спѣзнала, кто взяв яблочко.

Теперь выгадайте. кто пѣшов из мамкою до бабкя, а кто остав дома?

Загадки.

1. Попѣд стрѣхи, бѣлѣ мѣхи.
2. Що то за гѣсть, що сам себе ѣсть?
3. Иде панѣя з гѣр, несе на собѣ сто шкѣр.
4. Без рук, без нѣг, на пѣд лѣзе.
5. Бѣленьке поле. чорне насѣня, кто его посѣе, той розумѣе.
6. Без обручѣв, без дна, повна бочка вина.
7. Два брата втѣкають, а два догоняють.
8. Крѣзь стѣну вола пече.
9. Маленьке, кругленьке. всему свѣту миленьке.
10. Що пече без огня?

Перший снѣг.

В мѣсяцѣ новембрѣ, коли бабка збудила дѣтей, сказала им, що приѣхав святой Михайло на бѣлѣм кони. Дѣти скоро выскочили з постелѣ и побѣгли до окна. Попозирали — всягды бѣло.

На дворѣ и слѣду не є з зеленого листа, нѣ на вербах коло рѣки, нѣ на вѣльшинах при потоцѣ. В лѣсѣ лем ялички и смеречки зеленѣлися, а их голузки пѣд тягаром снѣгу зѣгнулися долу. На ясѣню, котрый рѣс близше будинкѣв, сидѣла ворона. Дробина по дворѣ стояла тихо и чудно позирала на ту новину. Лиш воробѣцѣ скакали весело по снѣгу, збираючи то, що кури залишили. Кѣтка вернулася из ловѣв, обтрясала за кождым кроком лапки и скоро побѣгла на пец. А псы заснѣженѣ до колѣн, весело догонялися по снѣгу.

— Снѣг, снѣг! Ой, то добре буде нам санкатися! — закликали дѣти на привитаня зими.



Зимою.

Вѣтер свище по полѣ,
Завѣяна дорога.

А я сиджу у школѣ,
Мов за дверьми у Бога.
В школѣ чисто, тепленько,
Беру книжку у руки.

И падутъ у серденько
Теплѣ слова науки.

И здаєсь — весна близше.
Як так сиджу й читаю.
Най собѣ вѣтер свище,
А я прото не дбаю.

Марійка Пôдôрянка.

Мила свѣтличка.

Добре менѣ в нашôй свѣтлиці. Люблю єѣ з всѣм зарядженем, з годинками, котрѣ весело тикають и з кутком, де маємо зложенѣ забавки.

На стѣнѣ, коло окна висить образ (портрет) дѣда и бабунѣ. Коли попозираю на них, видить ся менѣ, що они на мене смѣються. Я их внук, а моя сестричка — их внучка.

Дополудня єсть в нашôй свѣтлиці тихо. Отець пôшов до работы, а мати єсть у кухні. Лиш старша сестра тут шиє, як мати єѣ не потребує. Я и менша сестра — в школѣ.

Зато вечером єсть живо в нашôй свѣтлиці. Отець по роботѣ втомлений, але прото из нами по вечери займає ся. Звѣдує нас, що мы учили ся в школѣ, а часом ще нас и одпытує. Старша сестра часто нам всѣм дещо наголос прочитає. Отець даколи оповѣдає нам о тôм, що видѣв у свѣтѣ. Так тихо єго выслухуємо, що и не оддыхаємо. Отець смѣє ся, гладить нас по головѣ а часом скаже: Вы всѣ єсте моя р о д и н а. В родинѣ всѣ мають любитися и помагати собѣ. Не забудьте о тôм, як будете великѣ!

Отцѣвских слôв не забудемо, як не забудемо и за нашу свѣтличку, у котрої мы такѣ щасливѣ.

В недѣлю нащивляють нас даколи родаки (сво-яки). Приходить стрыко з тѣткою и веде до нас своѣ дѣточки. Хлопцѣв кличемо братаничами, дѣвчат сестриницями.

А вже найприємнѣйше есть в нашой свѣтлици в зимѣ. Коли на дворѣ паде снѣг и скрипить мороз, любиться нам сидѣти при печи, де огонь ясно горить. Як мати має час вечером, притулимося до неѣ и она оповѣдає нам казки. Тут и наша свѣтличка перемѣняєся нам у золоту палату.

Як бы не любити нашу милу свѣтличку, де мы прожили нашѣ дѣточѣ лѣта?

Моя хата.

В городчику под горбком, там моя хатина.
 В той хатинѣ отець, мати, вся моя родина.
 В той хатинѣ моя мати мене породила
 Та в бѣленьку пеленочку мене заповила.
 А коли ня заповила, в колыску поклала,
 Та рѣднѣ спѣваночки надомнов спѣвала.

Марійка Вурста.

Нашѣ миски.

Нашѣ миски суть на полицѣ. Моя має мальованѣ листы и червону рожу. И Варварина миска е чиста. Позирає на печ, як мама варить.

Зѣмо поливку и кроплѣ. Моя миска хмуритьсѣ. И Варварина просить: — Умый нас, Варварко, умый нас, маленька. — Варварка закотить рукавы и умыє миски. Мама зложить знову миски на полицю.

Варварина миска теперь усмѣхаєся. Ай моя має знову зеленѣ листы и червону рожу. Кличе на нас з полицѣ: Куку, дѣточки, куку! Уже маю знову чисте шатя! Куку!

Що будемо їсти?

В понедѣлок борщик,
Горох у вѣвторок,
В середу капуста буде,
Їжте, добрѣ люде!
У четверь суть пирѣжки,
То потѣха наша.

А в пятницю для одмѣны
То вже буде каша.
У суботу ячка,
Що нам знесла курочка,
А в недѣлю буде мясо —
Наїдайтесь ласо!

Край дармоїдѣв.



Чи чули вы, добрѣ дѣти,
Десь далеко, там край свѣта —
За високими горами,
За глибокими морями —

Єсть край, що любо там жити,
Бо не треба нич робити;
Що лиш серце забажає,
Тої хвилѣ вже и має.

Там хижѣ всѣ з колачѣв,
А плоты всѣ з ковбасѣв,
З медѣвника всякѣ стрѣхи;
Золота там повнѣ мѣхи.

Пива, меду и вина
Там тече цѣла рѣка.
Вербы родять там грушки,
Висять на былю булки.
У ставочку там плыве
Рыба вже печена; жде,
Щобись засягнув руков, —
Котру хоч, пожив здоров!



Держися чисто!

В нашой Верховинѣ село розтрясене по горах. Воздух в наших горах есть дуже чистый и здоровый. Но не знаемо его добре хосновати. Хижи будують у нас маленькѣ, темнѣ. Окна у них прорѣзують малѣ, а через то е мало свѣтла и воздуху в хижи. У нас люде не знаютъ, що свѣтло, сонце и воздух — суть важнѣйшѣ для здоровля як ѣда.

Е в наших горах пѣдлый звычай, що люде заводятъ в зимѣ в ту хижу, де самѣ бывають, и скот. Тым роблять из хижѣ стайню. Скот треба держати в окремой стайни. Остра воня гною. душлива и шкѣдлива для людского здоровля. Скотови може быти добре и в стайни, коли стайня разумно збудована и чисто тримана. Худобу також треба чисто тримати и еѣ дозирати, то тогды она красша и приноситъ бѣльше хосна чоловѣкови.

В других краях суть люде бѣльше просвѣщенѣ и знаютъ, що людске здоровля треба плекати и знаютъ его дозирати. Там будують собѣ люде просторѣ высокѣ хижи, з дильом, окремо кухню, де варять ѣсти и працюють, а окремо свѣтлицю, де сплять.

Молоко и иншу ѣду тримають у коморѣ. Всѣ хижи держать чисто. Але хоть хижа мала и бѣдна, то однак треба еѣ тримати чисто. Рано треба всѣ окна (вызоры) поотвирати, щобы выйшов через нѣч ужитый, недобрый воздух, а на его мѣсто прийшов чистый из вонка. И в зимѣ треба хижу провѣтрити. Як огонь розгориться добре, то хижа знову скоро нагрѣеся. Чистый, свѣжий воздух скорше нагрѣеся, як ужитый, смердячий.

У нас в селах мало вѣтрять хижи не лиш в зимѣ,

але и в лѣтѣ. У тако́й хижи и дѣти суть блѣдѣ и скоро дѣстають сухоты. Вы, дѣточки, коли будете вже самѣ колись газдовати, памятайте на то и пильно провѣтрюйте свои хижѣ, не лише рано, але и вечером, щобы до спаня був свѣжий воздух.

А ще окре́м свѣжого воздуха дуже важна єсть для здоровля чистота в хижи и чистота тѣла. На жаль, не у всѣх хижак по нашѣй Верховинѣ єсть чисто. Бо то не лиш стѣны, дила, одєжу и судину треба чистити и часто мыти, але и постелѣ тай плахты, що ними застелюють постѣль, треба часто прати, а заголовки перевѣтрювати, — одним словом — все чисто тримати.

Добра газдыня має старатися о тѣм, абы всѣ бывателѣ в хижи чисто умывали кожного рана лице, руки, уха и шию и то мылом, найперед дѣти, що ходягѣ до школы. Голову вычесовати густым гребѣнем, щобы и голова и волося были чистѣ. Не один скаже, що коли є пильна работа, не є коли мыти и чесатися. То не єсть правда, бо и при найпильнѣйшѣй роботѣ можно найти час раненько ци вечером то зробити, та ще перебрати хоть 1 або 2 разы на тыждень чисту сорочку. Бо бруд, порошок, нечистый воздух — шкодят здоровлю. Кождый о тѣм досвѣдчитися, коли подивитися, як худѣє мала дѣтина, за котру мати не дбає, не купає и не дає чистого шатя. А як красно розвивася и здоровлем процвѣтає дѣтина, за котру мати широ дбає! Так єсть и из здоровлем дорослых людѣй.

Памятайте, дѣточки, що у порядноѣ газдынѣ мають всѣ в родинѣ, и дѣти и старшѣ, вся хижка мебель и судина, аж свѣтитися од чистоты.

Худоба любить купатися, и пес, и птахи, — а люде не всѣ . . . Суть такѣ люде на свѣтѣ, котрых ше баба

купала, як уродилися. А рѣку мають пѳд хижою. В лѣтѣ здорово що дня купатися, щобы змывати з себе пот и бруд. Так роблять люде у других краях и суть здоровѣ и веселѣ без горѣвки . . .

Як из двора спѳзнають доброго ґазду, так з чистоты в хижн спѳзнаемо порядну ґаздыню . . .

Грицько.

Позирайте, милѣ дѣти.	Не дре сѣ, не валяс,
Як все красно Гриць одѣтый.	Все он чистый.
Хоть худобна его свита,	Все он складный,
Все чистенька тай защита.	Всѣм он любый.
Гриць на одѣж уважас.	Бо порядный.

Марійка Пѳлѳрянка.

Право.

Як старенький Маковійчук умер, лишив двом сынам хижу, город, землю, худобу и все, що треба до ґаздѳвства. Масток красный, было на чѳм ґаздовати. В послѣднѳм словѣ одказав прощенный отець, щобы брата подѣлилися однако.

— Спершу робимо ведно — сказав брат старший, а що заробимо, то подѣлимо однако.

— Я так не хочу, — одповѣв молодший, — дѣлѣмся. Що мое — то мое, а що твое — то твое.

И почали дѣлится. Подѣлили хижу, загороду, землю на вѳсьмины, ґаздѳвскѣ рѣчи, судину, шатя — словом все, що было. Лишився лиш один кожух.

— То вже менѣ буде, — сказав старший.

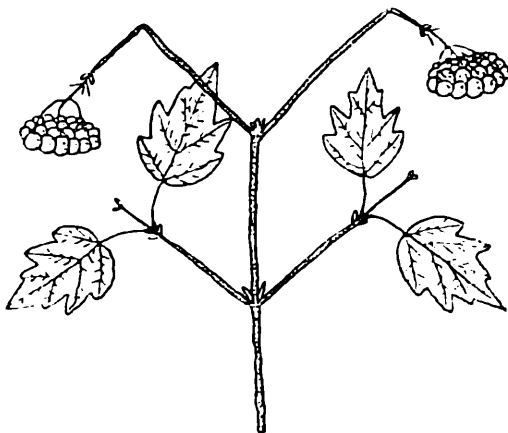
— Нѣт, менѣ! — сказав молодший.

— Айбо я старший! — А я молодший! И повадилися. Из сварки прийшло до супереки, оба завдалися до суду. Завдалися так, що як выйграв один,

дораз другий подав до высшого суду. А як выйграв другий, то перший одкликався ще выше. Право тягнулося довго. Тым часом треба было платити адвокатѡв, писарѡв, ити на термин и тратити дорогой час. Братя не мали готовых грошей тай поволи продавали худобу, землю, загороду. Лиш у однѡй хижнѡ остались.

Пѡд тым часом раз отворяють скриню, — позирають, а кожух сточили молѡ! . . . Братя правотилися, а не давали один другому кожуха навѡть провѡтрити. В селѡ пѡднявся такой смѡх, що з ганьбы не смѡли людям в очи подивитися. Забралися з села, наймилися в службу, а потѡм поѡхали в Америку.

От до чого доводить суперека!



Кольсанка.

Спи, дѡтинко, хѡть годинку,	А калинка буде цвѡсти,
Я йлу на калинку.	Буде нависати,
А калинка буде цвѡсти,	А дѡтинка буде рости,
А дѡтинка рости.	Тай буде писати.
А калинка буде цвѡсти,	А калинка буде цвѡсти,
Та буде родити,	Буде процвѡтати,
А дѡтинка буде рости,	А дѡтинка буде рости,
Тай буде ходити.	Тай буде читати.

Мамина радôсть.

Серце мое веселиться,
Щом така щастлива,
Бо всѣ моѣ дѣти милѣ
В школах ся учили.

Один из них добрый гáзда.
Двѣ — учительками,
Один стався инжинѣрем,
Три ремѣсниками.

Ненька.

За то менѣ ненька
Мила, дорогенька —
Що така маленька,
Що така марненька.

Будь она марнѣйша
Навѣть як листочок,
Скрию єѣ в серци,
Як той образочок.

Будь она и тѣцька,
Що в узлик звязати —
Все тебе любив би,
Дорогенька мати. —

Пяниця.

Жаль ми чоловѣка того, котрый не слухає нѣкого,
лиш темно, блудно жиє, що заробить, то прôпе. Жаль
ми, жаль про его дѣти, що не мають з чого жити.
Бо отець погано гáздує, день при дню корчму пильнує.

Ах, мушу я жаловати, коли виджу, як бѣдна мати
з плачем позирає на дѣти, голоднѣ — нѣчим живити.
Дѣти гласкає, потѣшає, вздыхає, та роздумує: — Мо-
лѣться, дѣточки милѣ, абы нянько вже не пили!

Дѣточки поприклякали, рученята поскладали.
Бога сердечно просили, абы нянько вже не пили.

Отець на постели сидѣв и клячачѣ дѣти видѣв.
Не мôг ся од слез стримати. Почав их к собѣ кликати

Дѣти побѣгли к отцю, обнимали, цѣловали. Свого няньочка просили, абы паленку не пили.

Отець почав рѣзмышляти.

— Уже бы ми ся покаяти. Зроблю я, що просять дѣти: од днесь я не буду пити.

Александр Павлович.

Сироты.



Ой померла бѣдна мати
Тай лишила дѣти.
Журилися дрѣбнѣ дѣти,
Де бы ся подѣти.

Зѣбралися дрѣбнѣ дѣти
Тай пѣшли лѣсами.
Ой стрѣнули Пана Бога
З трьома ангелами.

— А де йдете, дрѣбнѣ дѣти,
Де йдете, де йдете?
Та вы свою рѣдну мамку
Нѣгде не найдете!

Народна спѣванка.

В зимѣ.

Стук пташечка до оконечка:

— Най одчинить нам добра донечка,

Бо тут на дворѣ лютая зима,

И нѣгде, нѣгде зернятка нема.

А добра донечка тай одчинила,

Бѣдну пташечку тай накормила.

Пташка за то дяковати знала —

Цѣлоє лѣто мило спѣвала.

Марійка Пѣдѣрянка.

Що я люблю?

Люблю я мамку, люблю отця,
Люблю ту хижу, де я росла.
Люблю ту церков, де я молюсь,
Люблю ту школу, де я учусь.

Люблю ту р'їчку, що в даль пливе.
Нивку, що хл'їбом кормить мене.
Студню, що з неї воду несу.
Груник, де б'їлї овцї пасу.

Бо тї грунички, нивы, лїсы
Милї для мене, повнї красы.
Бо що тут виджу, що люблю я,
Се моя красна р'їдна земля!

Марїйка П'їдг'їрянка.

Кто я?

М'їй отець и мати говорятъ по руськи.

Добра мати учила и мене вже од колыски говорити по руськи. М'їй материнский языкъ руський. Я Русин и Русином остану всегда. Всї Русины — то мої братья и сестры. Де моего народа — Русин'їв буду всегда признаватися з честею.

Отчизна моя — то П'їдкарпатска Русь. Отчизна — се друга мат'їр. Якъ любимо мат'їр, такъ любимо и будемо все любити свою отчизну — свою р'їдну землю.

Де згода в родинї.

Де згода в родинї, де мир и тишина,
Щасливї там люде, щаслива сторона.
Ихъ Богъ благословляє,
Добро имъ посилає
И з ними в'їк живе!



Александр Духнович.

В тяжких часах было на Подкарпатской Руси даскільки людей, котрѣ своим грѣмким словом пробуждали дрѣмающий народ и спасали его од цѣлковитѣ загибели.

Таким чоловѣком был и Александр Духнович. Уродився в селѣ Тополи, земплинскоѣ жупы, 1803. року. Его молодѣсть припадае на дуже тяжкѣ часы

для підкарпатських Русинів. Селяне терпѣли од панщини и роботизны та были одданѣ на ласку панів. Образованѣ люде образовалися в латинських школах и ганьбилися рідноѣ бесѣды, як тогды казали »простого языка« и своим братьям-селянам не хотѣли нич помагати.

Тым часом Русины в Галичинѣ и на Украинѣ вже были збудилися и кликали всѣх до помочи своему народови. Голос розбудженого житя доходив и на Підкарпатску Русь. Молодий Духнович кінчив тогды богослѣвскѣ школы и став священником. Он озвався грѣмкою пѣснею до своих братів.

— Підкарпатскѣ Русины, оставте глубокий сон! Ци не видите, що другѣ народы встали? Берѣться до работы и орѣть запустѣлу ниву!

А против таких Русинів, котрѣ называли себе »Мадярами«, написав стишок:

— Я Русин був, есьм и буду!

Таких людей, котрѣ пѣснями промовляють до нас, называємо поетами. Таким поетом або спѣвцем був и Духнович.

Его пѣснѣ промовляють до серця народа и дають силу до працѣ над піднесенем Русинів.

Духнович складав не лиш пѣснѣ, котрѣ загрѣвали до работы, он и сам брався до просвѣты народа. Знав, що школа найскорше поведе народ до красшоѣ долѣ. Зато писав он книжки для руськоѣ школы: букварь, граматику, біблію и молитвенник.

Духнович як священник працював у селѣ. Там ще ближе познався з народом. Потому переложили его до Пряшева, де прожив аж до смерти, до 1865. р.

Чуючи конецъ свого житя, склав ще пѣсню, в котрѣй просив, щобы поховали его:

На Бескидѣ, в рѣднѣм краю,
В тѣм исконно руськѣм раю,
Де свѣт узрѣв, там лежати
Хочу вѣчно спочивати.

Я Русин був.

Я Русин був, есьм и буду,
Я родився Русинѣм.
Чесный мѣй рѣд не забуду,
Останусь его сыном.

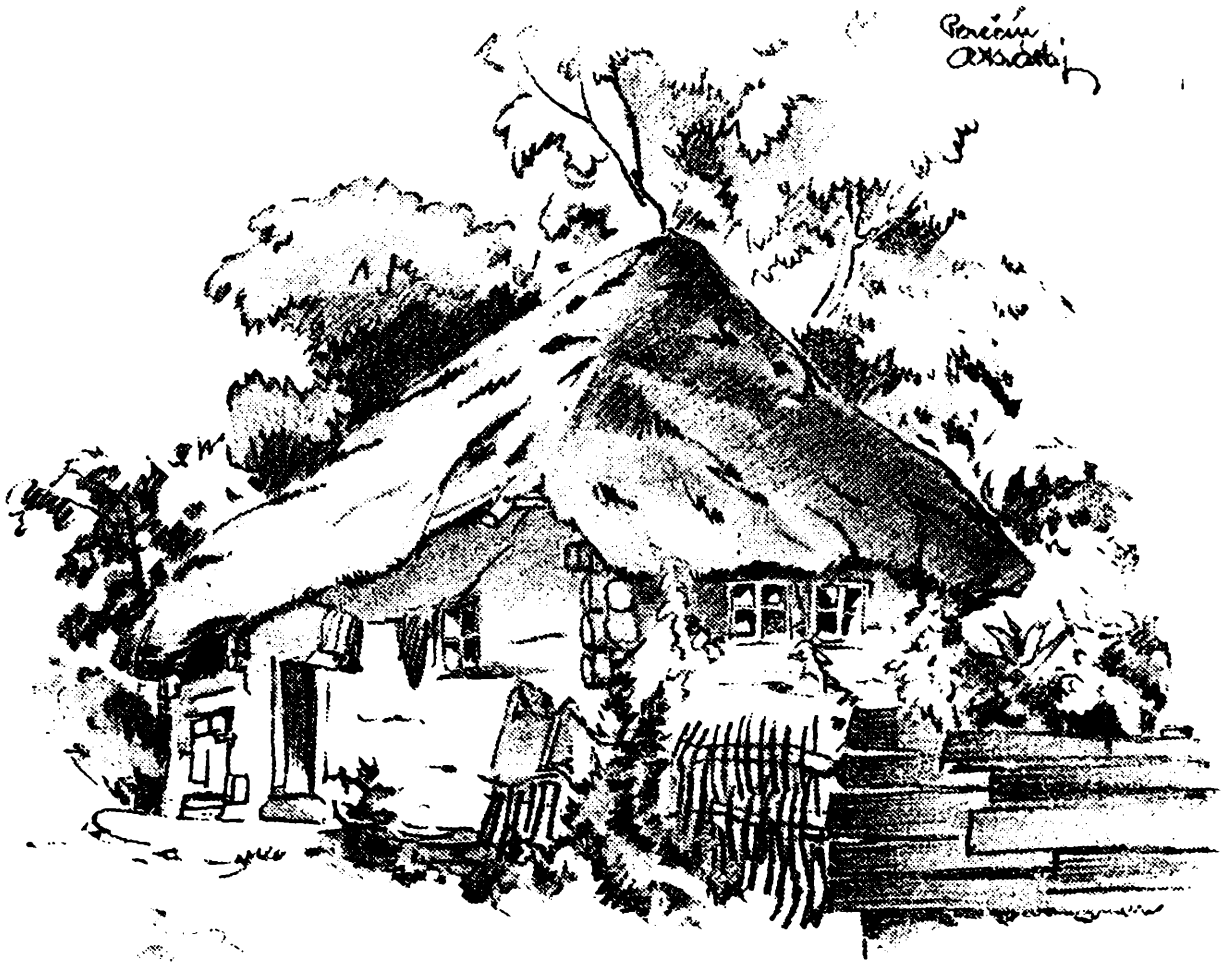
Русин быр мѣй отець, мати,
Руськая вся родина.
Русины сестры и братя
И широка дружина.

Я свѣт узрѣв пѣд Бескидом,
Перший воздух руськѣй ссав,
И кормився руським хлѣбом,
Русин мене колысав.

Коль перший раз отворив рот,
Руськое слово прорек.
На азбуцѣ перший мѣй пот
З молодого чола тек.

Александр Духнович.





Рѳдна хата.

На пути из школы повадился Василь з Янком. Янко поганив его рѳдну хату. Говорив так про ню:
— Ваша хата е стара, що далѳ впаде.

Се дуже розгнѳвало Василя. Єму дуже любиться рѳдна хата. Хоть она досить стара, але мила. Має вырѳзованый брус (геренду) та соломяну стрѳху. Окнами заглядає сонѳчко в хату. Рано сѳдає Василь на лавочку пѳд окном. Скѳлько радости он туйки зазнав! Их хатина єму милѳйша, як великий маєток!
Тадь се е его рѳдный дѳм!





Тарас Шевченко.

Спôд сѣльскоѣ стрѣхи.

Было се давно, не было ще нашоѣ свободы, лиш панщина всягды по селах. В селѣ Кирилôвцѣ, звенигородского повѣту, на Киѣвщинѣ жив худобный чолвѣк-пôдданный. А звався он Шевченко. Мав он сына Тараса. Той Тарас мав велику охоту до науки. Тогда лиш панскѣ дѣти училися а газдôвским не было позволено. Тот пан, котрому панщину робило все село, не хотѣв хлопця одпустити до школы, но взяв его на службу до себе.

Але Тарас и туйки учився писати и рисовати. З паном поѣхав в одно велике мѣсто. В тôм мѣстѣ вже училися другѣ Русины у наибôльшôй школѣ. Из ними пôзнався Тарас. Они полюбили Тараса за его

розум, щире серце та стихи, якъ он почав писати там на чужинѣ. Потѣм выкупили Тараса из панскоѣ неволѣ за 2500 рублѣв.

У своих стихах описує Шевченко, як то тяжко жити селянам на панщинѣ... За то, що обороняв худобных селян, своих землякѣв (краян) од кривды, загнали его царевѣ слуги в Сибирь. Десять рокѣв там промучився в тяжкѣй неволи. Вернувся в рѣдну краину вже старым. Безсильный и хворый умер 1861. року. Поховали Шевченка на горѣ над рѣкою Днѣпром коло Канева и насыпали високу могилу. А в тыждень по его смерти вже панщины не было...

Теперь всѣ Русины читають его книжку »Кобзарь« и дуже честують Шевченка за то, що своими стихами мягчив серце сильных панѣв и помагав скинути люту панщину.

Учѣтесе!

Учѣтесе, браты моѣ,
Думайте, читайте,
И чужому научайтесе —
Свого не цурайтесе,
Бо кто матѣр забыває,
Того Бог карає.

Тарас Шевченко.

Приповѣдки про науку.

1. Наука — штука.
2. Кто не учився — не буде знати.
3. На то коня куютъ, щобы не шпотався.
4. Учитися нѣколи не пѣздно.
5. Честуй учителя, як родителя.

6. Розума не позычай, а свѣй май.
7. Всего треба учитися.
8. Учися азбуки — прийде хлѣб у руки.
9. Учися за молоду, — не зазнаеш на старѣсть голоду.
10. Не лѣнуйся рано встати, — а молодо учитися.
11. Не збирай сынови скотину, но збирай ему розум . . .
12. З ученым розума наберешся.
13. Один мудрый стоить за десять дурных.
14. Догана розумногѣ бѣльше стоить, як похвала дурного.

Двѣ дороги президента Масарика.

Довго и тяжко ишов вѣз полевою дорогою — тягли его сильнѣ панскѣ конѣ. Верхом був накладеный бѣдным меблем, начинем и иншими предметами. На них сидѣла молода панска работница, тримаючи на колѣнах дворѣчного хлопчика — Тому.

Так переселювався 1852. року з Годонина до Мутениць панский кучер Йосиф Масарик.

Йосиф Масарик лиш за один рѣк служив у Мутеницях, потѣм зась переселили его до Годонина, одти пѣзднѣйше в другѣ двory, а 1862. року назад до Годоница. Того года Тома вже не вѣзся з родителями. Мати его вспоминала на сѣнка своего з любовью и гордостею.

— Панский депутатник дав хлопця на студію! — удивлялися люде вже прошлого року, коли Масарики послали Тому до Густопеча в нѣмецку реалку (тогда ческих середных шкѣл еще не было). Хотѣли з него учинити пана, дяка або учителя.

Но по трьох роках родителѣ подумали и взяли его из школы та послали до Вѣдня. Там мав учитися за замочника. Але малый Тома по даскѣльких мѣсяцях вернувся до дому, до Чейча, де его отець тогды служив. Тому взяв до себе на науку панский ковач Бенеш.

Но не было суждено, щобы будущий президент остався ковачем. На пораду его бывшего учителя дали сго родителѣ опять до школы, а то в гимназію до Берна.

Так став сынок панского кучера студентом, из студента професором на чеськом университетѣ — ученым и писателем, потому и послом. Пѣдчас свѣтovoѣ вѣйны одправився до чужины, находив всюды приятелѣв своему задавленому народови и збирав розсыпанных землякѣв и ческих военных полоненых; из них творив легіоны.

1852. року ишов на панскѣм возѣ, на колѣнах простоѣ бѣдноѣ мамки, а дня 21. децембра 1918 заходить в Прагу як витязь при бурных окликах радости, якоѣ Прага доти нѣколи не видала.

Рѣздво.

Зазвонили звоны в церкви. Газда лишив роботу на дворѣ тай пилує у хижу. Газдыня спѣшитъ, абы уже спораилася, бо из голосом звона зачався Святыѣ вечер. Хижа вже в порядку, бо сей цѣлый тыждень Газдыня приготавлилася до свят... Скоро накрые стѣл до вечерѣ.

Земля в хижі притрясена соломю, бо так каже давный звычай Русинѣв. И пнѣ дерев в саду, на загородѣ обвязанѣ соломю, абы родили. В кутѣ або

на столѣ поставили рясный невымолоченый снѣп. Дѣти зѣбралися коло стола и чекають на вечерю.

Газда запалив воскову свѣчку. Се знак, що час вечеряти. Всѣ зѣбралися коло стола. На серединѣ стола лежить корочун, такий великий колач. Позирають, щобы при вечерѣ было всѣх до пары. А коли не є до пары — глядають худобного. Челядь вечерає ведно з газдами.

Страва уже на столѣ, приладжена на пѣстно, парус и чекає фамилію до вечерѣ. Газда зачне молитву и всѣ ведно з ним моляться. Сѣдають за стѣл. Вечеря зачнеся грибами тай бобальками. Бобальки — се окремишна їда Святого вечера: печене тѣсто, заправлене медом и посыпане маком. Окрем грибѣв ще на столѣ колочена фасоля из олаем и квасною капустою.

Ще вечера стоить, а вже пѣд окном колядники. Сперву дѣти колядують, а пѣзднѣйше сусѣды и старшѣ: — Бог предвѣчный народився, — або другу колядку: — Устань же горѣ, трояка радѣсть на дворѣ. — Дѣвки и одданицѣ ворожать: слухають вѣдки пес забрепе — и з тоѣ стороны чекають своего жениха. Они гадають, що то правда! По вечера мечуть у солому орѣхи.

Уважають и на то, абы на Святый вечер вся худоба была сыта. Курям дають їсти зерно з решета, абы много неслися.

Дѣти дѣстали дарунки: яблока, орѣхи, медяники, дакто и книжку. Радѣсть з того и смѣх!

По вечера зѣйдеся сусѣдска молодѣж, розмовляють, забавляються аж до пѣвночи. О пѣвночи зазвоняють у церкви и всѣ пѣйдуть на всяночну одправу.

Свята трываюць тры днѣ. Пѣдчас свят нашивляюць аднѣ другіх. У дванадцятый дeнь по Рѣздвѣ пражднуемо Водокщѣ (Богоявленіе). Бабын або Щедры вeчeр обходять, так, як и першій. Тогды докончилися коляды.



Церков.

Голос званѣв маленькіх и великіх зове у церков молодых и старых. И радо идуть сюды всѣ, щобы в церкви потѣху собѣ найти.

Чій сeсь дѣм? Нѣкто там не жие. Газды в нѣм найти не можно. Гляди на вежу, она — указуе на небо и напоминас нас на Бога.

В церкви священник одправляе службу. Дяк сѣвае, ему помагають люде. Кто письменный, молиться з молитвенника.

Щедрѡвка.

Меланочка наша, наша, — Ой, дѣвчино, дѣвчиночко,
 Изловила собѣ пташа. Одгадай ми загадочку:
 Тѣшучися — изтратила. А що росте без корѣня,
 Глядаючи — заблудила. А що сходить без насѣня,
 Выблудила в чисте поле, А що цвѣте без цвѣточку?
 А там Василь сѣе, оре. Моя красна дѣвчиночко!

— Камѣнь росте без корѣня,
 Сонце сходить без насѣня.
 Дѣвча цвѣте без цвѣточку, —
 Мѡй ты милый Васильочку.

Народне.

Коляда.

Зажурилися буйніѣ горы,
 Що не зродили жито — пшеницю,
 Але зродили зелене вино.
 Красная панна его стерѣгла,
 А стережучи, твердо заснула.
 Ой десь ся взяли тай всѣ пташеньки
 Тай выдзьобали зелене вино.
 — Ей гиля, гиля тай всѣ пташечки,
 Не одзьобуйте зелене вино,
 Бо менѣ вина ой много треба:
 Маю сестрицю на одданицю,
 Маю братчика на оженячку.
 Сама молода зарученая
 Аж до Галича за княжевича.
 Будь же здорова, красна дѣвонько,
 Красна дѣвонько, тай Катеринко.

Народна з Верховины.

С Новым роком.

Уже старый рѣк проминув, а новый настане.
 В Новѣм роцѣ старе сонце на небѣ остане,
 В Новѣм роцѣ ачей старе сонце омолодне
 И огрѣе русинове серденько холодне.

Ай Ты, Боже, що владѣеш сонцем и звѣздами,
 Кажи сонцю, щоб' нас грѣло, свѣтило над нами!
 Господи, помилуй бѣдну, руську ту сироту,
 Возьми з неѣ тысячлѣтну народну хвороту.

Просвѣти нас, бысьмо свою спѣзнали родину,
 И щасливу в будучности дожили годину.
 Допоможи нам, Господи, бы в тѣм Новѣм годѣ,
 Всѣ Русины пѣдкарпатскѣ жили в любви, згодѣ.

Абы кождый тѣлько дѣлав про нарѣд, що може, —
 О то просять всѣ Русины Тебе, Отче Боже!
 З надѣєю, милѣ братья, в тѣм-то Новѣм годѣ
 Сѣйме зерно народности у руськѣм народѣ.

Уже идутъ для Русинѣв щастя, славы годы.
 Еднайтеся, рѣд милуйте, Русины молодѣ!

Александр Павлович.

Час.

Отець звѣдуе сына: — Що за дерево, котре має 12 голуз, а на кождѣй голузѣ по чотыри вѣтки, а на кождѣй вѣтцѣ по сѣм листкѣв?

Сын подумав хвилину и каже: — Дерево — то рѣк. Дванацять голуз — то 12 мѣсяцѣв. Чотыри вѣтки на кождѣй голузѣ — то чотыри тыжднѣ у кождѣм мѣсяцѣ. Сѣм листкѣв на голузцѣ — то сѣм днѣв у тыжднѣ. Они называються: понедѣлок, второк, середа, четверь, пятниця, субота, недѣля.

— Няню, як называюцца мѣсяцѣ? —

— Мѣсяцѣ, сынку, называюцца: 1. януар, 2. фебруар, 3. март, 4. апрѣль, 5. май, 6. юній, 7. юлій, 8. август, 9. септѣмбер, 10. октобер, 11. новѣмбер, 12. дѣцѣмбер; а по народному: 1. сѣчень, 2. лютый, 3. березень, 4. цвѣтень, 5. травень, 6. червень, 7. липень, 8. серпень, 9. вересень, 10. жовтень, 11. падолист, 12. грудень.

А всѣ они прызначенѣ до працѣ, бо чоловѣк мусить безперестанку працуювати, щобы прыдбати собѣ хижу, шатя и поживу. Без книжок и новінок, без образѣв и меблѣв також цяжко ему абѣйтися.

Сорочка.

Выорали волю ниву, выорали сивѣ;
 Посѣяла матусенька коноплѣ на нивѣ.
 Гей выросли конопельки, выросли густенькѣ,
 Напряла з них Ганусенька ниточки тоненькѣ.
 Гей, раненько не заспала, лиш тоненько прядла,
 Тай ушила сорочечку, тай повышивала.
 Тай вышила сорочечку, ще й помережила,
 Та як тота писаночка кождый день ходила.
 То як тота писаночка, то як тота чѣчка:
 Сорочечка вышивана, червеная стрѣчка.

Марійка Пѣдѣржанка.

Шевкиня.

В однѣм селѣ побудовала громада нову школу. До тоѣ школы поселився невдовго пан учитель.

Жона пана учителя утямила, що нѣ одна дѣвчина не умѣе нѣ шити, нѣ платати. Она почала науку шитя. З пачатку та работа ишла дуже цяжко.

Из всѣх дѣвчат ледвы одна Оришка училася пильно шити, платати, краяти и вышивати.

По кѣлькох роках Оришка умѣла вже скраяти и ушити кожду бѣлизну и кожду жѣночу одежу. Собѣ, родичам и родинѣ шила сорочки, спѣдницѣ и плахты.

Коли в свята прибралася в красно вышиту сорочку та вышивану запаску, звѣдовалися од неѣ дѣвчата, кто то шив и мережав? Она одповѣдала: — Все то я сама краяла и шила.

Другѣ дѣвчата ганьбилися, що они, хоть ходили до школы, не знаютъ того. Теперь просили Оришку, щобы шила им бѣлизну и одежу. Она шила и заробляла много грошей.



Лѣс и хлопецъ.

У одного газды быв лѣс. Невелику часть из него призначив он на ораницю. Зато розказав своему старшому сынови, абы вырубав корчѣвля и вычистив мѣсто.

Паробок пѣшов. Но коли увидѣв лѣс, сказав сердито: — Тадь то велика работа! Того ми доста на все житя.

З тым сѣв собѣ пѣд одно дерево и пересидѣв там, дивуючися.

Так найшов его там отець. Дораз увидѣв, у чѣм похибив. Не выпсовав непокѣрного сына, лиш сказав:

— Правду маѣш, сыне мѣй. Сеся работа дуже велика для одного чоловѣка. Айбо що думаѣш, ци годен бы ты вычистити сесь кут на 20 ступѣв великий, без помочи?

Паробок сказав, що добре. Дораз имився до работы и вычистив его через один тыждень. — Щось ми прийшло на гадку, сыне: А як бы ты и тот другий кут вычистив. тож не бѣльший першого? — заговорив знову отець.

Сын радо почав робити и тот кут вычистив ще скорше. Так чинив он сѣм раз. Ще не минула осѣнь, а весь лѣс уже був вырубаний.

Коли перед тобою велика работа, не треба дораз напудитися од неѣ.

Имися до работы помаленьки и так мало по малу легко и певно докончиш роботу.

Ремесельники.

Столяръ гублюе дощкы, рѣже их, довбае, вертитъ, так робить з дерева всякий знаряд и все, чога треба до хижѣ.

Тесляръ обтесуе балкы и з них ставить хижу. Робить повалу, диля и мосты.

Боднаръ робить из дерева коновкы, шафликы, бочки, вѣдра, дѣйницѣ и зваркы: то е судину.

Колесаръ робить возы, возыкы, саны, плугы, бороны.

К о в а ч робить з желѣза пѣдковы, клямбры, ретязѣ, мотыки (копачки), куе конѣ, пѣдбивае возы, плуги, бороны и сани.

З а м к а р ь готовить замки, ключѣ, завѣсы. Обковуе окна и дверѣ.

К р а в е ц ь шие одежду.

Ш в е ц ь — обув: чоботы и топанки.

Т к а ч тче полотно з льняноѣ и конопляноѣ пражѣ. Робить постав из вовны.

М у р н и к ставить муры.

М я с а р ь купуе худобу и в мясарни продае з неѣ мясо.

П е к а р ь пече на продаж хлѣб, колачѣ, булки и инше печиво.

М е л ь н и к меле муку та крупы из зерна, збѣжа.

Праця столяря — то его ремесло. Столяръ естѣ ремесельник. За свою працю дѣстае плату. Ремесло дае ему выживленя. До працѣ треба столяреви гублика, пилы, сокиры, долота и сверла. То суть знаряды. Кождый ремесельник мае своѣ знаряды. Дакотрѣ ремесельники працюють в работнях. При работѣ помагаютѣ майстроу помѣчники и ученики. То, що ремесельник выробив, то его вырѣб.

В склепѣ.

Коли Грицько пѣдрѣс, бѣгав з дѣтьми по селѣ. Радо ходили дѣти ид склепу, бо там было що видѣти.

Над склепом была таблица, а написано там: »Кооперативный сполок«. На дверях висѣли кербачѣ, лопаты та всякѣ мальованѣ бляхи й дощинки. Перед склепом стояв мѣх гороху, бочка и два вѣдра.

Гриць побѣг з Катериною до склепу кушти за 20 г цукоркôв, за 1 К зернистоѣ кавы, а за 20 г церузу. Як выбѣг по гарадичах и отворив дверѣ, витав его звонок: »Дзень-дзелень«. На голос звôнка прийшов купець и звѣдуе: — Що хочеш, Грицьку?

Катерина говорила скорше як Грицько. Купець важив на вазѣ, сыпав зерно у папѣр, выбрав из скринѣ церузу. На купецкôм столѣ за склом увидѣв Грицько пера, ручки, дѣточѣ забавки та перстенѣ. Пôд стѣною стояла бочка нафты, скриня из солею, мѣх муки. То дуже любилося Грицькови. Розпозирався по полицях, де были крупы, риж, тенгерця, всяке корѣня. Бляхова ложка стояла в муцѣ до половки. В кутику лежали звоѣ полотна, бѣлизна, готове шатя, шапки.

Доки Грицько розпозирав, склепарь вже почислив. Катерина подала грошѣ, звоник зателенькав.

Вже на улици нагадав собѣ Грицько, що видѣв шафарню з малими поличками та ящиками, а на столѣ великѣ склянѣ вазы з цукорками, слоѣ з медом та лекваром. На окнѣ видить помаранчѣ, цитроны, глядильця и свѣчки. Що там усякого! Аж не хочеса ити одти. Але Катерина тягне: — Ходи! ты, примерз, ци що!

Василь и кôтка.



Сидить Василь на припѣчку,
Держить кôтку за ниточку.
Кôтка ротик розтворила
И Василя укусила.
А гей, а гей, котеня,
Не займай ты Василя!

Мыши.

Танцювали мыши по бабинѣй хижі.

Стане бабѣ за танецъ — з'ѣли мыши буханецъ.

Ой вы мыши, мышинята, сивенькіѣ шкурки!

На що бабу зрабовали, як бы якѣ Турки.

Вы буханчика из'ѣли, поточили крупцѣ

И макѣвки всѣ погрызли бабусѣ-голубцѣ.

Ой сануйтеся мыши в хижі та сидѣть вы тихо.

Як бабуся кѣтку пустить, то буде вам лихо!

Народне.



Телятко.

Теля из задертым хвостом бѣгало по дворѣ. Прийшла зима. Худобу погналі шити воду. Всѣ коровы ишли осторожно, а теля в скоках побѣгло. Як лиш ступило на лед, зховзлося и впало.

— Ой, нещасне я! — каже теля. — До колѣна в соломѣ бѣгало и не впало. А тут на гладкѣм поховзнулося . . .

Стара корова каже ему: — Як бы ты было бѣльше, то знало бы, де треба ходити осторожно, а де можно бѣгати свобѣдно.

Дѣд Мороз.

У мѣсяцѣ януарѣ
Ходить Мороз по дворѣ,
Ой по долах, по горах,
У великих бочкорах.
Сивый он, старый он,
З бороною з волокон.

У шапочцѣ ледовѣй
Та у гуни снѣговѣй,
Ходить, блудить, вандруе,
Мосты з леду будуе,
Сивый он, старый он.
З бороною з волокон.

А як дѣтей зустрѣтитъ,
То очима засвѣтитъ,
То зубами заблисне,
То за пальчик потисне.
Сивый он, старый он,
З бороною з волокон.

А дѣточки не дбають,
Санки з грунка спускають,
Скоро, скоро, скоренько,
Аж червоне личенько,
Хоть сердиться он
З бороною з волокон.

Марійка Пôгôрьянка

Зимова природа на Верховинѣ.

— Зима — то велика ворожѣля — говорятъ старѣ люде.

Подув вѣтрик из пôвнôчноѣ стороны, а студений — студений. На дворѣ похолодѣло. Листя з дерев одпадае и летить из сильным вѣтром далеко. В лѣсѣ стаеся що раз сумнѣйше, якось и страшно: дерева голѣ пôд таку велику и студену зиму. Лиш зелена смерека гордиться своим вѣчным шатем. Пôд час сильных вѣтрôв она поволи поколышуеся и загучить.

Днѣ стають чим раз коротшѣ, а ночи довжшѣ. Воздух ночами так остудиться, що над ранками сильно студено. Далѣ приходитъ и мороз. Замерзае грудя землѣ, замерзае поточок. Та и велика рѣка не годна спротивитися лютому морозу.

По яснѣм и чистѣм небѣ посуваются сѣрѣ хмары. Одна попереджуе другу, гучать и свищуть собѣ. Из тых хмар починае падати снѣг. Летить собѣ снѣг и паде на замерзлу землицю. По якѣйсѣ хвилѣ и вся далека простора покрыта снѣгом.

Дѣти малѣ радуются снѣгови. Выбѣгнууть из теплоѣ хижины, не раз босѣ и голѣ, позирати тото давно не видане диво. Бѣгають по снѣгу и слѣды роблять. Старшѣ дѣти поправляють собѣ санчата, вытягнууть у гору, а в долину санчата самѣ бѣжать. Коли вже бѣльшій снѣг упаде, то бѣльшу працю мають школярѣ из снѣгом. У спѣльцѣ накачают великѣ кулѣ снѣгу и роблять воякѣв, снѣгову бабу, церкви и церковнѣ вежѣ. Снѣгову бабу так изготовлять, що годѣ розпѣзнати из далеку, кто то стоить.

У зимѣ нападе деколи такой великий снѣг, що люде промѣтуют лопатою, щобы выйти до стайнѣ, на воду у керницю, на улицю. Нераз у нашѣй Верховинѣ упаде снѣг и на метер, а дагде и на бѣльше. Тогды велику шкоду наробить снѣг, коли паде лепкий. Молоде деревце садовины поламлеса од великого тягару. А часом, коли снѣг паде сухой из вѣтром, то в обочах намете такѣ великѣ криси снѣгу, що такой снѣг лежить и до мая, а у полонинах и до юлія. Но коли уже днѣ настають довшѣ, то снѣг од теплых сонячных лучѣв подаеса и змякне, а ночами замерзае. Тогды можно пѣйти хотѣ куды и снѣг не пролумеся. То называютъ »серен«. На серенѣ мож возитися из горы в долину на санках и лижвах, як то роблять всягды по Верховинѣ.

Коли е западна зима, то и дичина сунеса в село. Нераз вовка видимо пѣд селом. А про лишку то и не

кажи, так их богато по селѣ, де хижѣ пѳд краем лѣса. Не видко наших спѣвучих птичок. Хиба лиш вороны понадуваються и сидять по плотах. Воробцѣ повтѣ-кають пѳд стрѣху, а нераз то и замерзае их богато.

Но и бѣдным людям тверда зима добре докучить . . .

Демян Лука.



Я сын Бескидѳв.

Я сын Бескидѳв,
Думки прадѣдѳв
Думаю.

Тобѣ, родино,
Мила дружино,
Спѣваю.

Думки прадѣдѳв,
Пѣснѣ Бескидѳв
Спѣваю.

Живый барвѣнок,
На руський вѣнок
Збираю.

Що я гадаю,
Чого желяю —
Спѣваю.

Щастя родинѣ,
Руськѳй дружинѣ
Желяю!

Александр Павлович.

Вовки.

Чого, брате, так зб'ял'в,
Що з тобою сталося?
— Ох, за мною через став
Аж сто вовк'ов гналося.
— Бог з тобою! Сто вовк'ов,
Та село почулоб . . .
— Ой, оно так и не сто,
А пятьдесятъ было.
— Тай пятьдесятъ диво в нас.
Де-б их т'олько взялось?

— Ну нехай вже, нехай так,
Але десять гналось . . .
— Та и десять не было,
Знать один усього.
— А як один? Абы вовк,
Страшно и одного!
— А може то и не вовк?
— А що-ж то ходило.
Таке сиве та мале,
А хвостик як шило? . . .

Степан Руданський

Лисичка и ворона.

Десь то ворона сыр д'остала: ци де позычила, ци украла, досить що сыр у клюв' має. Сидить на дуб' и хвостом махає. П'од дубом лисичка є, як сыр д'остати, сама не знає. Рада бы сыра з'ѣсти, на дуба до ворони год' л'зти. Почала лисичка так казати: — Вороно! Была я в р'ожных сторонах и виджу: ты найкрасший на св'т' птах. Чула я сп'вак'ов, та ще яких. А вс'ь, — що правда, то не гр'ѣх, — до тебе, кумо не р'внялись. Щоб так' сп'ваки родились, як ты, вороно!

Догодила ворон' лисичка. А дурень птах, як зм'ог широко, клюв одкрыв и крикнув: »кра!« а сыр — ба-бавх!

Ворона з дуба ся дивила, як є' сыр лисиця ѣла.



Верховинцѣ.

На юг од Карпат межи жиючими там Русинами суть два племена: Верховинцѣ и Долиняне.

Верховинцѣ жиють в горах, непосредно прилягаючи до Галичины и заселяють Мараморошску, Мукачевску, Ужгородску и бывшу Земплинску та Шаришску жуупу. Долиняне жиють низше в рѣвних мѣстах тых жууп.

Верховинцѣ ростом великѣ, мають темне волося. Головно занимаються скотарством. Каждый рѣк в яри выходять с худобою на полонину. Жиють там по колибах, роблять овчаний сыр (бриндзю), а в осени вертають дому. Хлѣборобством Верховинцѣ занимаються мало, хиба в широких долинах, або з краю Верховины. Богато роблять при сплавѣ дерева и при вырубованю лѣсѣв.

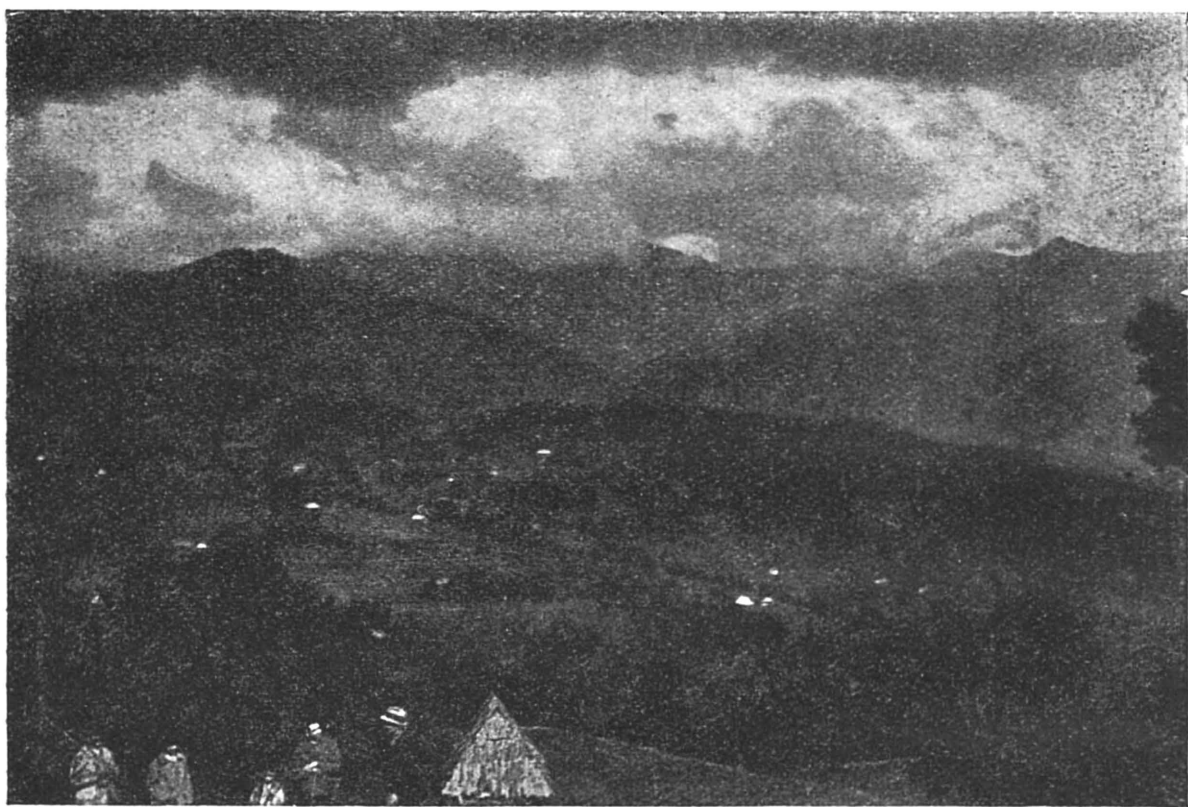
Верховинцѣ роблять краснѣ предметы з дерева, чудовѣ посудины з глины, тчуть полотно и свою одежу чудово вышивають.

Верховинцѣ побожнѣ, але разом з тым и забобоннѣ. Мають поганый нахил до паленки. Верховинцѣ

дуже співуче племя. Мають много пісень. Найми-
лїйший их танець — коломыйка. Их звичаї,
особливо на Рѳздво и Великдень, такї самї, як у га-
лицких Русинѳв. Мова верховинских Русинѳв чиста,
а Долинян мало перемїшана чужими словами.

Вмїсто чобѳт мужчини и женцины носять боч-
кору. Красна одежа є в околици Ясїня. Там суть дуже
барвистї вышивки и писанки.

Верховинскї села розметанї по горбах.



Зима и ярь.

— Насуплю я бровы, — говорить зима, —

И вїтер з морозом повїс:

Усе туй загине — ратунку нема.

Пѳд снїгом замре, занїмїс!

— А я засмїюся, — ярь одновїдає. —

И сонце пекуче засяє:

Пробудяться луки, лїсы и поля,

И все зацвїте, заспївас...

Ярь.

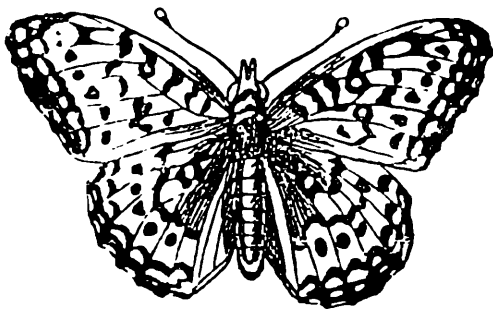
Витай, витай, красна яре,	И потятка заспѣвають,
Кождый тебе радо має.	Богу за ярь славу дають,
Один сѣє, другий оре,	Поїдѣм и мы заспѣваймо,
Зеленѣе лѣс и поле.	Красну ярь и мы витаймо!

Дѣтина и мотылик.

Дѣтина: Мотылику, красный мотылику, повѣдж менѣ, из чого ты живеш?

Мотылик: Цвѣтяный сок, цвѣтяный запах и тепло свѣтлого сонця живлять мене, моя дѣтинко.

А дѣтина бѣжучи, скачучи, так хоче мотыля догонити. А тот летить усе далѣ. А гонителиви каже: — Не рушай мене! Най проживу, бавлючися, до вечера. Ой не кивай ты мене, бо як зловиш мене, то на твоих пальцах остане вся красна фарба моих крылець, а я бѣдный згину . . .



Пчолы на розглядинах.

Прийшла ярь. Сонце стопило снѣг на полю. У пожовклôй травѣ з попередного року показалося зелене, свѣже быля. Брост на деревах розпукає, выпускає молоденькѣ листочки.

От збудилася и пчола из своего зимушнього сна. Мохнатыми лапками протерла очи и пробудила су-сѣдѣвъ. Попозирали в окно, ци вже минувся снѣг и студеный вѣтер.

Видять пчѣлки, що сонце свѣтитъ ясно, що всюды тепло. Выйшли из улея и полетѣли до яблѣнки.

— Ци не є у тебе дащо для бѣдных пчолок? Мы цѣлу зиму голодовали.

— Нѣт, — каже им яблѣнка, — вы прилетѣли дуже рано. Мои цвѣты ще исхованѣ в бростѣ, позвѣдуйте у черешнѣ.

Полетѣли пчолы до черешнѣ.

— Ци не є у тебе, черешньо, цвѣту для бѣдных пчолок? — Звѣдайтеся завтра, — каже черешня. — Днесь моѣ цвѣты ще не роєвилися. Як розвинуться, радо прийму вас.

Полетѣли пчолы до тулипана. Заглянули в его пышну головку. Та не было там нѣ запаху, нѣ меду. За-журенѣ и голоднѣ пчѣлки хотѣли вже летѣти до дому. Та увидѣли пѣд корчом скромный, синий цвѣт. То была фіалочка. Она отворила пчолам свою чашу, повну солодкого соку. Наѣлися и напилися пчолы, а тогды полетѣли до дому — веселѣ.

Сонце грѣе.

Сонце грѣе, вѣтер вѣе,
Трава зеленѣе,
А школярь собѣ спѣвае,
Бо спѣвати вмѣе.
Ой не є то красше в свѣтѣ,
Як руська краина,
Ту спѣвае спѣваночки
Вже кожда дѣтина.

Я спѣваю, я спѣваю,
Тай собѣ гадаю,
Не є красших спѣваночок.
Як у нашѣм краю.
Ой спѣваймо, школярики,
Бо вже не будемо,
Сонце низько, вечер близько,
До дому пѣйдемо.

Перша ластôвка.

Починалася ярь. З далекого свѣта понад горы — долы летѣла ластôвка. Глубоко пôд собою видѣла велике мѣсто як громадку камѣня, а широку рѣку — як срѣбну ниточку.

Коли вже летѣла три днѣ и три ночѣ, ослабли єѣ крыльцята. Мусѣла одпочити.

— Ще я не дома — зажурилася. Не мала она теперь дяки до спѣваня. Чому? Была смертельно змучена. Прийшло ѣй на гадку, що радше бы вже остатися на вѣки в чужинѣ, як оттак мучитися. Але пôзнѣйше говорила до себе: нѣт, не буду така малодушна. Не боюся утомы. Таки поставлю на своѣм и вернуся до рôдного краю, хоть бы дорога была ще тричѣ довша, як є! — И знову пустилася в дорогу понад горы—долины, понад мѣста та рѣки, летить и летить, аж оддыху не стас, як бы єѣ щось гнало днем и ночью.

В однôй долини в селѣ бѣлять люде полотно перед будинками. А в саду спѣвають дѣти, поймавшися за руки.

— О, я вже дома, я вже пôд Карпатами! — Оддыхнула ластôвка и зараз розщебеталася. И спустилася низше, пролетѣла садом и селом и закружляла над спѣваючими дѣтьми.

— Позирай! Перша ластôвка! — гойкали дѣти.

— Я увидѣв єѣ! — Я перший! — Нѣт, я! О, се вже ярь за горою, — сказали дѣти и зрадовалися.

Скоро найшла наша ластôвка свое рôдне село и хижу, де было єѣ старе гнѣздо.

Ярна природа.

Од коли днѣ настають довшѣ, а ночѣ коротшѣ, — од тогды стає теплѣйше. Снѣг од теплых лучѣв сонця рѣдкий, мягкий и воднистый, гине поволни. А по убочах уже згинув. У рѣцѣ таять леды и вода несе останки ледѣв из собою до бѣльших рѣк. Вода в рѣцѣ прибыває, а не раз и выливаєся на нижних околицях.

Ночами ще часом замерзне вода, но на рано знов розтопиться и знов розвеселиться вся природа.

Мурава помякне и починають показоватися шишлякастѣ травы. Помежи ними цвѣтуть бѣлѣ пѣдснѣжники и синѣ бриндушѣ, що их называють снѣговыми цвѣтами. Зачинає пукати ива, розпускає своѣ вѣтвы, а далѣ и креслата верба розвиває своѣ листочки.

Скоро снѣг згине, летять из полудневных сторѣн гуси и журавлѣ на пѣвнѣчнѣ озера. Потята знов вертаються у своѣ сторѣны. Ба и ластѣвка десь так коло Благовѣщеня явилася у нашѣ села и припозируєся, де бы побудоватися.

Жаворонок трѣпоче високо у воздухѣ своими крыльцями и спѣває свою пѣсню над полями, де селянин оре и покрикує на волики. Сива зозуля починає кукати у лѣсѣ. Сливы, черешнѣ и грушки покрытѣ бѣлым цвѣтом, як бы молоком. А яблѣнки прикрашуют рѣжевым цвѣтом свою корону. Землиця що-раз далѣ укываєся своим мягким як шовк покрывалом: рѣжными травами и бурянами.

На полю пшениця, жито, овес и друга сѣвба пускає своѣ иглистѣ листочки из землѣ и починає закрывати поле. Вся ярина вже посходила.

На полонинѣ изгинув снѣг, лежить хибя там десь у затѣни. Худоба ходить, брикаючи, по полонинѣ

и попасуєся на молодой паши. Овчаръ знов по довгой зимѣ тѣшаться полониньским житєм и выгравають на пищалках и трумбетах. Голос той чаровный несєся по полонинах и знов вертаєся одгомоном на мѣсто. Дѣвчата и хлопцѣ спѣвають коломыйки або якѣ иншѣ пѣснѣ. И самѣ що-раз тѣшаться, коли голос одбиваєся у пѣдполониньских гаях и лѣсах.

Вечерами цѣлый рай. Єще сонце не спочило, ще не исклонилося до супочинку, а вже изза гордого Бєскида показуєся круглолицый мѣсяць. Усмѣхаєся на нашу милу и чаровну Верховину. Засвѣтив у тихий потѣчок, де весело усмѣхнувся, коли увидѣв у водѣ свою тварь.

Дѣти не помалу чекають ярну природу, щобы нею натѣшитися, налюбовати. Цѣлыми днями бѣгають, бавляться, як тота рыбочка на тихой водѣ.

Лука Демян.

Ярна спѣванка.

Гей, у яри пора красна!	Пастух скоты пасты гонить,
Нѣч коротка, днинка ясна.	Весело звоночок звонить.
Лѣс, дуброва зеленѣе.	Дѣти з хижѣ выбѣгають,
Газда в поли оре, сѣе.	И граются и спѣвають.

Марійка Пѣдѣрянка.

У шкодѣ.

Ой пуцу я волы пасты	Дали менѣ из березы
на зелену пашу,	кашѣ попоѣсти,
А сам пѣйду до сусѣда	Що не мѣг я од сусѣда
на молочну кашу.	порѣг перелѣзти!

Нарогне.



Пастушок.

Менѣ тринадцатый минуло, —
 Я пас ягнята за селом.
 Чи то так сонѣчко сїяло,
 Чи так менѣ чого было —
 Менѣ так любо, любо стало,
 Неначе в Бога . . .
 Уже покликали до паю,
 А я собѣ у бурянѣ
 Молюся Богу — и не знаю,
 Чому маленькому менѣ
 Тодѣ так приязно молилось,
 Чого так весело было.
 Господне небо и село,
 Ягня, здається, веселилось,
 И сонце грѣло, не пекло . . .

Тарас Шевченко.

Дѣточѣ забавы.

1.

Подоляночка.

Дѣти возьмутся за руки, зробрлять »колесо«. Одна дѣвчина стає в середину. Всѣ ходять, тримаючися за руки, и спѣвають:

Десь тут была Подоляночка,
 Десь тут была молодесенька.
 Тут она стояла, до землѣ пришла.
 Личко не вмывала, бо воды не мала.
 Ой встань, ой встань, Подоляночко,
 Обмый личко як ту скляночку,
 Возьмися в боки, за своѣ скоки,
 Пѣдскоч до раю, бери дѣвча з краю!

Дѣтина, котра в серединѣ, показує то, що сесѣ спѣвають.

2.

Квѣточка.

Дѣти зробили колесо, крутяться и спѣвають:

Плету, плету, вѣночок
 З самых красных квѣточок.
 А чія то квѣточка, квѣточка,
 А чія то дѣвочка, дѣвочка,
 Та най буде лелія, лелія,
 Та най прийде Марія, Марія.

Названа дѣвчина выходитъ поза колесо. Так выходять всѣ, одна за другою.

Великдень на селѣ.

Василь не мѳг дочекатися Великодня. Мати єму обѣцяла, що єго возьме до церкви. Зазвонили званы в пѳвночи. Сим зачався Великдень, найбѳльшое свято в яри. Бо од четверга вечер до сеѣ години лиш клепали, а звонѳв не было чути. Всѣ старѣ и молодѣ спѣшно идуть до церкви. Церков освѣчена, бо у Верховинѣ є звычай, що у ту нѳч коло церкви горять огнѣ. Так чекають люде Воскресєнїє.

Церков на грунѣ, довкола обсаджена смерекою. Зачалася одправа святочным обходом тричѣ довкола церкви: священник на передѣ, а люде за ним из запалеными свѣчками. Спѣвають »Христос Воскрес«, входять до церкви. Началася всякєна одправа. Людей зѳйшлося так много, що не змѣстилися у-дну.

По скѳнченѳй одправѣ всѣ пилюють дому. Найбѳльше спѣшать газдынѣ, бо мають приготувитися до посвяченя пасок.

Коло семоѣ години вже знову всѣ люде у церкви. Около церкви порозкладали кошары, а з них вызирають паски, ковбасы, шовдарѣ, масло, сыр, яйця и писанки. Кошары закрытѣ красными вышиваными скатертями (обрусами, портятами).

По службѣ выходять из заставами (хоругвами) перед церков. — Священник посвячує паски. Аж любо позирати по розставленых довкола церкви кошарах, як красно суть вырядженѣ: в них єсть лакомне, смачне ѣдло.

Ледва священник посвятив, а каждый захопив у руки свѳй кошар и один перед другим утѣкають дому. (Бо то собѣ говорят бабы: кто послѣдним приїде до дому, той в тѳм роцѣ умре.)

Пѳд минутою церков осталася порожна . . .

Дома найперше газда возьме паску в руки и перекрестить ножем. Одкрае з чотырьох краѣв и тѣ окрайцѣ дае худобѣ. По сѣмтыждневному постѣ аж теперь кождый дома масным та добрым насытятся.

По полудню знову молодѣж зѣйдесе коло церкви и до вечера грають селяне забавы: кривого танця, Зельмана, жучка. Другий день Великодня называеся поливальным понедѣлком. Ледва день — дѣти вже готовѣ из склянками, дакотрѣ и пахнячу воду мають и так идутъ поливатися. Кого облиють в хижи, тот дае им писанку. Писанки дуже краснѣ, выфарбленѣ. Одданицѣ дуже уважають, абы писанки чим красше выфарбити. У Великоднѣ свята звонять весело на звонници и стрѣляютъ.

Всѣ радуются, бо з Великоднем зачинаеся великий день.



Коли украшають сѣк хижу.

Христос воскрес!

Христос воскрес! Радѣйте дѣти,
Бѣжѣть у поле, у садок,
Збирайте зѣлячко и квѣты,
Кладѣть на Божий хрест вѣнок.

Нехай брентять и пахнуть квѣты,
Нехай почує Божий рай,
Як на земли радѣють дѣти
И звеселяють рѣдний край.

На все погляне Божа Мати,
Радѣючи з святих небес . . .
Збирайтесь, дѣти, ну спѣвати:
»Христос воскрес! Христос воскрес!«

Писанки.

Спекла мамка к Великодню
Бѣленькѣ паски . . .
А я куплю собѣ фарбы.
Спишу писанки.

На писанках як в веселцѣ
Буде красок сѣм,
Щобы моѣ писаночки
Любилися всѣм.

Розпишу я на писанках
Квѣтки, ялички,
Розмалюю, роздарую
Между дѣвочки.

А братови маленькому
Дам писанки двѣ,
Щобы ними забавлявся
В шовковѣй травѣ.

Марійка Погорянка.



Пташки.

Раз видѣв я одно миле село. Из всѣх сторѣн обнимали его сады, и то так прекрасно, як бы оно в серединѣ лѣса находилося. Деревя цвѣли у яри а из них ишов запах и на село. Межи густыми стовпиками увожовалися спѣвучѣ птички. В осени гнулися конарѣ дерев пѣд тягаром смачных плодѣв, добрых яблок и жовтых груш.

Айбо що сталося? Дасколько дурных дѣтей зачало зрушовати гнѣзда невинных птицѣ. Зато бѣднята помаленьки одчужилися од села. Не мож было уже чути потячоѣ музики в час красных ярных ранкѣв. Сады стали нѣмѣ. На вѣтках дерев зачали плодитися гусельницѣ, бо не было вже кому выгубити их. Шкодливѣ червы з'ѣли на другий рѣк пучки и цвѣты. Деревя стояли вже голѣ. В осени з болячим серцем видѣли дѣти, що уже нѣт одки рвати смачнѣ овочѣ.

На воли.

На зеленѣй голузцѣ пташка спѣвала.

Мила, звучна спѣванка сад звеселяла.

Ой имила дѣвочка пташку спѣвучу

Тай заперла в клѣточку красну, блискучу,

И дае ѣй ѣстоньки, водичку носитѣ.

— Спѣвай менѣ спѣванки! — пташечку проситѣ.

Не ѣсть, не пе пташечка, сидитѣ тихенько.

Опустились крилечка, ние серденько.

— Чом не хочеш, пташечко, ѣсти, нѣ пити?

Ци в золотѣй клѣточцѣ зле тобѣ жити?

— На зеленѣй голузцѣ мило спѣвати,

А в золотѣй клѣточцѣ прийдешя вмирати . . .

Бо в садку на голузцѣ вѣльна я жила,
 А в золотѣй клѣточцѣ — моя могила . . .
 Пожалѣла дѣвочка пташку спѣвучу,
 Отворила клѣточку красну, блискучу.
 Стрепотѣла пташечка втѣшно крыльцями,
 Зазвенѣла спѣванка полем, лугами.



Дождь.

Буде дождь, буде дождь.
 Втѣкай, птичко, куды хоч!
 — Сховаюсь пѣд деревце,
 А головку пѣд крыльце.

Як лиш стане, вылечу,
 Цѣлый свѣт розвеселю.
 Выйдуть дѣти на двѣр —
 Заспѣваю: чир-чир-чир!

Гусельниця.

На окно в загородѣ вылѣзла гусельниця. Цѣлый день там сидѣла и не рушилася. Другого дня уже там гусельницѣ не было. Зробилася з неѣ кукла. Кукла висѣла там довго.

Як сонѣчко загрѣло, Митро найшов на тѣм мѣстѣ мотыля. Коло него была дѣрава кукла, а в серединѣ изсохла шкурка. Из тоѣ куклы вылетѣв мотыль. Выпрямив своѣ крыльця и полетѣв межи квѣтя на луг.

Малый чмѣль.

Першій раз вылетѣвъ малый чмѣль на пашу. Лѣтае по сонцю за хлѣбом-медом запашным з квѣтки на квѣтку. Тай залетѣвъ так далеко, що не знавъ куды вертати до дому. Злякано перелѣтавъ и туды и сюды. Глядавъ и тут и там довго, довго. Але все дармо. От почав на кѣнцѣ чмелик плакати та голосити:

— Ой, мѣй домик, мѣй золотый домочок, — плакавъ он жалѣсно. — Певно вже я его нѣколи не увиджу.

Блискучѣ мотылики та мухи, що не мають свого дому, не могли зрозумѣти того жалю, та ще й смѣялися з него, малого. Але газдынѣ пчолы пошкодовали чмелика, а щобы помочи ему найти путь, почали вызвѣдовати его:

— Деж твоѣй дѣм и якый он?

— Ох, десь далеко, — плакавъ чмелик. То хижка в моху над ямкою на межи.

— Хижка в моху, над ямкою на межи! — Ще лѣпше смѣялися блискучѣ мотылики. — А зато реве як за золотою палатою!

— Кто розумѣе, що то с дѣм, — одповѣла тым, що смѣялися, пчола, — тот любить рѣдне мѣсто, ци то буде куча, ци палата. Все однако с то рѣдна хижка.

И она почала шильно глядати, щобы завести того заблудного до дому. И то ѣй удалося. А молодой чмѣлик, упѣзнавши свѣй рѣдный край, так дяковавъ пчѣлицѣ, якбы она даровала ему житя. И полный щастя радѣстно бренѣвъ:

— Мѣй дѣм — хижка в моху над ямкою на межи, але-ж мѣй дѣм, то дѣм, красшій як всѣ золотѣ палаты!

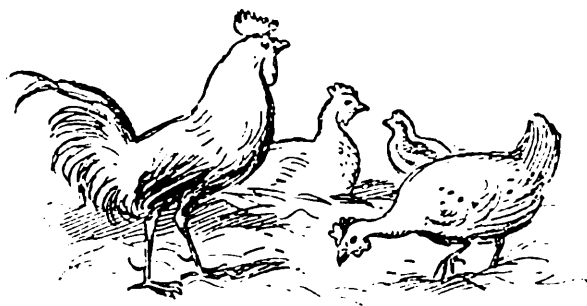
Звѣрячѣ законы.

Двѣ молодѣ вороны ставили собѣ гнѣздо. Але скоро утомилися, бо носили прутики дуже з далека. Додумалися, що малибы менше робити, як бы брали прутики з готовых гнѣзд других ворон. Для того и пѣшли на крадѣж. Як десь утямили гнѣздо, де нѣкого не было дома, тягали з него прутики для себе и носили на своѣ гнѣзда.

Вернулися другѣ вороны и почали глядати злодѣя. Злетѣлися до гнѣзда молодѣ пары и за хвилию розметали их гнѣздо. Бо послѣ воронячих прав-законов, кождый мусить ставити из своего, а не з чужого.

Курочка и когутик.

Была собѣ курочка та дзьобала зернятка. Устелила гнѣздочко тай знесла там яечко. — И кричала: Куд-кудак, куд-кудак! Подивися, когутику, що за знак! А когутик одповѣв: Кукурику! Ишов бы я подивитись, не маю часу! Пѣшла курочка дивитися, що когутик робить. Аж тут прийшла бабусенька, взяла яечко. Вернулася курочка назад, и з страху кричала: Крав, крав, крав. Тай голубчика звѣдує: Ци, голубоньку, не знаєш, де дѣлося яечко? Каже голубонько: Бур-куку! У бабы є в горшку.



Девятеро.

Было 9 курят. Квочка водила их по дворѣ та глядала їсти; що найшла, роздїлила им. Найменшое курятко сказало:

— Нас так много и не легко поживитися. Ёсти я бѣльше найду саме, як всѣ разом.

Побѣгло на грядки. А там была яма коло плота. Бѣжучи, впало курятко у ту ямку и не годно было вылѣзти. Пицало, та нѣкто не чув его плачу.

Утятила мати, що не є одного курятка. Розбѣглися всѣ глядати его и нашли у ямцѣ. Як его одти дѣстати? Почали метати у ямку трѣсочки та грудочки. Ямка зарѣвнялася и курятко выскочило.

— Добрѣ, що нас так много — каже. — Як бы я саме, то и загинуло бы.

Два плуги.

З одного желѣза сковали два плуги.

Один стояв дурно — в полю орав другий.

Срѣблом блестѣв плуг той, як з поля вертався;

Який стояв дурно — пржою вкрывався.

Мѣсяць и дождь.

Стрѣтився мѣсяць из дрѣбным дождем,

А дождик каже: Нема над мене,

Як я окроплю жито, пшеницю,

Жито, пшеницю, усю ярницю.

А мѣсяць каже: Нема над мене,

Як я освѣчу горы — долины,

Горы — долины, руськую землю,

Руськую землю, добріѣ люде.

Народне.

Вода.

З норы, з студника и з мочаря тече вода до потока, з потока до рѣчки, з рѣчки до рѣки, а з рѣки в море. И з других краин плывуть у море рѣки. А всѣ рѣки плывуть у море од початку свѣта. Де-ж дѣваеся вода з моря? Чому не выливася море за берег?

Вода пѣд видом пары выступас з моря. Пара здоймеся горѣ и ту робляться з пары хмары. Хмары розносить вѣтер по свѣтѣ. З хмары паде вода на землю. По земли зтѣкас в норы и в потоки. З потока тече до рѣки, з рѣки до моря. Морска вода знову перетворяеся в хмары, а з хмар розбрыкаеся по земли.



Дощик.

Пади, пади, дощику,
Зварю тобѣ борщику,
В поливанѣм горщику.
Понесу на дуба,
Позову голуба.

Нароине.

ЯблѠнка.

Ой раденька, веселенька,	Ой дождик иде
ЯблѠночка молоденька,	И сонѠчко грѠе,
Як на ню дробненький,	Аж яблѠнка з дождю
Дождь иде тепленький.	Перлами яснѠе.

Из зернятка яблѠнка.

В однѠм селѠ жив ґазда Василь Шеян. Раз, коли в загородѠ сидѠв, прекрасне яблоко, котре вже достигло, упало из яблѠнки. ПѠдняв и поѠв го, но зернята зѠбрав до жменѠ. Высушив на сонцю, захвав у землю и землею закрыв. В земли пролежало оно цѠлу зиму. На яри пригрѠло сонечко, брызнув теплый дождь и промочив землю. Зернятко насытилося дождевыми каплями и хотѠло выйти из пѠд землѠ. Зачало змагатися то горѠ ид свѠту, то долу в землю.

ПѠзнѠйше, як выйшов ґазда знов у огород, видитъ, що де он зернятко посадив, там одна грудка пѠднялася серед других. Одтрутив грудку и що видитъ? Маленьке деревце, так як бы перце пѠднялося.

То ґазду дуже потѠшило и дораз поросив (полляв) водою, абы деревце мало що Ѡсти и пити. Так то он поливав го много раз, доки лѠто было. Деревце росло що раз выше и выше. На другой рѠк было вже як гусяче перо.

На яри третього року приходитъ ґазда з острым, кѠнчастым ножом; имив одною рукою деревце, а другою зачав мѠряти нѠж до кожѠ деревця.

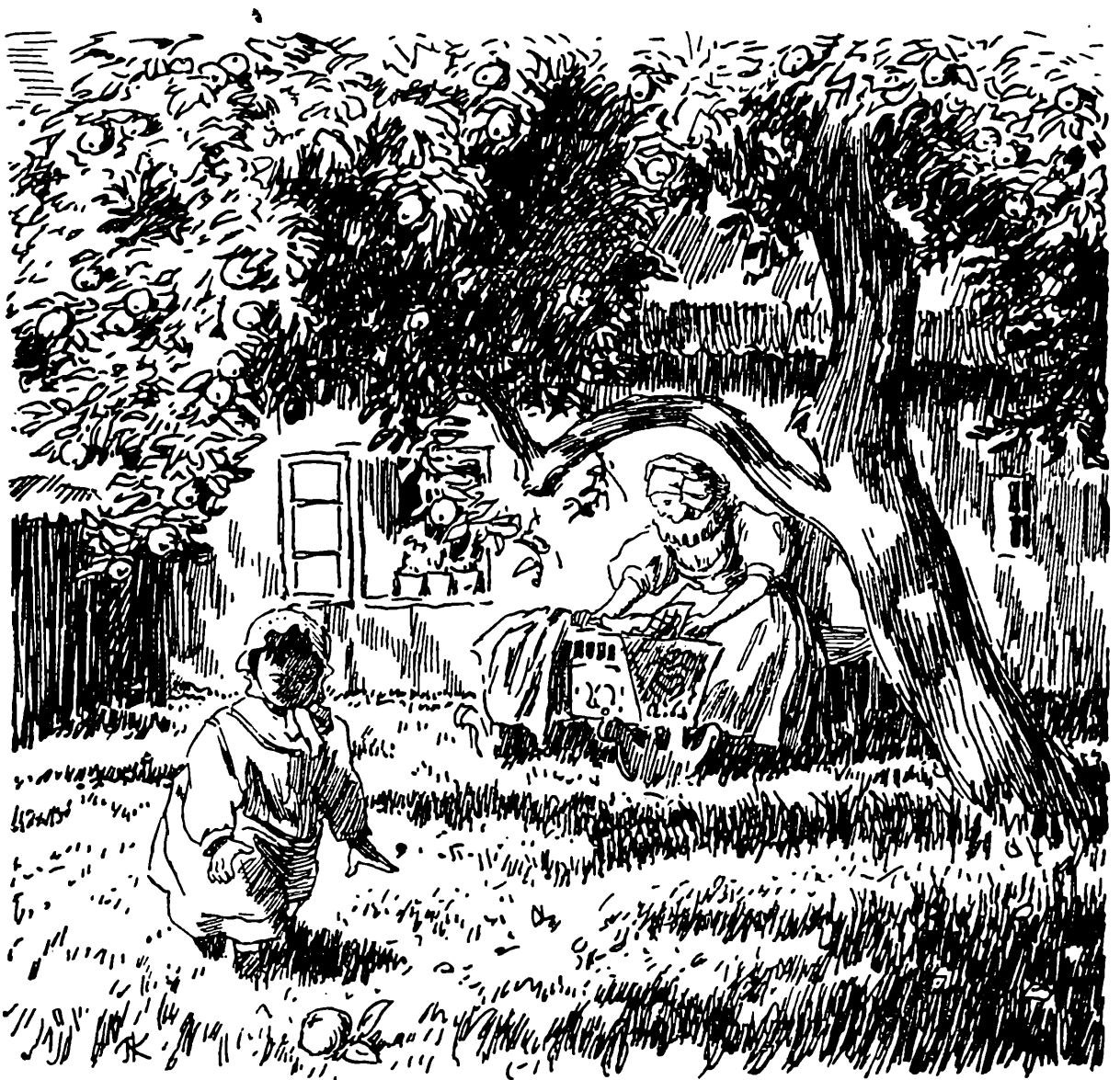
— Не рѠжете мене, ґаздо, — просить деревце.

— Не хочу я тебе зрѠзати, — говорив ґазда. — Ви-

диш, ты теперь ще дике, а я тя хочу здѣлати добрым. Коли бы я тя так лишив, то ты остало бы пѳвдиким и приносило бы несмачнѣ оводѣ. И гѣзда прорѣзав кожу на деревци навхрест и одно очко з доброго дерева вложив до того зарѣза. привив го малюю ряндю и пѳшов дале.

Вложене очко росло и выросло. Давнѣйшѣ вѣтки гѣзда стяв и так сказав: — Но рости, скѣпцю мѳй! Вѣтвися, процвѣтай и приноси плоды.

Так и сталося. Послѣ даскѳльких лѣт из деревця стала велика яблѳнка и родила добрѣ оводѣ.



В садѣ.

У Клочурака достигають черешнѣ. Бесѣдуютъ собѣ то дѣти, то чвиринькають воробцѣ. Сусѣд радый дѣтям. Запросив их на черешнѣ, але на воробцѣ завѣсив соломяну вѣху.

Дѣти в садку вже ѣдятъ черешнѣ, а воробцѣ на плотѣ задрѣбно чиркають. Сусѣд Клочурак сѣв собѣ межи дѣточу дробину и каже:

— Коли я купив сей маѣток, не было туй саду. Лиш даскѣлько корчѣвля стромѣло при плотѣ. Купив я скѣпцѣ и насадив сад. Посадив тут черешнѣ, яблѣнки, грушки, сливки и другѣ овощевѣ дерева. Скѣпцѣ росли з кождым роком та все бѣльше и бѣльше дяковали менѣ за то, що я их доглядав.

Днесь выросли отсѣ дерева. Маємо кожного року тѣлько черешень, яблѣк, грушок и сливок, що всего самѣ не зхоснуємо. Ще достаємо и добрѣ грошѣ за них. Та не лиш тут у садѣ, але и в полю при дорозѣ посадив я дерева и з них маю хосен. Де лиш было доси порожне мѣсто, посадив я хосновитѣ дерева и овощевѣ корчѣ. Тай вы, дѣти, вже кушали нашѣ космачки, виннички и малины.

— Як буду великий, також буду садити дерева и корчѣ — сказав Митро.

— А ты не умѣеш! — приповѣв єму другий.

— Знаєш, при нашѣй школѣ є школѣка дерев (садинецѣ). Там научить нас на то пан учитель — обѣзався Митро.

И другѣ дѣти сказали, що радо будутъ учитися садити и скѣпити овощевѣ дерева и корчѣ.

— А тогды у нас буде, як бы в раю — тѣшився добрый господарь Клочурак.

Як росте молочій?

Під яблônкою зеленѣлося листя молочія (кульбабки). Юрко ходив за ним для трусѣв, Марійка для гусей. Труськи ѣли всяку лупину, однако молочій хрупали найрадше. Кождый листочок був крехкий и соковатый, а з него текло бѣле молочко.

— Хотѣв бы я знати, — сказав Юрко отцеви, — одки бере молочій тѣлько поживы, абы напоити всѣ листя?

— Позвѣдайся корѣня, — сказав отець.

Юрко вже знав отця. Знав, що отець хоче, абы добрѣ упознав ростину. Пѣшов у загороду и уважно выкроив пагорок довкола молочія. Потѣм его осто-рожно вытягнув з корѣнем. Корѣнець вяжеся в земли в один колок, а выглядає як морков.

— Ага, — сказав до себе Юрко, — коли я генто вытяг жаливу, показався корѣнь як мотузок. Розходився од жаливы на всѣ боки, якбы ишов з дому в путь и глядав у свѣтѣ воды. А туй у молочія є иншак. Корѣнець стромѣв у земли як морковця. Не втѣкає з дому. Зато потребує, абы вода приходила до него. И кто єму доносить воду?

Юрко перепозирав листя. Корѣнь носив их на головѣ цѣлый верх. Однѣ розложилися на земли як звѣзда, другѣ стояли над корѣнем як зелена лѣйка.

— Уже знаю, — сказав Юрко, — як пригадав собѣ за лѣйку. Коли иде дождь, або паде роса, молочій хапле воду якбы до вѣдра. Вода стѣкає по листю туды, де чекає корѣнець. Тот дѣстане тѣлько мокроты, що народить молочка для цѣлоѣ ростины.

— Ой так, правду маєш, — сказав отець. — То ще не все. Вода не остане лиш в корѣню, ай всякне

в околичну землю. Потом прийде сонце, высушить землю, а кор'нець нар'кає, що сухий.

— Ой не нар'кає, — сказав Юрко. — Бо ото друге лежаче листя покыло землю докола кор'ня и не допуцає сонця, щобы єв высушило. Остане в н'й вохко и кор'нець має все доста воды.

— Добре позираєш, — похвалив отець сына. — Кор'нець стараєся про листя, а листя єму помагає . . .



Зеленина.

Игнат Долинич єсть огородником (загородником). Нащивив єго раз пан Кондратович из сыном Петром. Долинич пов'в гостей до загороды.

В загород' было много грядок, а mezi ними п'шники (стежочки). На кождой грядц' было засаджено щось инше. Дораз при вход' росла в даск'льких грядках головата салата. Mezi нею по земли розвивалися ог'рки. Коло салаты и ог'рк'в росла капуста, а подальше карфиол. На друг'ом м'ст' був пахучий кропець тай зелена петрушка.

Окреме м'сто мав хр'нь з великим листем та довгим кор'нем. Далє была грядка редьквы и морквы, за ними бруков. До сонця повернен', привязан' на тычках, вис'ли парадички (помидоры).

По плот' на друг'ом к'нц' загороды пнялися

великѣ дынѣ. На сусѣдных грядках присѣла до землѣ цибуля та бѣлѣвся чеснок коло темно-зеленых зелерѣв.

Задня, найбѣльша часть загорода, обсаджена капустою, рѣпою и бѣльшими червоными бураками (цвѣ-клою). На великѣй грядцѣ цвѣв мак. Останок землѣ быв засаженный ранними бандурками (кромплями), а довкола них посаженный горох.

Петрови загорода дуже любилася. Лиш было ему дивно, що не є в нѣй косиць.

— Цвѣты плакає в загородѣ другий огородник — объяснив Долинич хлопеви. — Моя загорода из зелениною.

— А маєте вы в загородѣ много праць? — звѣдовав хлопец.

— Ой много! — одповѣв Долинич. — Зеленину треба старанно поливати и полоти; з дакотрых треба вызбировати шкодливѣ гусельницѣ, як от из капусты и келѣ.

Вечером вернувся Петро з отцем до дому и говорили разом о тѣм, до чого уживаєся зеленина.



Капуста.

Дай же, Боже, добрый час, щобы моя капусточка приймалася и в головки складалася. Щобы моя капусточка была из корѣня корѣниста, из листу головиста; щобы не росла високо, но росла широко; щобы была туга як камѣнець, головата як горнець а бѣла як полотно.

Народне.

Як молочій цвѣте.

На молочію показався цвѣт. Кождый цвѣт сидѣв на молочію як платка золота. За кѣлька днѣв выдуге быля пѣдтягло єго до горы. Як єго Марійка одорвала, з раны пустився молочный сок.

Марійка робила з быля ретязѣ та перстенѣ, а Юрко пищалку. Навперед засвистав труськам. З того была така музика, що мала труська из страху сховалася за хижку. Але скоро забыла за страх. Выбѣгла перед хижку, подслуховалася и ждала, що дѣстане од дѣтей. Як дѣстала молочій, скоро взялася до него.

В той час квочка высидѣла 10 курят. Дѣти пѣшли доглядати курята, а про молочій забыли. А он тым часом цвѣв и цвѣв, аж одцвѣв. На мѣстѣ золотых плат были теперь на былю бѣлѣ кулѣ. Марійка принесла одну до хижѣ и сказала:

— Няню, я вгадаю, скѣлько є годин. — Фукнула на мох, то розлетѣлося, лиш пять стовпикѣв осталось. — Пять годин — сказала Марійка.

— Щось за скоро, — смѣявся отець, — бо у мене лиш четверта година.

— Що се, няньку, — тут висить якесь насѣня.

— Яечка, — засмѣявся нянько. Як увидѣв, що Марія не зрозумѣла, сказав: — Так, як з яєць виведуться курята, так из насѣня виростуть новѣ молочіѣ. Яечка выгрѣває курка, а насѣня выгрѣває земля. Котре насѣня не прийде в землю, не може рости. У молочія насѣня не може падати просто на землю. Котре упаде просто долу, упаде межи листя як до скриньки, но в землю не дѣстанеся.

— То быля погинаєся. На то є таке довге — казав Юрко — абы могло высыпати насѣня дальше од себе.

— Здаєся, то станеся, бо вѣтер дує — сказав отець. Але як перше Марійка зробила вѣтер, сталося з єѣ годинами ще дащо инше:

— Ага! — озвався Юрко. — Кожде насѣня привязане, як бы павучиною, до вершка моху. Як вѣтер подує, летить мох через горы та доли и бере насѣня из собою.

— Так, — сказав отець. — А молочій має тѣлько насѣня, що дакотрѣ достануться до землѣ. Там виростуть новѣ молочіѣ, а трусята будуть мати нову салату.

— Виджу, — смѣявся Юрко. — Вчера я гнѣвався на вѣтер, що зѣрвав менѣ крисаню з головы; тепері я виджу, що и вѣтер має свою роботу.

Конопелька.

Я посѣю конопельку у сыру земельку.

Рости, рости, конопелько, и не густо й не рѣденько, Корѣнечками глубоко а листочками широко.



То нашѣ любѣ, высокѣ Карпаты.

Знаеш тѣ горы, мѡй друже милый,
 Що ранком миленьким,
 Вечером тихеньким
 Сонце их вкрашає,
 Сердечно их любить,
 До себе голубить,
 Як мати все про них дбає?
 Я тобѣ скажу, не треба пытати:
 То нашѣ любѣ, высокѣ Карпаты!

Знаеш тѣ горы, мѡй друже милый,
 Де в небо ясне, синє и красне,
 Смереки, буки зазирають?
 Бѣлыми скалами, темными лѣсами
 Орлы, соколы лѣтають?
 Я тобѣ скажу, не треба пытати:
 То нашѣ любѣ, высокѣ Карпаты!

Знаєш тѣ горы, мѡй друже милый,
 Де в зеленѡм гаю, як бы при Дунаю,
 Птахи, соловіѣ спѣвають?
 А в водѣ быстренькѡй, яснѡй, студененькѡй
 Рыбки, пструги ся грають?
 Я тобѣ скажу, не треба пытати:
 То нашѣ любѣ, высокѣ Карпаты!

Колачик.

Быв один дѣдо и баба. Дожили уже до того, що и хлѣба не мали. Дѣдо просить: — Бабко, спечи ми колачик!

— Та з чого спечу, коли анѣ муки нема!

— Иди, бабко, в комору та поизмѣтай у сусѣку муку, ачей буде на колач.

Послухала баба, пѡшла в комору, поизмѣтала в сусѣку муку, напалила печ, замѣсила на яйцях тѣсто, спекла колачик тай положила на окно, щобы выстыв. Колач стояв на окнѣ, а раз лиш скочив з окна на приспу, а з приспы на двѡр, а з двора у ворота тай покачався путем.

Бѣжить, бѣжить путем и стрѣтиться из зайчиком.

— Колачику-братчику, я тебе з'ѣм!

А он каже:

— Не ѣж мене, зайчику-братчику, я тобѣ спѣваночку заспѣваю!

— Ану заспѣвай!

— Я в сусѣку метеный,
 Я на яйцях спеченый,
 Я од бабы втѣк,
 Я од дѣда втѣк,
 То й од тебе втечу!

Тай побѣг знову. Бѣжить та бѣжить путем —
переходить его вовк.

— Колачику-братчику, я тебе з'ѣм!

— Не ѣж мене, пане-вовче, я тобѣ спѣваночку
заспѣваю!

— Ану заспѣвай!

— Я в сусѣку метеный,
Я на яйцях спеченый,
Я од бабы втѣк,
Я од дѣда втѣк,
То й од тебе втечу!

Тай побѣг. Знову бѣжить тай бѣжить путем. Пе-
реходить его медвѣдь.

— Колачику-братчику, я тебе з'ѣм!

— Не ѣж мене, медведику-братчику, я тобѣ спѣ-
ваночку заспѣваю!

— Ану заспѣвай!

— Я в сусѣку метеный,
Я на яйцях спеченый,
Я од бабы втѣк,
Я од дѣда втѣк,
То й од тебе втечу!

Тай побѣг. Бѣжить тай бѣжить путем. Стрѣчаєся
з лисичкою.

— Колачику-братчику, я тебе з'ѣм!

— Не ѣж мене, лисичко-сестричко, я тобѣ спѣва-
ночку заспѣваю.

— Ану заспѣвай!

— Я в сусѣку метеный,
Я на яйцях спеченый,
Я од бабы втѣк,
Я од дѣда втѣк,
То й од тебе втечу!

— А то красна пѣсня! — каже лисичка. — Лише я недочуваю. Ще раз заспѣвай та сѣдай ми на язык, абы я тя лѣпше чула.

Колачик скочив ѣй на язык тай почав спѣвати:

— Я в сусѣку метеный,
Я на яйцях спеченый,
Я од бабы втѣк...

А лисичка гам его — тай из'ѣла.

Громадяне.

Обывателѣв або жителѣв громады называемо в селѣ селянами, в городѣ горожанами. Селяне выбирают з помежи себе людей, котрѣ завѣдуют дѣлами громады и потребами громадян. З того есть пословичка: — Яка громада, така и єѣ рада. — Селом завѣдує сѣльскый староста, городом — городскый голова.

Жителѣ громады всякими способами помагають собѣ до выживленя. Однѣ обробляють поле: орють, сѣють, розводять сад и худобу. Се земледѣльцѣ, або хлѣборобы.

Другѣ выучуются якесь ремесло и сѣ суть ремесельники и промысловцѣ. Третѣ ведут торговлю, тых зовемо купцями або торговцями.

Окрем сих живуть у громадѣ и такѣ, котрѣ занимаются умовою работою, як учитель, священник, нотарь, лѣкарь и другѣ.

Люде не на однѣм языкѣ говорят. Тот язык, котрым бесѣдуемо дома и котрым молимося — се наш матерскый язык, або мова. Для Русинѣв матерскый

язык руський (малоруський). Всѣ жителѣ, котрѣ на однѣмъ языкѣ говорятъ, творять разомъ одну велику родину, котра называеся нарѣд. В Пѣдкарпатськѣй Руси окрем Русинѣвъ живутъ ще другѣ народы: Чехословаки, Мадяре и Жидаы.

И вѣра не у всѣхъ людей однака. Однѣ грекокатолики, другѣ православнѣ, третѣ римокатолики, євангелики та израилиты. Вѣрники одноѣ вѣры творять одну церковну громаду.

Торг.

У городѣ єсть вѣльне мѣсто межи хижамы и склепами. То пѣцъ або ринок, ци базарь. Кождый тыждень стоить на пѣцу торг. На пѣцу єсть много возѣвъ из зерном, пшеницею, бандуркамы. Там продають и купують масло, молоко, овочѣ и зеленину.

Найбѣльше єсть людей на краинскихъ ярмарках. Тѣ ярмарки одбываються не лиш на пѣцу, а ще и на торговици (майданѣ) за городом, над рѣкою.

Боже, що туй за всячина! Продають туй волы, коровы, свинѣ, гуси, зерно, звоны, колачѣ и сукманы. Люде, котрѣ продають, направляютъ шатры, абы товар не змок, абы го сонце не припекло. Туй продають сукно, полотно, косы, мотыки. Ремесельники продають готове платя, шапки, клѣбанѣ (крисанѣ), чоботы, черевики, мыло, кошки, медѣвники, цукорлики. Бабы смажать свѣжину, продають теплу страву и чай.

А що за крик, за гук на ярмарку! Дѣти мусять мѣрковати, абы их люде або скотина не розмѣсили.

Загадка: Чого є на ярмарку найбѣльше?

Округ и жупа.

Сѣльскѣ громады або села сполучаються ведно для бѣльшоѣ выгоды. Бѣльша громада, або бѣльше менших громад разом творять нотарский окрес. Дѣла нотарского окреса провадить нотаръ из сѣльскими старостами. В таких селах, где єсть нотарский уряд, быває и почтовый уряд, з котрого розносять громадскѣ почтарѣ всякѣ письма: листы, новинки и наказы на села.

Бѣльше громад разом — то округ. В головных окружных мѣстах єсть окружне начальство, журатский уряд, котрому пѣдлягають всѣ сѣльскѣ уряды в округѣ. В нѣм урядує окружный начальник, або головный журат.

Бѣльше сусѣдных округѣв творить жупу. Жупан — се начальник жупы, а єго уряд жупанат. У великѣм мѣстѣ суть бѣльшѣ школы: гимназія, реальна школа и учительска семинарія.

Над всѣми школами в округѣ веде надзор шкѣльный инспектор. Он посѣщає школы и стараєся, щобы всѣ дѣти корыстали з науки.

Кто покривдженный, або добровѣльно не хоче погодитися з другим, иде глядати права в судѣ.

Податковый уряд приймає грошѣ за всякѣ оплаты и податки а окружна финансова дирекція вымѣряє тотѣ дани.

Окружный инжинѣрь (мѣряльник) дозирає дороги и мосты, а ветеринарь здоровля худобы.

Опѣка над здоровлѣм громадян повѣрена окружному лѣкарєви. Лѣки купуємо в апатыщѣ. Про спокѣй и порядок в округѣ дбає жандармерія.



Ужгород.

Межи Карпатскими горами в ужгородско́й жупѣ есть мале руське село. Одти зобрався газда Василь Сорока из сыном Андрієм у четверь дѣдня на торг до Ужгорода. Андрій радо ишов, бо отець вже рѣк обѣцяв єму, що повезе єго туды.

Через три години вже были пѣд городом. Уже здалеку увидѣв Андрій высокѣ вежѣ (турнѣ) и звѣдовав: — Про що видимо тѣлько много турень? У нас лиш одна є на церкви.

Отець єму розповѣв дораз, що в городѣ суть не лиш однѣ греко-католицкѣ вѣрники, но и вѣрники других вѣроисповѣдань.

Вѣхали в город. Першѣ будинки за селом Доманинцѣ, суть войсковѣ касарнѣ. — Позирай, сыну, тут бывають нашѣ вояки.

Андрій здивовався на тѣм, що хижѣ у городѣ будованѣ густо, не так як у них, де mezi хижами суть нивы и луки. Отець му одповѣв, що гасдѣв тут мало. Люде тут — ремесельники, торговцѣ, и урядники.

Улицѣ красно, чисто держанѣ, хижѣ рядом збудованѣ. Пѣшники выкладенѣ камѣнем. Хижѣ высокѣ, що не видко из-за них нич. На лѣвѣм боцѣ улицѣ показав отець будинок з великим комином. То єст фабрика, де правлять из дерева стѣльцѣ. При фабрицѣ є и електрарня, котра робить електричный ток и освѣчує цѣлый город.

Перейшли двѣ — три улицѣ и увидѣли великий цигляный будинок, до котрого ишли ученики с книжками. — То є, сыну, гимназія. Проти гимназіѣ на лѣво єсть купель „Квасна вода“. Тут купаються люде здоровѣ и хворѣ, бо та вода помагає. Близь гимназіѣ єсть Шкѣльный Оддѣл. То є найвысший уряд над всѣми школами Пѣдкарпатскоѣ Руси. Тут выходила ранше и твоя новинка „Вѣночок“.

Великим мостом через рѣку Уг переѣхали на стоялище (торговицю), де увидѣли много людей. Кто має продати худобу, иде там. Окремо там продають и купують конѣ, коровы, овцѣ и свинѣ.

Скоро продав Василь свое порося. — А теперь, — каже до сына, — идѣм дащо купити для себе.

За рѣкою видѣли великий губерніяльный дѣм. Там суть головнѣ уряды цѣлоѣ Пѣдкарпатскоѣ Руси. До губерніѣ приходятъ справы цѣлоѣ Пѣдкарпатскоѣ Руси.

Коло моста купив отець сынови новѣ чоботы, а собѣ клѣбан. Одти пѣшли дащо зѣсти до гостинницѣ. Из долу была гостинна свѣтлиця, на поверху ночлѣг для подорожных. Зѣли дащо и выпили чаю. Отець

заплатив и пошли. На улицѣ утямили, що багато людей стояло коло одного будинка и там чекали. — То є, сыну, уряд для опѣки над робѣтниками и называєся „Реферат министерства соціальноѣ опѣки“. Ся велика площа єсть имени Масарика, тут продають хлѣб, ковбасу, зеленину и дрова. Та улиця веде до больницѣ (шпиталю), де лѣчать хворых. Друга улиця иде до желѣзничого стаціону.

— Казали'сьте, няню, що купите ми нову читанку. Тут є великий склеп, то купѣть.

— Нѣ, сыну, книжки тут не продають, лиш у книгарни. Идемо туды. У книгарни было повно людей, котрѣ куповали книжки: школьнѣ учебники, календарѣ и казки. — Видиш, хлопче, книжки не лиш дѣтям придадутся, але купують их и старшѣ, котрѣ письменнѣ. Коло книгарнѣ позирали печатню (друкарню), де книжки и новинки печатаються. Там стояли великѣ машины. Андрій радо позирав, як складачѣ пильно добирали одну букву до другоѣ и позирали у письмо.

— А туй переплетня, де вяжуть книжки и дають до твердоѣ таблицѣ. — Одти пошли через площу Корятовича, де продають молоко, кури и яблока. Коло парового млина увидѣли в горѣ палату жупаната. Жупанат се уряд ужгородскоѣ жупы. Там є и суд. За ним єсть промыслова школа, де учаться ремесло и одти выходять добрѣ ремесельники, столярѣ и рѣзбарѣ.

— А тот красный будинок, то певно школа?

— Так сыну, се руська горожаньска школа. Од жупаната пошли оглянути склеп Кооперативного Союза. Там купили матери хустку, а сестрѣ сукно на реклик.

— Теперь пойдѣмо до „Просвѣты“. На углѣ улицѣ перейшли попри городску хижу. Стали на горбочку и оглянули цѣлый город.

— Що се за церков, така красна из двома вежами? — То греко-католицка катедральна церков. А коло неѣ видиш епископску палату. Тут бывае греко-католицкий епископ. Та церков в долинь є римо-католицка. — А що то за церков коло жупанату?

— То, сынку, кальвинска церков. А жидѡвску бѡжницю спѡзнаеш по тѡм, що на нѣй є звѣзда.

Прийшли в „Просвѣту“. Отець пояснив, що товариство „Просвѣта“ — просвѣщае руський народ. Выдае книжки для кождѡѣ читальнѣ. Мае свѡй музей, книгозборню и театр. Теперь идемо на замок. Доразти потолкую, сыну, чому наш город называеся Ужгородом. — Коли прийшли на башту, казав отець: — Позирай, то єсть замок — город. Як видиш з башты, тече тут рѣка Уг. Прото город над нею назвали Ужгородом.

— А що то видно в долинь коло малого стаціона, сад ци лѣс? — То парк, такий гай, де жительѣ города проходжуютьсѣ, а дѣти забавляютьсѣ на свѣжѡм возду-сѣ. То для них вже и сад и лѣс разом. Сесь будинок — то є учительска семинарїя, а ниже монастырь Василїян та интернат для газдѡвских дѣтей. Тут помѣщенный головный суд. За мостом ще єсть Пѡдкарпатскїй Банк, де Русины складають и позычають грошѣ.

Много мали бы мы ще, сыну, попозирати, айбо днеська не є коли, бо далеко нам до дому. Прийдемо другой раз и все то, що днеська не могли видѣти — попозираемо.

Князь Лаборець.

Ой у городъ та в Ужгородъ
 Великий смуток настав в народъ.
 Великий смуток, журьба велика,
 Бо край напала ватага дика.

Як ясне сонце заступлять хмары,
 Так в край наш руський впали Мадяры.
 Ишли, палили городы, села.
 Замовкла руська пѣсня весела.

Вже од города од Мукачова
 Надходить орда та Арпадова.
 И зажурились старъ и дѣти:
 Що нам чинити, де нам ся дѣти?

А князь Лаборець, той руський борець,
 Кличе боярѳв у княжий дворець.
 Кличе боярѳв радити раду,
 Як захранити нарѳд и владу.

А однѳ кажуть: здаймось, мирѳмся,
 А другѳ кажуть: з врагом борѳмся!
 За вѳру биймось и за свободу,
 Пѳддержѳм честне имя народу!

И всѳ имились народ хранити;
 Малѳ и старшѳ, жоны и дѳти.
 Повыходили всѳ на окопы —
 И паде ворог долу як снопы.

— — — — —
 Та врагѳв была страшенна сила,
 Як рѳка чорна город залила.
 Та плачуть мужѳ, жоны и дѳти:
 Що нам чинити, де нам ся дѳти?

А князь Лаборець голову хилить
 И сивый волос по земли стелить.
 Серце стискає смуток великий:
 — Городе славный, прощай на вѣки . . .

А слуга вѣрный Лаборцю каже:
 — Съдай на коня, наш милый княже,
 Утѣкай, княже, по чистом полѣ,
 Щоб не попасти в ярмо невольѣ.

Иде Лаборець на быстром коню . . .
 Бѣжуть Мадяре за ним в погоню.
 Аж над рѣкою князя имили,
 Голову сиву з плечей здоймили . . .

Так над рѣкою вбили Лаборця —
 И счервонѣла ту воду кровця.
 Од тогды рѣчка та Лабориця
 На вѣчну память князеву зветься.

Марійка Пôдôрянка.

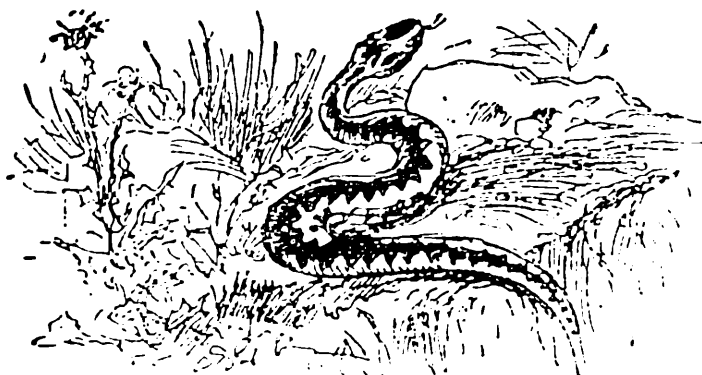
Князь Олег.

Колись на Руси жив князь Олег. Жив он в мѣстѣ Киѣвѣ. То быв князь розумный и быстрый, а звали его Вѣщим. Тогды Греки заперли торговлю с Русею, щобы тым ослабити Русь. Олег избрав войско з цѣлоѣ Руси и сѣли всѣ на човна та приѣхали аж пôд Царьгород, столицю грецку. Не сподѣвались того Греки. Пôслали послôв до руського князя: — Не руйнуйте Царьгород, та дамо дань, яку захочете. Тогды Олег казав дати на кожного вояка по 6 фунтôв срѣбла. Грецкий царь пристав на то, щобы руським купцям свобôдно можно куповати и продавати все, що схочуть и Русь вже не буде платити Грекам дань. Ту згоду

заприсяг грецький царь на хрест, а руський на свѣй меч и на богѣв Перуна и Велеса. На знак побѣды Олег прибив свѣй щит (герб) на ворота Царьгорода. О тѣм ще и днеська спѣвають на Верховинѣ в колядках: — „Покуймо собѣ мѣдянѣ човна, мѣдянѣ човна, золотѣ весла. Ой пустимося на тихий Дунай, долу Дунаєм на Царѣвгород“. —

Довго ще воював Олег. Одного разу звѣдовався он старых людей: — Яка буде моя смерть? — Один старый ворожиля одповѣв єму: — Княже! твѣй любимый кѣнь принесе тобѣ смерть! — Олег подумав и не хотѣв уже сѣдати на свого бѣлого коня, ай казав осѣдлати собѣ чорного.

Аж за даскѣлько лѣт, вертаючи з войны, нагадав собѣ свого коня. Зазвѣдався од своих конюхѣв: — А де мѣй бѣлый кѣнь? — Слуги сказали: — Княже! твѣй кѣнь здох ще перед роками. Зрадовався князь Олег и каже: — Неправду говорила ворожиля. Кѣнь загинув, а я живу. Пѣйду и попозираю на єго кости. — Пѣшов чорным конем на то мѣсто, де бѣлѣлися конячѣ кости. Потрутив ногою кѣньский череп. — Он мав принести менѣ смерть! — Тогды з черепа вылѣзла гадина и укусила князя за ногу. Захворѣв од того Олег тай умер. Красно поховали єго. Насыпали високу могилу, а в грѣб вложили єгѣ зброю, що он любив. Справили великѣ комашнѣ, де пѣснями прославляли славнѣ дѣла покѣйного князя.



Козак.

Яворовое сѣдельце	Иду в бѣй из ворогами
А кѣнь сам чорненькій.	За свою родину,
Ой поѣхав з сего села	За свѣй язык, за свободу,
Козак молоденькій.	За свою краину!
Не жаль менѣ кров пролляти,	Яворовое сѣдельце,
Щоб вас боронити,	В коня довга грива,
Не жаль менѣ житя дати,	Ой поѣхав козаченько —
Щоб вам добре жити!	Дорога щаслива!

Татары.

Мадяры не были вже послѣдним народом, який прийшов из Азіѣ до Европы. За ними ще прийшли Татары. Се были кочовники, котрѣ землѣ не обробляли, лиш худобу пасли на полях. Як выпасли в однѣм мѣстѣ траву, ишли на друге. Жили в шатрах, як теперь Циганы. Прийшли на руську землю рабовати. Забирали все, що было в хижи, села палили а людей продавали в неволю на вѣчну роботу. Татары были турецкоѣ, або магомеданскоѣ вѣры и святковали пятницу.

За першого нападу дуже зрабовали Русь. Хоть руськѣ князѣ не хотѣли запустити такого ворога на свою землю, айбо не годнѣ были сперти. Однѣ загинули, другѣ дѣсталися в полон татарский. Знищили Татары Киѣв, Галич и вже плыли як тота повѣнь на Пѣдкарпатску Русь. Через Карпаты не годнѣ были перейти всѣ враз, тож подѣлилися на меншѣ ватаги. Одна така татарска ватага ишла на Мукачево и спочивала в селѣ Тухлѣ на галицкѣм боцѣ гѣр. Тухольцѣ покликали собѣ на помѣч Русинѣв з Пѣдкарпатя и радилися, як знищити ворога. Зробили так:

Село Тухля лежить в долині межі горами. Селом тече р'чка. На т'м м'ст'ї, де р'чка лишає село, стояла одна велика скала.

Прийшла н'ч. Татари розложили огн' серед села и послули. Вс' Русини перед Татарами вт'кли в л'си. Тут з'бралися см'л'в'йш' хлопц' и тихенько зайшли аж п'д скалу, що кликалася „Д'д“. Того Д'да трунули вс' в р'чку и тым сперли воду.

Татари н'чого не догадовалися, а тут вода вже до них доходить. Хот'ли вт'кати, айбо Русини з г'р качають на Татар кам'ня и пол'на. А вже найкрасше зробив молодий Максим. Он придумав з дерева таку машину, що нею якби ложкою метав кам'ня в саму середину Татар.

До ранку вже тихо було. Одних Татар выбили, других потопили.

Так знали боронити Русини свою землю перед ворогом!

Напад Татар'в.

Зажурилась Украина,
Що н'где прожити:
Вытоптала орда к'ньми
Маленьк'ї д'ти.

Ой маленьких вытоптала,
Великих забрала,
Назад руки постягала,
П'д хана погнала...

Воєвода Петро Петрович.

В Мадярщин' почалася 1310. року домашня в'йна. Одна партія хот'ла за короля Андрія III., друга Карла II. Тод' достойники П'дкарпатско' Руси задумали покликати за короля Мадярщини галицко-руського князя Льва II.

Проводником Подкарпатских Русинѳв був тогды наджупан земплиньскій и ужгородскій Петро Петрович. Ёму помагали ще два бояре, Борис та Иван. Они зробили договор и Петрович пѳдняв повстаня разом з воєводою Капушем.

Почали проганяти Мадярѳв з Подкарпатскоѳ Руси. — Як не вдасться посадити руського князя на малярскій престѳл, то хоть треба одѳрвати и останок Подкарпатя од Угорщины — думали Русины. Жупа Мукачевска и Мараморошска тогды вже 90 лѳт належали до галицко-волинскоѳ руськоѳ державы.

Петрович поѳхав у Галичину и просив князя Льва II., щобы приняв угорску корону и выступив проти короля. — Але Галицкій князь мав вѳйну з Литвою и Татарами и дав лиш войскову помѳч.

З руським вѳйском одѳбрав Петрович земплиньску жупу и 10 лѳт бився з Мадярами. Аж як новий малярскій король добыв замок Петровича на Маковици, а в бою впав Петрович и другѳ бояре — закѳнчилося повстаня.

Но Мадяры увидѳли, що Русины знають боротися за свободу своѳ краинки!

Рѳдна земля.

Ци зато, що ты худобна,	Не пѳйду я за то море, —
Земле, наша мати,	Туй є много дѳла.
Маю йти за синє море,	А що зроблю, все для тебе,
Тебе покидати?	Моя мати мила.

Бо ты, земле, хоть худобна,
 Все-ж ты наша мати,
 Ты одна лиш маєш право
 До свого дѳтяти!

В чужинѣ.

Я несчастный в чужом краю —
 Як сирота жию я.
 Всегда о тобѣ думаю,
 Родная земле моя!

Там где Бескиды, Карпаты,
 Там, там моя отчина.
 Там живе мой отецъ, матери,
 Сестры, братья, родина.

Они мною ся старають,
 Як я жию в чужинѣ,
 Я за ними воздыхаю
 И по сто раз в годинѣ.

О, родная земле мила,
 Розмышляю о тобѣ!
 Твоя магнетова сила
 Мене тягне ид собѣ.

Не тѣшать ня чужѣ краѣ,
 Их роскошѣ, выгоды . . .
 Мнѣ на мысли нашѣ гаѣ,
 В студниках свѣжѣ воды.

Милѣ ми, милѣ Бескиды,
 Де живе мое племя,
 Де жили моѣ прадѣды,
 Там жити жадаю я!

Александр Павлович.



Що наймилѣйше?

Наймилѣйша рѣдна хата,
Отчизна свята менѣ.
В кождѣм виджу свого брата
В дорогѣй мнѣ отчизнѣ.

Хочу жити и умерти
В нашѣй милѣй родинѣ,
И той звѣн при смерти чути,
Що я чув весь вѣк в селѣ.

Пѣдкарпатска Русь.

Пѣдкарпатска Русь роздѣлена на три жупы:
1. Ужгородска, 2. Мукачевска, 3. Мараморошска.

Ужгородска жупа: Бѣльша часть жупы гориста, бо маѣ горы Вигорлат и лѣсистый Бескид. Симчасова западна граница од Словачкины — рѣка Уг. Жупный город есть Ужгород. Окружнѣ мѣста: Ужгород; Перечин, де есть лѣсопильня и хемична фабрика; Великое Березное при желѣзничнѣй пути з Ужгорода до Ужжа; Середне — де родиться вино.

Мукачевска жупа: Пѣвнѣчна сторона гориста, а полуднева урожайна рѣвнина. В жупѣ течуть рѣчки: Латориця и Боржава. В полудневѣй части жупы есть город Берегово, на дуже урожайнѣй околици, з великими винницями. Жупный город есть Мукачево. На горѣ при Мукачевѣ є великий замок. На другѣй горѣ ще перед Корятовичом выбудовали монастырь. Мукачево лежит на головнѣй торговѣй дорозѣ межи Галичиною и Пѣдкарпатскою Русею и веде велику тор-

говлю. Окружнѣ мѣста суть: Мукачево, Свалява, Нижнѣ Верецьки, Иршава и Берегово.

Мараморошска жупа є найпросторнѣйша. Вкрыта Севлюшскими горами и Мараморошскими полонинами. Головна рѣка Тиса. Тут вливаються в Тису побочнѣ рѣчки: Тересва, Теребля, Быстра рѣка и Боржава. Жителѣ занимаються годовлею скота та овецъ, обробкою и сплавлуванем дерева бокорами, гѣрничим промыслом и полевою роботою. Жупный город єсть Хуст. На горѣ коло Хуста суть розвалины старого замка. Мараморошска Солотвина має сольнѣ копальнѣ и купели. В Бычковѣ находится хемична фабрика, в Требушанах фабрика скла, а в Раховѣ и в Квацах славнѣ купели. Велике село Ясѣня лежитъ при галицкѣй граници при Яблоницкѣм переходѣ. Волове лежитъ высоко в горах. В околици Севлюша суть краснѣ винницѣ. Окружнѣ мѣста суть: Севлюш, Довге, Волове, Хуст, Тячово, Тересва, и Рахово.

Карпатский край.

Господи! Благословляй
 Наш карпатский, милый край,
 Его горы, рѣнины,
 Всѣ племена родины.
 Боже дай, бы як рай
 Щаслив був карпатский край!

Отче мѣра! Изливай
 Благодать на милый край.
 Поможи честно жити
 Отечество хранити.
 Господи! защищай
 Наш родимый, милый край!

У долинах Карпатѣв
 Руський рѣд жив од вѣкѣв.
 Ту будем и мы жити,
 И народнѣсть хранити.
 Боже дай, бы як рай
 Щаслив був карпатский край

Александр Павлович.

Послѣдна моя пѣсня.

Ой дѣтята, соколята,
 Змагайтеся на крылята.
 Бо я уже сокѣл старый,
 Уж мнѣ крыла поломанѣ.

Я довершив свою жизнь.
 Днесь пою послѣдну пѣснь.
 Пѣснь послѣдну для вас милых,
 Соколикѣв сизокрылых.

На Бескидѣ, в рѣднѣм краю,
 В тѣм исконно руськом раю,
 Де свѣт узрѣв, там лежати
 Хочу вѣчно спочивати.

Схоронѣте мя в дубравѣ,
 При скалах, в густѣй темрявѣ.
 Самѣ здоровѣ спѣвайте,
 А на батька памятайте!

Александр Духнович.

Князь Корятович.

Од давна жили в нашѣм краю пѣд Карпатами Русины. Лиш позднѣйше прийшли до угорских рѣвнин Мадяре. З початку Мадяре не мали силы, щобы здавити так Русинѣв, як то было потому. Помѣч дѣставали

угорскѣ Русины од Русинѡв з других руських земель. — Як читаемъ в давных книгах, уже тому бѡльше як 500 лѣт, коли из города Камѣнця на Украинѣ выйшов Федор Корятович, Русин и князь Подѡля, з дружиною на Пѡдкарпатску Русь. Мадяре боялися его зачѣпати и жили з ним у згодѣ. Хоть не много мав он землѣ — од Хуста до Уга, но много добра зробив для Русинѡв.

Роботы было много. Недавно своими походами знищили Татары Пѡдкарпатя. Треба было одбудовати обороннѣ замки (твердынѣ) по горах для безпеки. А для помочи жителям одбудововав попаленѣ села и города.

Як вже обезпечив Пѡдкарпатску Русь од ворогѡв, почалася тогды его культурна дѣятельность. В тых давных часах школы и книги были лиш при монастырях, як от в Киѣвѣ, у Львовѣ, в Галичѣ. Зато князь Корятович заложив кѡлько монастырѣв и прикликав там монахѡв Василян. Тѣ просвѣщали руську молодеж у школах, а старших учили на всяку роботу и ремесло. За урядникѡв для Пѡдкарпатскоѣ Руси выбирав самых найлѣпших. Часто и сам князь звѣдовав, ци добре жити Русинам в его землях, ци не кривдить кто селян, ци просвѣщаеся нарѡд.

Так межи нашими предками, котрѣ цѣле свое житя посвятили своему народови, перше мѣсто мае князь Корятович.

В нашѡй памяти он все остане як славный вождь, покровитель руського народа в Пѡдкарпатю. А через прихѡд князя з вѡйском скрѣпилися тутешнѣ Русины и могли вже опертися в пѡзднѣйших часах перед напором Мадярѡв.

Столицею князя быв город Мукачево. Люде оповѣдали собѣ, що князь убив пѡд Мукачевом змя.



Князь Федор Корятович.

Коли князь Корятович умер, поховали его в монастирю на Чернечой Горѣ, о котром за жия много старався.

З красных примѣров з нашої исторії учьмся працювати на хосен рѣдного народа!

Велика липа.

Перед хижою газды Петра стояла велика липа. В лѣтѣ цвѣла она прекрасно. Птички гнѣздилися на єѣ конарях. Пчолы бренѣли на цвѣтах и ссали солодкий сок. Сын Петра, Гриць, часто бавився из сусѣдными дѣтьми пѣд липою. Случилося раз, що Гриць заду-мався и так говорить отцю:

— Ой, добрый чоловѣк був тот, кто посадив сесю липу. —

— Той, кто сесю липу посадив, уже не живе. Сеся липа має 100 рокѣв. То знаємо, що он був добрый и роботячий чоловѣк. Посадив не лиш сесю липу, но и овочевѣ дерева у нашѣм садѣ. Видиш, садженя дерев приносить радѣсть не лиш садителю, но и єго внукам. Кто дерево садить и гадку має на него, той добрѣ чинить... А кто збыткує дерево и не дає му рости, той творить зло.

Тогды Гриць взяв за руку свого отця и казав:

— Буду жаловати дерева та буду садити новѣ, абы у нас были добрѣ дерева.



Сонечнѣ лучѣ.

Сонце издѣйшло и свѣтло сѣяло на небѣ. Прото посылало оно своѣ золотѣ лучѣ, щобы збудили сплячих в цѣлѣм краю. Один луч пѣшов до жаворонка. Жаворонок вылетѣв из своего гнѣзда и пѣднявшись у воздуха, так спѣвав: — Лѣрѣ ли, красно спѣвати у яри.

Другий луч пѣшов до заяця та збудив его. Сесѣ не довго тер своѣ очи. Скочив на поляну и смачно збирал траву.

Третий луч пѣшов до сѣдала курей, на що когут зачав кукурѣкати, а кури злетѣли з бант. Кодкодакуючи глядали снѣданя на дворѣ.

Четвертый луч прийшов до голубцѣв. Сесѣ так казали: буруку—бурук, ще запертый голубник. А як отворили голубник, они полетѣли в поле и на ораници глядали собѣ ѣсти.

Пятый луч дѣйшов до пчолы. Сесѣя вылетѣла из улея, утерла своѣ крыла и бринячи ссала сок цвѣтѣв из цвѣтучих дерев. Добрѣ поснѣдала та ще и дому понесла меду.

Послѣдний луч пѣшов ид постели лѣнивого и хотѣв его збудити. Но лѣнивецѣ не встав, але обернувся на другий бѣк и дале харчав, доки другѣ робили.

Три мотылѣ.

Были раз три мотылѣ, один жовтый, другий червоный, а третий бѣлый. Всѣ три весело играли на свѣтлѣ сонця и танцювали то на сѣм, то на тѣм цвѣточку, так, що радостею не могли насытитися. Но прийшов великий дождѣ и они хотѣли полетѣти до дому, айбо дверѣ были запертѣ. Дождѣ непрерывно льявся. За тото пѣшли они ид тулипану и просили

єго: — Маленький тулипане! Отвори нам мало свѣтъ, мы бы хотѣли скрытися перед дождем! Маленький тулипан сяк одповѣв: — Жовтому та червоному вдячно отворю, но бѣлому нѣтъ. — На то мотылики, червонный и жовтый, сказали: — Коли ты нашего бѣлого брата не пускаєш, то анѣ мы не идемо до тебе. А дождь зачав ще лѣпше падати. Малѣ мотылики полетѣли теперь до леліѣ и сказали: — Мила леліє! Отвори нам свѣтъ цвѣточок, абы мы не змокли! — На то лелія одповѣла: — Бѣлого вдячно прийму, бо он такий як я, но вас нѣтъ. — На то бѣлый одповѣв: — Коли братѣв моих не приймаєш, анѣ я не желаю ити до тебе. Лѣпше змокнути нам ведно, чим оставити один другого. — И так ведно одлетѣли дале.

Сонце из-за хмар учуло, що три мотылики такѣ ширѣ, дождь прогнало и зачало ясно грѣти в огородѣ и осушило крыла мотыликѣв. Сесѣ зачали знову радѣстно бавитися и весело лѣтали, доки не настав вечер. А потому пѣшли ведно до дому спати.

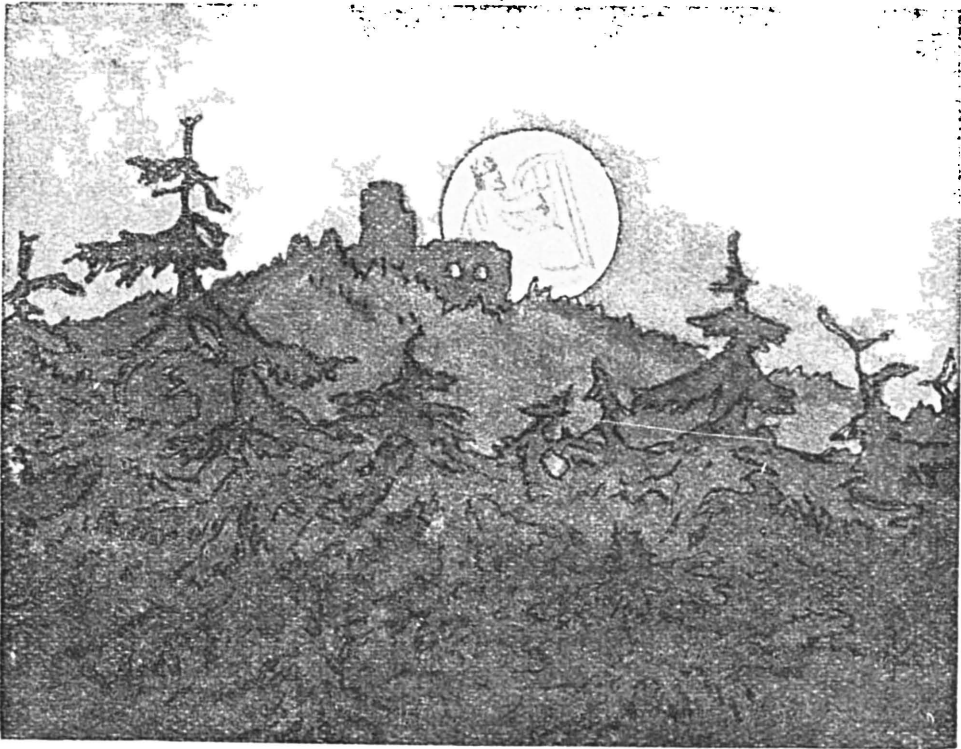
Вечер.

Видок вишневыи коло хаты.
Мушкетѣ над вишнями гудуть,
Плугаторѣ з плугами йдуть.
Пѣвають, идучи, дѣвчата,
Матерѣ вечера ждуть.

Семя вечеряє коло хаты,
Вечерня зѣронька встає...
Дочка вечерю подає,
А мати хоче научати
Та соловейко не дає.

Поклала мати коло хаты
Маленьких дѣточок своих.
Сама заснула коло них.
Затихло все. А лиш дѣвчата
Та соловейко не затих.

Тарас Шевченко.



Нôч.

Тихая ноченька, нôч чарôвниченька
Землю вкрыває.

Князь наш ясененький — мѣсяць повнесеный
Лагôдно сяє.

Онъ усмѣхаються, в хмары ховаються
Звѣзды злотистѣ.

В тѣнях захованѣ, сплять зачарованѣ
Квѣты барвистѣ.

Бумбак и скрипун.

По веселом лѣтаню в ночи бумбак ще перед ранком посмаковав букового бросту. Потому заснув на своѣм ѣдлѣ и спав так, що и не чув, коли другий день вѣтер зверг его долу. Лѣнивый бумбак лежав на земли, перевернутый горѣ ногами.

Коли позирає — видить товариша: цѣнцира-скрипуна, котрый вылѣзає из пня, з кругленькоѣ, добре обточеноѣ дѣрочки. Полюбилася бумбакови сеса хижка, суха, тепла и безпечна.

— Но позирайся, яку ты парадну хижку маєш! — каже бумбак. — Як ты єѣ, брате, собѣ добыв?

— Власною роботою, довгою, вытревалою працею, — одповѣв скрипун. — Як хочеш, тут є мѣста доста и для тебе. Ставай до работы! Зубы маєш добрѣ, грызи, верти шар за шаром и вывертиш собѣ чудову хижку.

Хрущ не дѣждав, доки приятель скѣнчить свою науку.

— Шар за шаром? — повторив он из страхом. — И то в такѣй тяжкѣй роботѣ утратити ярный весельный час? Ой нѣ, брате, анѣ за свѣт! Волѣє на мене падати дождь.

Розтворив крыльця и пурхнув у воздух. А дождь и до днесь паде на всѣх таких . . .



Муха.

Ци видѣли вы муху пѣд убольшаючим склом? Не повѣрите, яка она дивна там. Крыла єѣ тканѣ дуже умѣло и мѣняються красками. На головѣ має двѣ великѣ очи. Кожде око зложено ще з кѣлькасот ма-

леньких оченят. На конци волосатых ножек видно малѣ лепкѣ заголовки, котрыми муха придержуеся и на окнѣ.

Муха несе яечка на мокрых мѣстах и на смѣтлю. Вже другого дня выходятъ изъ яечок червы. За два тыжднѣ червачок закуклиться. Кукла подобна на маленьку бочку. У два тыжднѣ вылетить з куклы маленька мушка. Муха несе ще того самого лѣта яечка. Несе их за лѣто чотыри раз, а все по 80 або 90.

Подумайте собѣ, кѣлько было бы мух, як бы их не губили потята, павуки и зима?

Орлы.

Старый орел учив молодого лѣтати. Переже чим выпустив его з гнѣзда, старый добре поучовав молодого :

— Лети помалѣ, але як найвысше. Лиш выдержи! Ты орел . . .

Полетѣли. Великими кругами пѣднималися у воздухѣ высше та высше, аж доки красно не поплыли по небѣ. Старый наперед, а молодой, роблячи все як отецъ, позаду.

Але молодой скоро ослаб и в тѣй высотѣ почав он набиратися страху. Просився до дому. Одначе старый не позволив :

— Высше в гору! — розказуе ему грѣзно. Молодой знову наперся, айбо скоро почав спускатися од змученя.

— Я вже бѣльше не можу! — заревав.

— Высше, лиш высше! Хиба ты не сын орла? — крикнув старый ще грѣзнѣйше. Молодой заговк,

знову напнявся из всѣх сил. — Позирай, видиш що ты выдержав аж до кѣнця — сказав старій.

Як они вернулися до гнѣзда, старій вмѣсто похвалы, поважно сказав:

— Теперь ты насаперед сам собѣ доказав, що для орла нема слова „не можу“, лиш „выдержати“.

Гостѣ синицѣ.

— Синичко-сестричко,
Одки гостѣ мала?

— Соловій був з лугѣв,
Чорный кѣс из лѣсѣв,
А воробчик, добрый хлопчик,
З зеленых садѣв.

— Синичко-сестричко,
Що им ѣсти дала?

— Соловій ѣв мушки,
Чорный кѣс червачки,
А воробчик, добрый хлопчик,
Самѣ крышочки.

— Синичко-сестричко,
Що им пити дала?

— Соловій пив медок,
Чорный кѣс з ягод сок,
А воробчик, добрый хлопчик,
Лиш росу з квѣток.

— Синичко-сестричко,
Як ти дяковали?

— Соловій заспѣвав,
Чорный кѣс засвистав,
А воробчик, добрый хлопчик,
Лиш за-чи-чир-кав.

Марійка Пѣдѣорянка.

Хижа.

Наша хижа пѳд горою край долины,
 У вишневому садочку та в калинѳ.
 По-пѳд лѳсом млин подався у ставочок,*)
 Через воду перекинувся мосточок.
 Нашѳ нивы золотѳють так, як сонце,
 Вишнѳ й сливы з голузь лѳзуть у оконце.
 Гору нашу всѳ кругом далеко знають,
 Добрѳ люде нашу хижу привѳтають.

Косарѳ.

Выйшли на луг косарѳ,	И в валочки клали пильно.
Щоб косити до зорѳ.	А у вечер холодком
До обѳду покосили,	Клали в навилки рядком.
Острѳ косы притупили.	Завтра треба рано встати,
По обѳдѳ спочивали,	Та в копицѳ поскладати.
Потѳм косы поклепали.	Як копички пѳкончаем,
По полудню гребли сѳно	По козацки погуляем!

Лен.

Выорав чоловѳк поле. Посѳяв на полю лен и за-
 волочив єго. Вырѳс славный лен и укrywся цвѳтом.
 Цвѳт на нѳм гарненький а тонкий, як крыльця у мухи.
 Сонѳчко на него свѳтило тепленько, хмарка кропила
 дождем. Лениви то все так любилося, як от часом
 дѳтинѳ, коли мати умыє сѳ, ще й поцѳлує.

Та одного ранку прийшли люде на поле, взяли
 лен попѳд головки тай повтѳгали єго гет з корѳнем.
 Потому пометали у воду, як бы хотѳли потопити.

*) ставочок = стояча вода, рыбник.

Кождый день гѳрше ставало ленови. Мочили его, терли, чмовхали, чесали, а далѳ привязали на тычку та суррр... веретеном крутили — и вѳйшла нитка.

Взяли нитку и понесли до ткача, а ткач нитки до кросна. От и зробився лен великим, красным полотном. Кождого дня поливали полотно водою; од сего зробилося полотно бѳле, як снѳг.

От понесли ото полотно до одного дому и поклали пѳд ножицѳ и покраяли на кусники. З полотна вѳйшло 12 сорочок. Минуло кѳлько рокѳв и сорочки порвалися. Пошматвали их на рядя и повезли в папѳреву фабрику. Там их посѳкли, розмочили и почали в окропѳ варити. Став лен красным бѳлым папѳрем.

На папѳрѳ написали оповѳданя, та так чисто и красно, що любо и весело было позирати. И люде читали, що на нѳм было написано. А было там саме добре и розумне слово — и люде через то ставали добрыми и розумными.

Черешнѳ.

Поблискують черешеньки в листю зелененькѳм.
 Черешеньки ваблять очи дѳточкам маленьким.
 Дѳвчатко й хлопяточко пѳд деревом скачуть,
 Простягають рученята и мало не плачуть.
 Радѳ-б вишню з'ѳсти — та високо лѳзти.
 Ай радѳ-б зѳрвати, та годѳ дѳстати.
 Ой вишеньки, черешеньки червонѳ и спѳлѳ,
 Чого-ж бо вы так високо выросли на гилѳ?
 Як бы росли низесенько то бы не dospѳли!

В огородѣ.

Ходить гарбуз по городу, Пытаеся своего роду: — Ой ци живѣ, ци здоровѣ Всѣ родаки гарбузовѣ?	Озвалася морковиця, Гарбузова то сестриця: — Ёще живѣ, ще здоровѣ Всѣ родаки гарбузовѣ!
Озвалася жовта дыня, Гарбузова то газдыня: — Ёще живѣ, ще здоровѣ Всѣ родаки гарбузовѣ!	Озвалися бураки, Гарбузовѣ свояки: — Ёще живѣ, ще здоровѣ Всѣ родаки гарбузовѣ!
Озвалися огурочки, Гарбузовѣ сыны й дочки: — Ёще живѣ, ще здоровѣ Всѣ родаки гарбузовѣ!	Озвалася бараболя, А за нею и фасоля: — Ёще живѣ, ще здоровѣ Всѣ родаки гарбузовѣ!

Обѣзався старый бѣб:

— Я задержав цѣлый рѣд!

Ой ты, гарбуз, ты перистый, —

Из чим тебе будем ѣсти?

— Миска пшона, кусок сала —

От до мене вся приправа!

Народне.

Дикий мак.

Коло жита на межи рѣс дикий мак. — Так собѣ тут стою, — казав, а в головѣ маю бѣльше сотнѣ насѣня и не знаю, куды го уложити. Передумав цѣлый день, що мае робити.

Як сонце зайшло, замкнув очи и спав. Снилось му лиш про насѣня, а над ранком був такий мудрый, як и день перед тым.

Осторожно отворив даскѣлько оконце (клепок, засувок) у своѣй головѣ, абы сонце просто свѣтило на

его насѣня. Як раз тогды ранѣшний вѣтрик пробѣгав по межи. До него обернувся мак: — Ци не хотѣв бы ты менѣ помочи? Не богато жадаю од тебе. Потряси мало мое быля, абы насѣня з головы выпадало.

— Добре, казав вѣтер. И насѣня розлетѣлося на всѣ стороны. Быля, и так вже сухое, зломилося од вѣтру. Але мак за то не дбав. Кто про своѣ дѣти мудро думав, не маѣ вже що журитися на свѣтѣ. — З Богом! — зашумѣв ще вѣтрик и полетѣв дальше.

Буря в полонинѣ.

Было то десь коло Купала. Иду на полонину ид худобѣ, а рушився я из рана, щобы скорше вернутися дому. Иду я, а сонце встаѣ из свого нѣчного сна и котиться у гору все выше и выше.

На небѣ не є анѣ одноѣ хмарки. Небо чисте и синѣ, що аж любо дивитися. На земли квѣтки од теплого сонця гублять срѣбернистѣ каплѣ росы. У маленькѣм поточку дрѣбнѣ рыбочки плюскочуть и выгрѣваються при краях чистоѣ воды.

Выйшов я на вершок горы, де чисте было поле. Дуже душно. Здаѣся, що уже не выстане того воздуха, щобы ним мож было надыхатися. На мнѣ сорочка вся змокла, так я упрѣв.

Изойшов я знов у долину. Иду лѣсом и думаю собѣ: буде днесь буря, що так дуже парить сонце. У лѣсѣ стало менѣ якось лекше. Напився я студеноѣ, як з пѣд леду воды. И знов иду дальше. Выйшов горѣ верхом аж на полонину. Там подкрѣпився и думку думаючи заснув.

Не знаю, як я довго спав, но спав я солодким сном. Аж тогды пробудився, коли туды надгѣдзився

вôл. Устав, глядаю волôв — не є! Кажуть менѣ: Ваш вôл погедзився туда. Я пôшов туда — не є. Яфины все менѣ перепинюють дорогу. Пôшов на другий вершок полонины, не виджу нѣчого. Но щож робити? Дале сидѣв на вершку полонины и позирав по наших горах. Напозирав доста. Налюбовався нашою Верховиною, нашими полонинами и гордым Бескидом. Наслухався я милозвучного голосу трумбетаня полонинских овчарѣв.

Устав я та иду дале у полонину „Ряпидску“. В дорозѣ найшов свого товариша овчаря, котрый также глядав заблуджену овечку. Мы привиталися. Я выняв новинку. Прочитали и пôшли у другу полонину. Одти вернулися мы назад, бо не было наших волôв.

Позираю на небо, ци високо ще сонце. А чорнѣ хмары сунуться одна за другою на перед и чути легкий гук грому. Иду дальше, ба вже и бѣжу, щобы скорше до нашоѣ полонины. Но хмары ще скорше змагаються як я, щобы имитися полонины. Уже лѣпше чути гук грому. Позираю, а хмары женуть сперед собою густый, бѣлявый мрак, котрый туй-туй хопиться полонины. А там за ним дале чорна хмара женесе и повиває своєю темрявою вершки полонин. Здаєся, що небо и земля суть злученѣ одним мраковым стовпом.

Я не иду, но бѣжу чим раз скорше. А туй уже чути шум сильного дождю, а громы бють и не перестають. На верху полонины здаєся, що то землетрясеня, коли чути голос грому у долиниѣ.

Ще мав я около чотыриста крокôв до колибы, коли буря надôйшла. Мене туй—не туй хотѣла убалити, або понести у повѣтря. Така сильна буря, що я ледва добѣг до колибы. Дождь падав як из цѣвок.

Мене облило, що до нитки промок. Дощ не перестає, но все гърше и гърше паде и гримить. Колибу перевернуло. Я пôшов пôд другу, де стояв мôй товариш. Не встиг добѣжти, бо туй як загримить! Мы из страху аж до землѣ приклякли. Позираємо, а за нами дым куриться. Каже менѣ мôй товариш:

— Ходи пôд мою колибу и переночуеш. Позираємо у село Воловецъ, а там одна хижа горить. То грôм запалив хижу. Я пôшов из товаришем на салаш, де высушився. А одти другого дня пôшов ид волам, де вже найшов и свого.

От яке то житя на полонинѣ.

Лука Демян.

В полонинѣ.

Гуцулочка молоденька, Оленочка бѣла,
У зеленôй полонинцѣ коровки доила.
Ой коровки подоила, овечки загнала,
А молоко процѣдила, братикови дала.

Двѣ дѣвочки.

Купалася Настя та якось надойшла на глубоке мѣсто. Стала потопати. Кричить она: — Помагайте!

Нѣгде не было людей, лиш Ганя ишла берегом. Она учула Настю, скочила у воду тай вытягла дѣвчинку.

Дуже напудилася Настя. Як мало одпочила, каже:

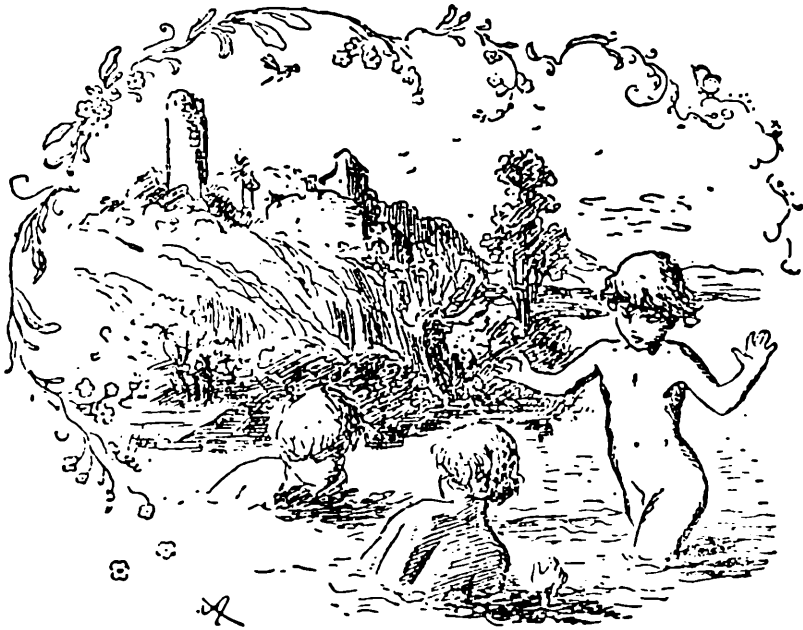
— Мы з тобою раз у раз вадилися. От и вчера я тебе дюгнула. Якже ты могла мене вытягнути?

А Ганя каже:

— Я не думала о тôм, що мы вадилися, а лиш

о тѣмъ, що ты потопаеш. — И засмѣялася Ганя: — Теперь, коли хочеш, то можемо знову вадитися.

Настя також засмѣялася и каже: — Нѣтъ, мы вже не годнѣ вадитися. Будемо вѣрными товаришками!



Великий вѣз.

Давно, дуже давно была велика сухота. Всѣ рѣки, потоки, студники и колодязѣ высохли. Деревя, корчѣ и травы, люде и звѣрята умирали з великоѣ спраги.

Одноѣ ночи выйшло з дому дѣвчатко з коновкою. Глядало воды для слабоѣ мамы. Дѣвчатко воды нѣгде не нашло. З утомы лягло в траву и заснуло.

Як пробудилося и захопило коновку, мало що не вылляло из неѣ воду. Была наповнена чистою, студеною водою. Дѣвчатко зрадовалося. Уже хотѣло напиться, коли подумало собѣ, що не остане матери воды. Побѣгло з коновкою до дому.

Так поспѣшило, що анѣ не видѣло коло своих нѣг псюка. Набѣгло на него и упустило коновку. Псюк жалосно дзявонѣв. Дѣвчатко скоренько захопило коновку.

Думало, що вода розолялася. Та нѣтъ, коновка

стояла рѣвно на своѣм днѣ, а вода у нѣй. Дѣвча влило воды на долонь и дало псови. Псюк всю выпив и радостно загавкав. Коли-ж дѣвча знову захопило коновку, не была вже деревляна, ай сѣбна. Дѣвчатко принесло коновку до дому и подало мамѣ.

Мати сказала: я однако умру, пий лиш ты сама. В тѣм часу сталася сѣбна коновка золотою. Дѣвчатко вже не могло здержатися и притулило воду до уст.

В тѣй хвили зайшов до хижѣ жебрак. Просив воды. Дѣвчатко пролигнуло слинку и подало жебракови коновку. Нараз вылилася з коновки велика струя чистоѣ, студеноѣ воды, а з нею и сѣм великих дѣямантѣв.

Тых сѣм дѣямантѣв почало летѣти в гору, все выше и выше. Аж на небѣ застановилися и заблищалися як сѣм звѣзд. Свѣтять и днесь в созвѣздію Великого воза.

На полю.

Роси, роси, дощику, ярину,
Рости, рости, житочко, на лану!
На крылочках, вѣтрику, полети,
Колосочки золотом обмети!

Як достигне житочко на лану,
Прийдуть люде жатоньки ярину.
Блискавками косоньки заблищать.
И серпами сѣбными забрящать.



Чоловѣк и медвѣдь.

Спознався медвѣдь с чоловѣком. Задумали они сѣяти рѣпу на спол. Чоловѣк сказав: — Менѣ корѣня, а тобѣ вершок.

Красно зародила рѣпа. Чоловѣк взяв собѣ корѣня, а медвѣдеви осталася гичка. Ворконѣв медвѣдь, та нѣчого робити. Така была токма.

На другий рок каже чоловѣк медвѣдеви: — А будемо знову сѣяти на спол? — А будемо. Лиш тепер ты возьми вершок, а менѣ остав корѣня, — каже медвѣдь. — Добре — говорить проворный чоловѣк. — Най буде по твоєму — и посѣяв пшеницю.

Красно уродила и пшениця. Чоловѣк зобрав вершки, а медвѣдь корѣнцѣ. З того часу пропала згода межи ними.

Жито.

Чоловѣк в щасливу годину
Засѣяв житом ниву.
Незабавом зима приспѣла
И бѣлою пеленою жито покрыва.
У яри сонечко пригрѣло,
Тепленькими дождями змочило.
И жито пѣднялося,
Заколысалося, розрослося.
Изжав чоловѣк свое жито
И в купки зложив,
Скоренько вымолотив,
Прсѣяв тай на вѣз —
И повѣз на торг.



Женцѣ.

Ой в понедѣлок та пораненько
Збирає женцѣв та Коваленько.

Ой усѣ жѣнчовки та молодіѣ,
Дає им серпы, а всѣ золотіѣ.

— Ой жнѣте, женцѣ, обжинайтеся
Тай на чорну хмару оглядайтеся!

Народне.

Перепелиця.

Довкола всѣ поля вже були выжатѣ, ще лиш пшеницею Илька Березуна колысав вѣтер. Выйшов Илько з сыном на поле и каже:

— Сыну, пшениця дозрѣла. Иди до мого приятеля Семена и до кума Игната, они менѣ певно поможуть жати пшеницю.

В пшеници было гнѣздо перепелицѣ. Малѣ перепелята переляканѣ кажуть: — Мамо, що будемо робити? Хоче газда пшеницю жати.

— Не журѣться, дѣтоньки. Он хоче жати з приятелями. Увидите що буде.

Другого дня сонѣчко встало, вѣтрик повѣяв, а жати не выйшов нѣкто. Десь коло полудня приходит газда з сыном — попозирав, ци много пожали. А то нич не жтато.

— Сыну — каже газда, — мусимо иншак зробити. Пойдеш и покличеш наших родичѣв, стрыка Петра, уйка Мартина и тѣтку Варвару. Вже они дораз зѣжнуть пшеницю. Знову перелякались перепелята:

— Мамо, ховаймося, бо завтра женцѣ приходять.

— Не бѣйтеся, дѣти, маємо час переноситися.

Прийшло прекрасне рано, лиш бы жати. Знову по полудню выйшов на поле газда до своих женцѣв. А ту нема нѣкого. Дуже здивовався и каже до сына:

— Так не буде добре. Поклич, сыне, маму, принеси серпы и дораз самѣ будемо жати!

— О теперѣ, дѣти, — сказала сумно мати — ходѣм на другу ниву глядати мѣста. — Теперѣ газда не чекає других, але сам береся до работы.

Доки выжали всю пшеницю, сонце пустило зарю вже до порожного гнѣзда перепелицѣ.

Отець.

Там на гороньцѣ два соколоники ячмѣнь жнуть,
 Двѣ зозуленьки на долиноньцѣ лен беруть.
 Ой зрѣвняй, Боже, горы, долины рѣвненько,
 Що бы ся было аж до батенька видненько.
 Ой ци видненько, ци не видненько, я знаю,
 Я свого батенька по голосочку пѣзнаю.

Народне

Газдѣвскѣ дѣти.

Бѣжать дѣти до брамы,¹⁾
 Иде нянько з снопами.
 Воз котиться поволи
 Од ворѣт до стодолы.
 — Пру, гов, бурѣ! — Конѣ стали.
 Дѣти до снопѣв припали.
 Ну, носити, ну, складати,
 Коже хоче помагати.
 Як же им в хижи сидѣти?
 Та же то газдѣвскѣ дѣти!

Лѣс.

Тота околиця найкрасша, де горы и долины не пустѣ, но покрытѣ деревами, пѣд котрыми протекають рѣки. Воды и лѣсы украшають околицѣ. Природа так и поступає: рѣки, рѣчки, потоки и озера майже всегда обростуть деревами.

Лѣсы збирають много воды. Деревя закрывають землю од теплых лучѣв лѣтного сонця и од сухих вѣтрѣв. В тѣни дерев холодно и сыро и прото там непропадає скоро мокрота. Де вырубавють лѣсы, там и воды не буде тѣлько, кѣлько переже было.

¹⁾ брама = ворота.

На высших горах Карпат растуть смереки, котрѣ свои иглы и пѣд зиму не утрачуютъ. Перемяняють ихъ постепенно в яри и в початку лѣта, а в осени робляться повными, свѣжими и зеленѣйшими. И такъ зиму встрѣчаютъ они в красотѣ и силѣ. Смерековый лѣс в лѣтѣ мае сильный запах, котрый дуже добрый хворым на груди.

Иншѣ дерева як дуб, липа, береза, бучок, вѣльха, граб и другѣ утрачуютъ свое листья пѣд зиму. Лѣс зложеный из сяких дерев, находится на низших околицях Карпат.

На наших горах по бѣльшой части находятся слѣдуючѣ деревья: свѣтло-зелена, бѣлокора, весела береза; кудрява и в час цвѣту солодко пахнюча липа; товстый, крѣпкий, многостолѣтный дуб; правый, високий, стрѣйный бук; твердый граб; коло воды росте крегка верба и вѣльха.

Лѣс приносить нам великий хосен. Лѣс подае нам материял для будинкѣв и дрова для огрѣтя в печах и шпорах. В лѣсѣ бывають всякѣ птицѣ и звѣрята, из котрых многѣ дають нам добре ѣдло, або теплу одежу. В лѣсѣ растуть грибы и ягоды. Лѣс хоронить нас в зимѣ од студеных вѣтрѣв. Наконець лѣс очищае воздух; в лѣсѣ и дыхати чоловѣкови лекше, там почуваеся чоловѣк свѣжѣйшим.

Но не всѣ люде розумѣють великий хосен лѣсѣв. Многѣ рубають лѣс без жалю и без роздуманя. Лѣс росте дуже помалѣ, через бѣльше десятков лѣт. Прото добрый гасда не вырубае свѣй лѣс нараз, но по частях. Он подѣлитъ свѣй лѣс на 40—60 частей и кожного року вырубае лиш по однѣй части и сяк коли вырубае послѣдну частку, тогды на першѣй уже вырѣс новый лѣс.

Грибы.

Не теперь, не теперь
На грибы ходити.
В осени, в осени,
Як будуть родити.

Пôшов дѣд на грибы,
Баба на пôдпеньки,
Баба своѣ посушила,
Дѣдовѣ сыренькѣ.

Як идете на пôдпеньки,
Кличте нашу Сеньку,
Наша Сенька не слѣпенька,
Видить, де пôдпенька.

Народне.

Моя пригода.

(Задача.)

Коли были сѣнокосы, пôшов я у лаз валки розбивати. Сонце пригрѣло, аж душно стало. Косарѣ косили траву. Выправив мене нянько на воду в керницю. Керниця была недалеко в лѣсѣ. Я взяв пивник тай иду. Ближився вже до керницѣ. Раз выбѣгла лисиця тай ишла на мене. Я дуже напудився. Кинув пивником та заревав не своим голосом. Нянько учув, що я кричу и прибѣг. Каже: — Чого ревеш? — Я уже не мôг говорити. А нянько увидѣв лисицю, кинув за нею плытою. Лисиця не чекала, щобы єѣ ударити, але утѣкла в лѣс.

Олекса Лембак.

Зозуля.

Ой кувала зозуленька,
Кувала, кувала,
Як учула: зима буде,
Она ся сховала.

Як учула: зима буде,
Зима студененька,
Полетѣла в гай зеленый
Сива зозуленька.

Ой кувала зозуленька,
Кувала, кувала,
Од святоѣ недѣленьки,
До святого Ивана.

Когут и пес.

Жив раз старенький дѣдик из старенькою бабонькою и были дуже в бѣдѣ. Всего скота мали тѣлько когута и пса, а и тых годовали нужденно. И так пес говорив раз когутови:

— Знаеш ты, брате когутику, що? Утечѣм до лѣса! Тут наш живот дуже бѣдный!

— Утечѣм, — сказав когут, — гѣрше не буде.

Так пѣшли, куды их очи вели. Ходили цѣлый день; зачало змерькати и вже був час глядати ночлѣг. Зѣйшли из дороги в лѣс и нашли собѣ великий, дуплавый пенъ. Когут вылетѣв на голузу, пес залѣз в дупло и уснули.



Рано ледвы зоряло, когут запѣв: кукурику! Учуча то лисиця и захотѣлося ѣй покоштовати когутьячого мяса. Пôдойшла она пôд пень и почала выхвалювати когута: — Ай! когутик то когутик! Такоѣ птицѣ еще в житю я не видѣла: якѣ краснѣ пера, який червоный гребѣнь, та який чистый голос. Злети до мене, гарный молодчику! — Про що? — звѣдуе когут.

— Пôйдемо до мене в гостину! У мене нынѣ весѣля и для тебе приготовлена игра.

— Добре! — сказав когут, — лиш що я сам не можу ити; я маю товариша.

— Ой, яке то щастя, — подумала собѣ лисичка, — мѣсто одного когута будуть два. — А где есть твôй товариш — звѣдала лисиця; — я и его запрошу на гостину.

— Там в дуплѣ ночеуе, — одповѣв когут.

Прибѣгла лисичка до дупля, а пес єѣ за горло хап! . . . Злапав лисичку и роздер.

Хитрѣ муряшки.

Коло хижѣ мав гайник стару сливу. Слива вже пускае брост. На бростѣ є солодка роса. Така солодка як мед. На ню ходять муряшки.

Раз захотѣлося гайникови не пустити муряшки на сливу. Взяв вапно и оббѣлив сливу докола пня. Але муряшки сказали: Найдемо раду. Зробимо пѣшник.

И зôбралася велика громада муряшок. Взялися до працѣ. Носили пѣсок и лѣпили его на вапно. Скоро наносили тôлько пѣску, що був пѣшник на сливу. Потому лѣзли горѣ и лизали весело аж гей.

А гайник смѣявся и сказав: Лишѣм их за то, що были такѣ хитрѣ.

Кто працює, не б'єдує.

Кто честно на хл'б працює и заробок не марнує, всего має довольно, не зазнає лихої долї. От ковач у кузни клепле, поки ще желїзо тепле. То возы кує, то конї и не жалує долонї. Теслярь теше и гублює, м'ряє геренды; будує то хижину то комору, тут столу, там оборог.

Мельник також не без работы. Млин у него, щоб молоти. У к'ш зерно насыпає, про муку, крупы он дбає. Ткач сидить у тепл'й хатї и стукоче при вар-статї. Он полотна з пряжї робить и на хл'б собї заробить. Онде шилом швець майструє, дратовцю смолою смарує. На копыто ладить шкуру, шиє чоботы п'д м'ру.

Ось и нам прим'р из того: за житя ще молодого добираймо сил, охоты до науки, до работы.

Коломыйка.

Хоть Руснаки голї, босї, но хлопы, як буки.
 У них є здоровый розум, сильнї, кр'пкї руки.
 Будуть орати, с'яти, обробляти поле.
 А не буде наше племя голодне и голе.
 Будуть орати, с'яти, прил'жно робити,
 Будуть нашї милї д'ти сытї, приод'тї.
 Будуть орати, с'яти, ниву обробляти.
 Будуть школы будовати, д'ти просв'щати.
 Дасть Бог, будуть просв'щенї бескидскї стороны,
 Перестануть нам хулити круки и вороны.
 Живуть предк'в благородных сынове и доньки.
 Уж на наших р'дных лугах зацв'ли цв'тоньки.

Уже процвѣло Подôля, зацвѣли Бескиды,
 Цвѣтуть в молодых Русинах рôднѣ чувства святѣ.
 Уже днеська веселися руська рôдна мати;
 Мы поорем, мы посѣем, внуки будутъ жати!

Александр Павлович.

Рôдна школа.

Теперь в школу, любіѣ дѣти,
 Вас отецъ, мамка ще оддають,
 Щоб вас навчила, як все любити,
 Щоб на житя вам справила путь.

Так, любѣ дѣти, й рôдноѣ школы,
 Вам не заступить школа чужа,
 Там ненайдете, дѣти, нѣколи
 Серця, любви, анѣ тепла.

Лиш рôдна школа, як рôдна мамка
 Теплом огрѣе, дѣтоньки, вас,
 Любовью вгорне вашѣ серденька,
 Вас приголубить у каждый час!

Подяка.

Тым що в поле йдуть орати,
 Що плуги й серпы кують,
 Що будують теплѣ хаты,
 Пишуть книги нам читати,
 З шкôл науку подають —
 Будуть дяки тым великѣ
 Од людей на вѣчнѣ вѣки!

Пôдкарпатскiѣ Русины.

(Гимн.)

Пôдкарпатскiѣ Русины,	Од него да оддалиться
Оставьте глубокий сон!	Неприятелей буря.
Народный голос зоветь вас,	Да согрѣе справедливость
Не забудьте о своем!	Уж и руськое племя.
Наш народ любимый	Желанiе руських вожд:
Да живетъ свободный.	„Руський да живетъ народ.“

Просим Бога Вышнього,
Да поддержитъ руського
И дасть вѣка лучшого . . .

Александр Духнович.

Ческий нарôдный гимн.

Де рôдный край, мôй рôдный край?
Вода гучить по лучинах,
Боры шумлять по вершинах,
В саду свѣтитъ ярый цвѣт,
Земный рай то на весь свѣт!
Красна земля, в кожде время,
Земля ческа — рôдный край,
Земля ческа — рôдный край!

Де рôдный край, мôй рôдный край?
А ци знаеш в краю божом
Душѣ нѣжнѣ в тѣлѣ гожом,
Ясну думку, крѣпку грудь,
Мôць, що в скалах робить путь?
То є Чехôв славне племя —
З Чехами мôй рôдный край,
З Чехами мôй рôдный край!

Словацкій нарѣднѣй гимн.

Блисае на Татрах, громы грѣзно грянуть,
 Выдержѣм их, братья, силою завзяты,
 Словаки повстануть!

То Словенско наше доси твердо спало;
 Але блиски грому збудять его к тому,
 Абы оно встало.

Ще растутъ ялицѣ в горах на Криванѣ:
 Кто як Словак чуе, най шаблѣ готуе
 И мѣж нами стане!

Вже Словенско встане и зверже кайданы,
 Батькѣвщино мила, година пробила,
 Мати Слава встане!



Читаня латиньскими буквами.

Латиньскѣ
буквы: o a e i k b g h ch f l z ž

По руськи: о а е і ъ к б г г х ф л з ж

oko, baba, laba, žaba, bok, lik, chlib, figa, zaha,
gaz, bol, kozel, koza, koža, kazka, iholka; žaba
lize po želizi; 8 žab — kol'ko lab?

u y j ja je ji ju jo v m p

у и ы й я е ъ ю йоьо в м п

ucho, luh, buky, chyba, chyža; v chyży byly 3 lavky;
haj, ulej, ujko, kuma, mama, jama; jabloko moje,
jida jeho; jelka, pyla, lampa; vovky imyly kozu
i zjily ju; vojak vyjichav u boj, ale mylu mamku
v chyży pokynuv; v chlivi majemo 4 kozy; v zymi
zalizemo v kožuch.

r d d' t t' n ñ c č s š šč

р д дь т ть н нь ц ч с ш щ

rama, pero, verba, bukvar,*) led, horod, dom, mid',
medvid', svad'ba, kat, topor tupyj, lokoť, radošť,
matka, baťko, borot'ba, mlyn, noha, nebo, oleň,

*) Примѣтка: Мягкий знак ь по l, r, z, c, s i šč звы-
чайно в переписѣ не вызначається. Лиш коли бы было необходи-
мо треба учинити розлуку, можно ужити для того знака ' на
прим. uhol: uhol', ruskyj: rus'kyj.

peň, ňaňko; naša chata maleňka, no čysteňka
i myleňka; cyhan, cap, zajać; moj otec kupec;
noč, kolač, pečenyna, pes, selo, sol', hovorymo
po rusky; myš, šylo, šapka; zlapaly myšku pod
mysku; polyvka je vaša, ale kaša naša; naša
myla republyka, deržava dosyť velyka; v maju
v haju jako v rajū.

ďa	ťa	ňa	ďu	ťu	ňu	ďo	ťo	ňo
дя	тя	ня	дю	тю	ню	дьо	тьо	ньо
dy	ty	ny	di	ti	ni			
ди	ды	ти	ты	ни	ны	дѣ	тѣ	нѣ

ďatel, poťata, diťa, gazda, kamiňa; ponesy ňa,
syvyj koňu! tancuj, medvedu! titka; damo sina
koňovy; nečasanyj nemytyj, holova jak vorob-
jače hnizdo; pryvelyj sjudy zlodija na sud; častyj
pjanycja — pevna vjaznycja; urjady starajuťsja
o porjadok; dira hluboka, dity mali, lem aby
tam ne upaly.

Oj jak bude v liti
veselo na sviti;
bude doždyk lyty,
bude sonce hrity,
cvisty buduť cvity
a radostni dity
buduť vinky vyty.

aA bB cC čČ dD eE fF gG hH
 А Б Ц Ч Д Е Ф Г Г
 chCH iI jJ kK lL mM nN oO
 Х І Ђ Й К Л М Н О
 pP qQ rR sS šŠ tT uU vV wW
 П Кв Р С Ш Т У В В
 xX yY zZ žŽ
 Кс ИЫ Э Ж
 Ja Je Ji Jo Ju Šč
 Я Е І Ђ Іо; Ю Ц

Andryj. Berehovo. Carhorod. Čechyja. Duchňo-
 vyč. Ďumbir. Emma. Fedor. Germanyja. Halyčyna.
 Chust. Ivan. Jacko. Jeva. Jime smačni hrušky. Jo-
 syf. Jurko. Karpaty. Luka. Tomaš Garyk Masaryk.
 Nasta. Ňagovo. Olena. Podkarpatska Ruś. Qui-
 rinal. My Rusyny. Slovensko. Taras Sevčenko.
 Tatry. Ťačovo. Užhorod. Vasyl. Wilson. Xeňa.
 New-York (Nju-Jork). Zahaťa. Hryhoryj Zatkan-
 vyč. Ščerbovci.

Z Bohom počnu koždy dilo, udajesja my až mylo.

Zahadky.

1. Bila jak snih,
 naduta jak mich,
 lopatamy chodyť,
 a rohom jistť.

2. Nevelyčka cerkovcja,
a v nij myru bez koncja.
3. Ni staromu, ni molodomu,
ne daš prystupyty nikomu.
4. Vysyť hosť ta cilu noč jisť.
5. Vse ide, a šče ni kroku ne zrobyv,
vse bje, a šče nikoho ne ubyv.

Narodni prypovidky.

Vesna naš otec i maty: kto ne sije, ne bude zbyraty.

Lito na zymu robyť.

V oseny i vorobec bohatyj.

Zyma! Kožucha nema, čoboty ledaščo i jisty
nema ščo.

Na sinokosi.

(Moravska narodna pisňa. Pereklad.)

Rankom šče trava zelena,
do snidanku — pokošena.
Do snidanku pokošena,
do poludňa — obsušena.
Do poludňa obsušena,
a na večer — stižok sina,
bo viterec produvaje,
krasno sonce pryhrivaje.

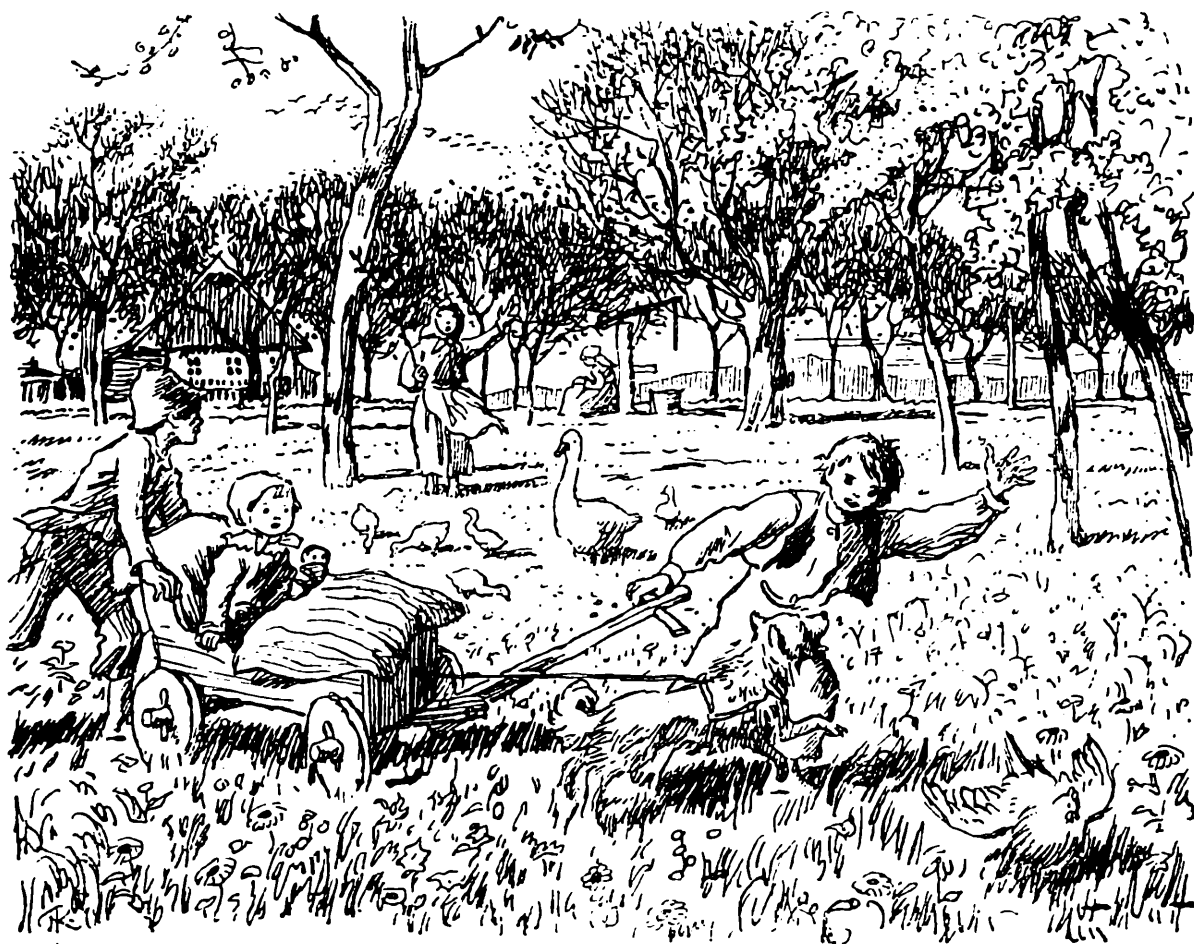


Ked' s koňa
spadnem,

šablenka zazvoní -

Alis
1903.





V jary.

Od snihov ni slidov,
trava zelenije,
a soničko okolyčko
zahrivaje, hrije ...

Po sadkach, po hajkach
ptašečky spivajuť,
čerešeňky bileseňki
stojat — rozcvitajuť.

Na stavku iz ledku
i slidy propaly.
Na prostori, jak u mory,
čovny zahukaly.

A voda moloda,
sriblom odbyvaje,
na vsi kryla kotyť chvylja,
jak krystalem hraje ...

Vže i verba počynaje
lyšta vyhaňaty.
I vitočky, jak kvitočky,
zvysyla čubati.

Spyčaky z osoky
ostro vyhladajuť,
a vodycja vse chvyljtsja
ta jich zalyvaje.

I selo navkolo
jak by ponovilo:
Kudy hljaneš, de ne staneš
vse poveselilo.

Česki zahadky.

1. Pryjšov do nas bilyj koň — i zaljah nam cilyj dvor.



Prišiel k nám
biely koň,
zaľahol nám celý dvor.

2. Zvjazanyj, sputanyj, vse taky na svadbi skače.
3. Ščo robyť Pan Boh, koly pade dožd?
4. Zelena ja, ta ne trava, žovta ja, ta ne vosk,
tverda ja, ta ne kosť, solodka ja, ta ne med.
5. Lizu, lizu po želizu, ne dam spokoj až tam vlizu.

6. Kol'ko zrobyť krokov vorob za pjať rokov?
7. Koly zajacja boljať zuby?
8. Čotyry nohy i pirja, ale ne je to zvir, ani poľa.
9. Pryjšov do nas host, — urobyv nam most,
bez sokyry i bez pyly, — bez gerendy, bez poroha
i byv pevnij jak doroha.

Vovk i lyška.

Raz na odnu svadbu klykala lyška vovka. Kaže: „Kume, pojdim na svadbu!“ — „Ja bych, kumočko, išov, ajbo bojusja, ož ubjuť.“ Lyška pošla. Zajšla tam i zbyrala škurky, ščo padaly, taj jila. A vovkovy vynesla raz, čy dvičy polyzaty kostok.

„No,“ kaže, „kumočku, idy i ty, bo ja vže pjana.“ — „Ja bych kumočko, išov, aj bojusja, ož ubjuť.“ — „Ne bojsja,“ kaže lyška. Pošov vovk do chyži taj zbyraje kostky. U chyžy ufamylysja ta kažuť: „Vovk, vovk, vovk!“ I tam joho pobyly. I on utik zvodty, siv sobi na boci taj sydyť. Lyška jak toto učula, pobihla ta pokačalasja u pazdirju, a pazdirja nabralosja na ňu. Kaže vovk: „Oj kumo! Poklykala ty mene, a mene pozvidaly taj holovu my rozvalyly.“ Ona kaže: „Mene i ne tak pobyly: pozraj! Z mene kostky lefať, ja vže žyty ne hodna.“ I potrjasesja a z neji pazdirja letyť, „Kumočku,“ kaže, „ja zvodty ne hodna ity.“ Vzjav ju vovk na plečy ta nese. A ona tohdy spivaje jomu: „Nese bytyj nebytoho. Nese bytyj nebytoho.“

Vovk kaže: „Što ty, kumočko, hovoryš?“ Lyška kaže: „Snyť my sja, što mja duže pobyly.“

„Oj nit, kumo,“ kaže, „ja vydžu, ož tebe ne byly, taj ty spivaješ.“

Kazka z sela Soločyna, Berežskoj župy.

Kazka za Mizelnyčka.

Žyv odyň chłopčyk. Byv on duže malyj i tomu nazyvaly jeho Mizelnyčkom. Odyň raz maty poslala Mizelnyčka do kupcja na koriňa. Chłopčyk pobih rado. No ta radość mynula, koly on prybih do kramu. Dveri byly zaperti, a klama vysoko. Zastukav do dverej perstencem: stuk, stuk. Ale nikto ne prychodyv otvyraty jemu dveri. Podumav sobi: „Poždu, a ktos vyjde.“ I schovavsja v uhlu, bo viter duv nemyloserdno. Za chvylju pryjšov jakyjs diduš. Mizelnyčok zňav šapočku a koly didus otvoryv dveri, šup — taj uže byv u krami.



Kolko raz prosyv koriňa, ale kupec ne obzyvavsja. Virojatno jeho ne čuv, tomu, ščo vse prychodyly ljude i holosno hovoryly. I vliz sobi Mizelnyčok mežy michy, kotri tu stojaly, ščoby ho nikto ne roztoptav. Dumav tu počekaty, až ljude pojduť iz kramu. Sydiv, sydiv až zasnuv. Spav dovho. Koly probudyvsja, bylo naokolo temno. Jak on bojavsja! „Mamko, mamko,“ kryčav on, ale nikto ne ozyvavsja. A spav on v šafu. Hroši, kotri mu maty na

plečach uvjazala, tysnuly jemu tilo. Hljadav dovkola sebe i namacav michy. Teper doperva vse porozumiv. Kupec' zaper jeho v krami.

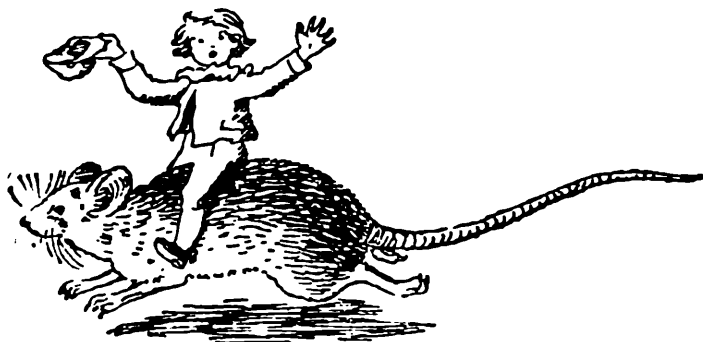
Byla noč. Vže chotiv kryknuty, ale naraz učuv pysk i šelest. Mizelnyčok bojavsja, ščoby to ne byly zlodiji. Zaper duch i prysiv za michom. Cilkom blyzko čuv drobnyj tupot. V misjačnom svitli, kotre padalo čerez šparu, vydyť dyvne zvirjatko. Malo vusy i dovhyj chvost. Za nym prybihlo druhe, trete, četverte, pjate a dalje tak bohato, ščo Mizelnyčok ne umiv vže jich perečyslyty. Myšy popojily daščo cukru, chliba i syra, tak jak by byly u sebe doma. Nakonec dalysja do žyvoho tancju. Chlopčyk počav s nymy skakaty. Myšy pryňaly rado do sebe takoho maleňkoho čolovička. Odná iz nych posadyla sobi jeho na chrebet i jizdyla s nym po krami. To bylo pryjemne dlja Mizelnyčka.

Koly tak jizdyť, dyvyťsja, v kuti stojit' jakaš drofana klitka. Vmisto ptaška byv tam kusok solonyny. — „Ščo to?“ zviduje on myšej. Myšy dobre znaly, ščo to lapka na nych nastavlena. Dobre znaly, kolko tam lakomlyvych sestryčok i titok vže kupec nalovyv a ščo byly nedobri, skazaly: „Vliz tam, Mizelnyčku! — Prynesy nam zvody solonyny, a my tebe zato šče budemo vozyty.“

Mizelnyčok byv dobrjaha. Vyliz otže na lapku — i chap za solonynu. Uchopyv ju i chotiv znovu na horu. Ale bida! Otvor byv dolu užšy jak Mizelnyčok a droty na konci ostri.

Mizelnyčok byv u vjaznycy. Myšky skakaly naokolo i smijalysja z neho. A chlopčykovy zato kapaly slezy po lycju. V tom zatarachkotilo v dverjach. To kupec otvorjav kram, bo vže bylo rano. Čuv u kuti šelest i doraz skazav: „Aha, uže maju opjať myš.“ Ta koly podyvyvsja, uzriv tam Mizelnyčka. Mizelnyčok z plačem opoviv kupcevy, dlja čoho pryjšov sjudy i jak jemu povodylosja.

Kupec zavyv u trubku koriňa i do toho dodav chlopčyka. Zaklykav pomočnyka i poslav matery Mizelnyčka. Ona vže plakala za synkom. Ale serce jeji radostno stalo byty, koly Mizelnyčok na ňu iz trubky zaklykav: „Kuku!“



Staryj pes i vovk.

Žyv odyn pastyr v horach i mav staroho psa, kotroho klykav Bodryk. Bodryk byv duže staryj, ne mav uže ani odnoho zuba, kulhav, a po tili mav bohato ran od vovčacych zubov. Byv vse virnym pryjatelem pastyrjov i neustrašymyj storož stada.

Ale to vse nyč ne značylo, bo byv staryj. „Het zo starym psom“ — skazav odnoho dňa pastyr — „proščo chovaty staroho psa. Taž molodyj može ovec dohljadaty.“ Vyhnav staroho Bodryka na smiťa i ne dav jemu jisty. Molodoho nakormyly i pustyly dozyraty.

Staroho Bodryka sese duže bolilo, ščo ho pastyr vyhnav; ljah na smiťa i plakav. Pryjšla noč. Molodyj pes zaliz do budky i zasnuv. Staryj pes i v spaňu čuv koždyj šelest, bo spav lyš pov-okom. Naraz počuv vovka. Vstav i chotiv skoro pereskočyty plot, ale nohy uhynalys jemu od starosty, bo byv holoden. Proto smutnyj znov ljah i ani ne zahavkav. Vovk tym časom vzjav po tycho ovcju iz dvora i ponis. Rano, koly hospodar pryjšov dojity ovcy, uvydiv, ščo odnoji brakuje. Teper poznav, jak nedobre molodyj pes dozyrav. Žalovav duže, ščo staroho skryvdyv.

„Ej“ — hovoryv — „koly by staryj Bodryk byv dohljadav, ne byv by vovk ovcju porvav. Pryklykav staroho psa do sebe, pohladyv jeho i dobre dav jisty. Bodryk bihav kolo neho i duže byv uradovanyj.

V nočy ne liz vže do budky, ale bihav dovkola dvora. Vovk rozsmakovanyj pryjšov znov, ale na toj raz lyš obter hubu.

„Ščo tu chočeš?“ skočyv do neho Bodryk, koly on zblyžyvsja do dvora.

„No, ščo choču, ovcju choču,“ odpoviv vovk.

„Oj, ja tobi ovcju ne dam,“ skazav jemu Bodryk.

„No lyš meni daj, a budeme maty po pajci.“

„Ja nijakych pajok s toboju ne choču maty.“

„Koly ty meni ovcju ne daš, budemo bytysja.“

„No, koly toho chočeš, pojdemo. Lyš počekaj, až moja varta skončyťsja, potom pojdu do lisa i budemo bytysja,“ skazav staryj pes.

Koly vovk pobačyv, ščo ovcju ne dostane, odojšov, ale postanovyv sobi pomstytysja na psom. Pryklykav sobi dlja toho medviđa i jížaka na pomoč.

Pes takož ne pojšov sam do lisa, ale vzjav sobi na pomoč vepreja i staroho kocura, tovaryšov domašneho dvora.

Koly medviď i jížak pobačyly nadchodačoho kulhavo- ho psa, staroho kocura i vepreja, duže nastrašylysja.

„Dyviťsja braťa,“ kryknuv medviď, „jak toj peršyj zbyraje kamiňa, kotrymy nas ubje.“ „A toj druhyj,“ zaklykav jížak, — „siče sableju okolo boku.“ Kocur metav chvostom a jížak hadav, ščo toj boronyťsja sableju. Ale jak učuly rochkaňa vepreja, izljakalysja. Medviď vyliz na derevo a jížak schovavsja v terňa.

Koly domašni zvirjata vošly do lisa, kocur vse murčav: vrňu-vrňu-vrňu. Jížak rozumiv, ščo toj kaže: v terňu, v terňu, napudyvsja i utik do lisa. Veper znov

pod drevom, na kotre vyliz medviď, začav klykаты: „hr-hr-hr-hr.“ Medviď rozumiv, ščo toj kaže: „hor-hor,“ i ščo na horu choče vylizty. Skoro zliz z dereva i utik.



Koly vydiv vovk, ščo jeho tovaryši utikaly, počav i sam utikaty. Staryj Bodryk vernuvsja veselyj iz svojimy tovaryšamy do domu.

Od toho času ovci maly od vovka spokoj a staromu Bodrykovy velosja u jeho gazdy dobre až do smerty.

Božena Němcová.

Zviri i rozbojnyky.

Domašnym zvirjatom navkučylosja žyty na dvori gospodarja i zachotilos jim pojty na svoj dosvid. I pustylsja v puť pes s kotom, cap s baranom, a huska s kohutom. Išly cilyj deň, a večer zachopyv jich v lisi i ne znaly, jak z neho vyjty.



Chytryj murko kaže do kohuta: „O lem ty, kukuryku, vylety na derevo i podyvysja, cy ne vydno de svi-tla.“ Kohut vyletiv na derevo taj rozhljadavsja na vsi storony. Na pravo za lisom pobačyv svitlo. Nafahnuv šyju i z vseji syly zakukurykav: „Na pravo svitytsja.“ Zletiv mežy svojich i vsi pošly na pravo. Jak vyjšly z lisa, uvydily chyžu, a v nij svitylosja.

Radylysja i poradylysja, ščo cap Nebojko podyvyt-sja do seredyny. Cap stav na zadni nohy i ščo uvydiv? Rozbojnyky tam sydať i diljatsja hrošmy. Naraz odynd udaryv kulakom u stol: „Naj mene čort vozme, ščo to ne po zlodijsky rozdiljajuť!“

Cap izljakavsja, udaryv holovoju do okna, sklo rozbylosja i do vnutra zahlanulo borodate lyce, dovhi rohy — pravdyvyj čort. Rozbojnyky ne čakaly, až on pryjde do nych do chyži, a znykly u temnoti jak para.

Cap pozyraje, chyža porožna. Skazav svomu tovarystvu, ščo možuť tam nočovaty. Zvirjata sejčas zajšly do chyži, a koždyj vybrav sobi misto na nočlih, hde lyš popalo.

Cap rad, ščo tak stalosja, prymistyvsja v stodoli. Baran kaže: „Ja ljublju cholod“ i lyšyvsja v siňach. Kot skazav: „Ja rad lasuju“ i siv sobi v kuchny na ohnyšče. Pes, ščo rado ohryzuje kosty, položyvsja v komnati pod stol. Kohut, ščo zvyk vysoko sydity, vyletiv na žerdku kolo komyna, a huska, ščo rado v smiřu porpaje, lyšy-lasja na dvori.

Rozbojnyky, kotri utikly do lisa, skoro spamjatalysja i žal zrobylosja jim za hroši, zalyšeni v chyży.

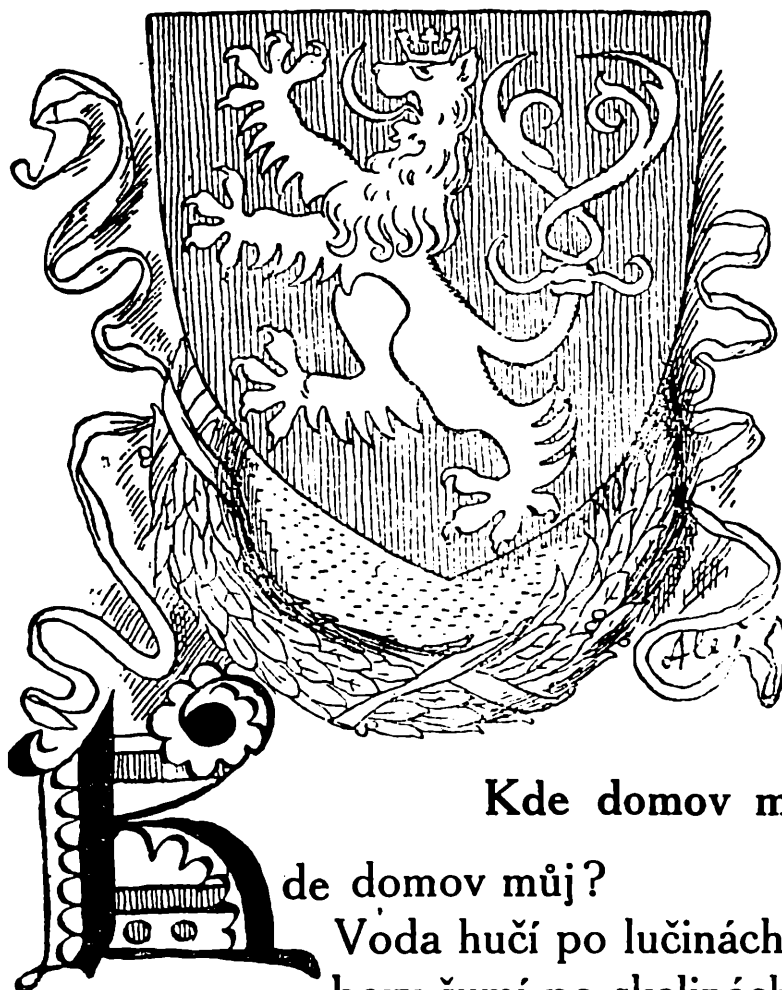
Radi by byly znaty, ščo s nymy stalosja, ale nikto z nych ne mav odvahy vernutysja. Maly meży soboju chlopcja, toho vyslaly doznaty, ščo tam dijesja, bo jeho ne bylo by škoda, jak by jemu daščo stalosja.

Chlopec pošov. Koly vyjšov iz lisa, obojšov dokola chyžu, ale tam bylo temno i tycho. Osmilyvsja i zajšov do seredyny. Koly vstupyv do sinej, nadojšov na barana, a toj zabekav: „Be, be, be, kto's tu je“ — i počav jeho tovkati holovoju v bok. Chlopec nastrašyvsja, skočyv do svitlyci, ale kohut zbudyvsja, zletiv z žerdky jemu prosto na holovu i zakukurykav: „Kukuryku, zlodij je tu!“ Pes zaraz vstav i uchopyv chlopcja za

nohu. On obrnuvsja i pobih do kuchni, ale tuj skočyv na neho kot i vbyv jemu pazury v lýce. Koly dostavsja na dvor, pohnalasja za nym huska i uščypnula jeho v nohu. Chlopec ne znav, kudy maje ditysja. Povernuv do stodoly, ale tam byv cap, vzjav ho na rohy i kynuv nym na zemlju, až jemu kosty zatryščaly. Koly chlopec spajmjavavsja, dav noham znaty, prybih k rozbojnykam i počav jim rozkazovaty pro ti strachy, jaki znachodašsja v chyžy. „Ach, dorohi braťa,“ rozkazovav, „až do smerty vže mene tam ne pobačuť. Koly ja pryjšov do sinej, tam byv bodnar, toj mene tovk nemyloserdno: palyceju. Koly ja pryjšov do komnaty, tut zaraz do mene husar z ostrohamy skryčyť: „Tut ty, zlodiju!“ A zaraz pryjšov inšyj i zakladav meni želiza na nohu. Ja utik do kuchni, ale tam byv švec, a toj mene šylom pokolov do krovy. Na dvori hnavsja za mnoju kovač s kliščamy, a koly ja chotiv schovatysja v stodoli, napav chlop s vylamy, vzjav mene na vyly i kynuv do zemli, až ja utratyv pamjať.

Toho vseho nastrašylysja rozbojnyky i do chyži vže ne vertalysja. Zvirjata rozdilylysja hrošmy i veselo vernuly do domu.





Kde domov můj?

Kde domov můj?

Voda hučí po lučinách,
bory šumí po skalinách,
v sadě skví se jara květ,
zemský ráj to na pohled.
A to je ta krásná země,
země česká, domov můj!

Kde domov můj?

V kraji znáš-li bohumilém
duše útlé v těle čilém,
mysl jasnou, znik a zdar
a tu sílu, vzdoru zmar.
To je Čechů slavné plémě,
mezi Čechy domov můj!

Jos. Kajetán Tyl.



Nad Tatrou sa blýska.

Nad Tatrou sa blýska,
hromy divo bijú :
Zastavme sa, bratia,
veď sa ony ztratia,
Slováci ožijú.

To Slovensko naše
dosiaľ tvrdo spalo ;
ale blesky hromu
vzbudzujú ho k tomu,
aby sa prebralo.

Ešte jedle rastú na
krivánskej straně :
kdo jak Slovák cíti,
něch sa šable chytí
a medzi nás staně.

Už Slovensko vstáva,
púta si strháva :
hej, rodina milá !
hodina odbila,
žije matka Sláva !

Janko Matúška.

Содержаня.

Осѣнь.

	Сторона
*Минуло лѣто. — М. Пôдгôрянка	3
*Пѣсня школяря. — М. Пôдгôрянка	4
Мыш. — Народна казка из Зарѣчева	4
*Рѣчка. — Тарас Шевченко	5
Жовта курочка. — З англійского	6
Червак и баран. — Из словацкоѣ читанки I.	7
*Ластовочка. — З „Вѣночка“	8
*Вѣночок коломыйок. — Б. З.	8
Кобы до школы. — З ческоѣ читанки	9
Наша учителька. — О. З.	11
*Свидницкѣ школярѣ. — А. Павлович	13
Два браты	14
Таблиця, крейда и губка. — З читанки Б. З.	15
*Дѣвчатам. — М. Пôдгôрянка	16
Цвѣт, листья, овочѣ. — З чит. „Рідна школа“ II.	16
Два яблока. — Из словацкоѣ чит. I.	17
Школа зайчикôв. — I. Кожишек, Букварь для dorosлых	18
Рѣпка. — Иван Франко.	19
*Що то є? (Соняшник). — З „Вѣночка“ 1921	22
Рôльник в осени. — З читанки А. Крушельницького III.	22
Осѣнна прогулька. — Д.	24
Конѣ и гуси. — I. Грушка	25
*Гусярка. — Степан Руданьскій	26
*Спѣвак. — Народне	26
Коза — дереза. — Народна казка	27
Осѣнь малярем. — К. Тройна	32
*На орѣшки. — Народне	32
Бѣлка. — З „Вѣночка“ I.	33
*Комарь. — Народне	34
Кривенька качечка. — Народна казка	34
Свято свободы. — Б.	37
Як освободилася Пôдкарпатска Русь. — П.	37
Дѣравый мôст. — З „Вѣночка“ I.	41
Дарунок отцеви. — З хрестоматіѣ „Вѣнок“	42
Не рушай чужое. — З ческого	43
Яблочко. — I. Кожишек	44
Загадки. Одгадки: 1. Зубы. 2. Свѣчка. 3. Цибуля. 4. Дым. 5. Письмо. 6. Яйце. 7. Колеса. 8. Свердель. 9. Грошѣ. 10. Жалива	45

Зима.

Сторона

Першій снѣг. — Божена Нѣмцова	45
*Зимою. — М. Пѣдгѣрянка	47
Мила Свѣтличка. — В. Штех	47
*Моя хата. — Марійка Вурста	48
Нашѣ миски	48
*Що будемо ѣсти? — К.	49
*Край дармоѣдѣв. — С. Воробкевич	49
Держися чисто!	50
*Грицько. — М. Пѣдгѣрянка	52
Право	52
*Колысанка. — Народне	53
*Мамина радѣсть	54
*Ненька. — Ян Неруда. Переклав Василь Пачовский	54
Пяниця. — А. Павлович	54
*Сироты. — Народна спѣванка из Верецких	55
*В зимѣ. — М. Пѣдгѣрянка	55
*Що я люблю? — М. Пѣдгѣрянка	56
Кто я? — Д.	56
*Де згода в родинѣ. — З Котляревского	56
Александр Духнович. — З „Вѣночка“ II.	57
*Я Русин був. — А. Духнович	59
Рѣдна хата	60
З пѣд сѣльскоѣ стрѣхи. — Б. З.	61
*Учѣтеся! — Тарас Шевченко	62
Приповѣдки про науку	62
Двѣ дороги президента Масарика	63
Рѣздво. — Иван Курах	64
Церков. — З читанки Чопея II.	66
*Щедрѣвка. — Народне.	67
*Коляда. — Народне з Верховины	67
*С Новым роком. — А. Павлович	68
Час	68
*Сорочка. — М. Пѣдгѣрянка	69
Шевкиня. — З галицкоѣ читанки	69
Лѣс и хлопецъ	70
Ремесельники	71
В склепѣ. — З читанки „Рано“	72
*Василь и кѣтка. — Народне	73
*Мыши. — Народне	74
Телятко	74
*Дѣд мороз. — М. Пѣдгѣрянка	75
Зимова природа на Верховинѣ. — Лука Демян	75
*Я сын Бескидѣв. — А. Павлович	77
*Вовки. — Степан Руданьский	78
Лисичка и ворона. — З галицкоѣ читанки	78
Верховинцѣ. — За Д. Дорошеньком	79

Я р ь.

	Сторона
*Зима и ярь. — Спиридон Черкасенко	80
*Ярь. — И. Васко	81
Дѣтина и мотылик. — З читанки Чопея П.	81
Пчолы на розглядинах	81
*Сонце грѣе. Коломыйка. — З Читанки Б. З.	82
Перша ластѡвка. — Р. Sula	83
Ярна природа. — Лука Демян	84
*Ярна спѣванка. — М. Пѡдгѡрянка	85
*У шкодѣ. — Народне	85
*Пастушок. — Тарас Шевченко	86
Дѣточѣ забавы. — З „Вѣночка“	87
Великдень на селѣ. — Иван Курах	88
*Христос воскрес! — Л. Глѣбѡв	90
*Писанки. — М. Пѡдгѡрянка	90
Пташки. — З читанки Чопея	91
*На воли. — М. Пѡдгѡрянка	91
*Дождь. — З чеського переклав К.	92
Гусельниця. — З словацкого	92
Малый чмѣль. — І. Грушка	93
Звѣрячѣ законы. — Г. Романес	94
Курочка и когутик. — З чеського переклав К.	94
Девятеро. — І. Кожишек	95
*Два плуги	95
*Мѣсяць и дождь. — Народне	95
Вода	96
*Дощик. — Народне	96
*Яблѡнка. — З чеського переклав К.	97
Из зернятка яблѡнка. — Чопей	97
В садѣ	99
Як росте молочій. — І. Кожишек	100
Зеленина	101
Капуста. — Народне	103
Як молочій цвѣте. — І. Кожишек	103
*Конопелька. — Народне	104
*То нашѣ любѣ, высокѣ Карпаты. — С. Воробкевич	105
Колачик. — За Ф. Бартошом	106
Громадяне	108
Торг. — Чопей. (Одгадка: Бесѣды)	109
Округ и жупа	110
Ужгород. — Иван Курах и Б. Заклинський	111
*Князь Лаборець. — М. Пѡдгѡрянка	115
Князь Олег	116
*Козак. — З галицкоѣ читанки	118
Татары	118

	Сторона
*Напад Татарôв. — Народне	119
Воевода Петро Петрович	119
*Рôдна земля. — Уляна Кравченко	120
*В чужинѣ. — А. Павлович	121
*Що наймилѣйше. — З читанки А. Волошина	122
Пôдкарпатска Русь. — За Петрашовским и М. Григашіем	122
*Карпатский край. — А. Павлович	123
*Послѣдна моя пѣсня. — А. Духнович	124
Князь Корятович	124

Лѣто.

Велика липа. — З читанки Чопея	127
Сонечнѣ лучѣ. — З чеського	128
Три мотылѣ. — З читанки Чопея	128
*Вечер. — Тарас Шевченко	129
*Нôч. — З читанки „Рôдна школа“	130
Бумбак и скрипун. — І. Грушка	130
Муха. — З російского	131
Орлы. — І. Грушка	132
*Гостѣ синицѣ. — М. Пôдгôрянка	133
*Хижа. — Я. Щоголев	134
*Косарѣ. — З „Вѣночка“	134
Лен. — Андерсен	134
*Черешнѣ. — Леся Украинка	135
*В огородѣ. — Народне	136
Дикий мак. — За Евальдом	136
Буря в полонинѣ. — Лука Демян	137
*В полонинѣ. — Народне	139
Двѣ дѣвочки	139
Великий вôз. — З англійского	140
*На полю. — Олесь	141
Чоловѣк и медвѣдь	142
*Жито. — О. Стороженко	142
*Женцѣ. — Народне	143
Перепелиця. — За Ф. Гульдом	144
*Отець. — Народне	145
*Газдôвскѣ дѣти. — З букваря А. Крушельницького	145
Лѣс. — З читанки А. Волошина	145
*Грибы. — Народне	147
Моя пригода. — Олекса Лембак, школяр из Бычкова	147
*Зозуля. — Народне	147
Когут и пес. — З чеського	148
Хитрѣ мурашки	149
Хто працює, не бѣдує	150

	Сторона
*Коломыйка. — А. Павлович	150
*Родна школа. — Я. Вильшенко	151
*Подяка. — Б. Грінченко	151
*Подкарпатскій Русины. Гимн. — А. Духнович	152
*Ческий народный гимн. — К. Тиль. Переложив В. Пачовський	152
*Словацкий народный гимн. — Янко Матушка. Переложив В. Пачовський	153

Читаня латиньскими буквами.

Počatkoví upražneňa. — Sostavyv S. Boček	154
Zahadky. (Odhadky: 1. Huska. 2. Mak. 3. Pes. 4. Lampa. 5. Hodynka)	156
Narodni prypovidky	157
*Na sinokosi. — Moravska narodna písna, pereložyv B.	157
*A keď s koňa spadnem. — Iz slovackoji narodnoji pisni	158
*V jary. — Z „Vinočka“ 1920	159
Česki zahadky. (Odhadky: 1. Snih. 2. Vinok. 3. Boloto. 4. Morkva. 5. Ključ. 6. Žadni kroky, sami skoky. 7. Koly ho pes kusaje. 8. Peryna. 9. Moroz)	160
Vovk i lyška. — Kazka z sela Soločyna, Berežskojji župy	161
Kazka za Mizelnyčka — B. Tožička	162
Staryj pes i vovk. Kazka. — Božena Němcová	164
Zviri i rozbojnyky. Kazka — F. Bartoš	167
*Kde domov můj? — Josef Kajetán Tyl	170
*Nad Tatrou sa blýska. — Janko Matúška	171



